Σ' αυτό το τεύχος...

Το Σοσιαλισμός από τα Κάτω είναι το δίμηνο περιοδικό του **Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος**

Ιδιοκτήτης: **Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο**
Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου
Σύνταξη: Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης
Εξώφυλλο, σελιδοποίηση: Παντελής Γαβριηλίδης,
Κεντρική διάθεση: **Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο**, Φειδίου 14- 16, Τηλ. 210 52 47 584

Για συνδρομές και γράμματα:
Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω»
Τ.Θ. 8161 - 100 10 Αθήνα
E-mail: sak@sek-ist.gr www.sek-ist.gr/SAK

Αντί Προλόγου

Από τη Γάζα στο Στρασβούργο

Το διάστημα τέλη Μάρτη – αρχές Απρίλη σημαδεύεται από τις Συνόδους Κορυφής των G-20 στο Λονδίνο και του ΝΑΤΟ στο Στρασβούργο. Σε αντίθεση με την πρώτη σύνοδο, όπου κυριαρχεί η απαισιοδοξία για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, η επιτυχία της Συνόδου του ΝΑΤΟ προεξοφλείται από την πλειοψηφία των αναλυτών στα ΜΜΕ.

Αυτό δεν οφείλεται μόνο στον πανηγυρικό χαρακτήρα της λόγω των εορτασμών για τα 60 χρόνια του ΝΑΤΟ. Αλλωστε και για το Λονδίνο γίνονται αντίστοιχες διαφημιστικές προσπάθειες υπό τον τίτλο «Πρεμιέρα του Ομπάμα στην Ευρώπη και τον κόσμο».

Οι πιο σοβαροί σχολιαστές προβάλουν το Στρασβούργο ως σταθμό επικύρωσης της νέας διπλωματίας των ΗΠΑ που θα είναι πιο συνεργάσιμη με τους συμμάχους και πιο διαλλακτική με τους αντιπάλους της. Ηδη ο Σαρκοζί πέρασε από τη βουλή την επανένταξη της Γαλλίας στη στρατιωτική δομή του ΝΑΤΟ. Με τη Πρωσία ξεκίνησε ανταλλαγή επιστολών γύρω από το θέμα της αντιπυραυλικής ασπίδας και πιθανόν κοινό άνοιγμα προς το Ιράν. Στη Μέση Ανατολή διαφημίζονται οι πρώτες «μυστικές» επαφές με τη Χαμάς και τη Χεζμπολάχ. Απομένουν οι δυσκολίες στο Αφγανιστάν, αλλά με την ίδια συνταγή που χρησιμοποιήθηκε στο Ιράκ (αυξημένη στρατιωτική δύναμη κατοχής και συμβιβασμοί με μετριοπαθή τμήματα της Αντίστασης), το ενωμένο ΝΑΤΟ μπορεί να σταθεροποιήσει την κατάσταση. Ο πρώτος Μαύρος Πρόεδρος των ΗΠΑ εμφανίζεται να διαθέτει ένα μαγικό ραβδί που κάνει όλα να φαίνονται ρόδινα...

Η πραγματικότητα είναι, βέβαια, διαφορετική. Ο πόλεμος των ΗΠΑ «κατά της τρομοκρατίας» δεν ήταν προσωπική υπόθεση του Μπους, ούτε ήταν μια εκστρατεία κατά καθεστώτων που «ευνοούν την τρομοκρατία». Είχε και έχει ως βασική πτυχή την στήριξη της ηγεμονικής θέσης των ΗΠΑ απέναντι σε συμμάχους και αντιπάλους. Αυτή η ηγεμονία αντιμετωπίζει σήμερα μεγαλύτερες και όχι μικρότερες προκλήσεις, τόσο στρατιωτικές όσο και οικονομικές.

Στο επίπεδο της οικονομίας, οι ΗΠΑ ζητούν από την Κίνα την Ευρώπη και την Ιαπωνία να συνεχίσουν να ρίχνουν τεράστια ποσά για τη στήριξη του διεθνούς τραπεζικού συστήματος, αλλά αντιμετωπίζουν το αίτημα Γαλλίας – Γερμανίας για «διευκρίνιση» των κανόνων εποπτείας του. Με απλά ελληνικά, οι βασικοί εταίροι της ΕΕ διεκδικούν μερίδιο στην μέχρι χτες αδιαμφισβήτητη κυριαρχία των ΗΠΑ στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό στερέωμα.

Οποιος φαντάζεται ότι αυτή η ενδοϊμπεριαλιστική διαπραγμάτευση θα διευθετηθεί εύκολα γιατί η Μέρκελ και ο Σαρκοζί θα βοηθήσουν πιο ενεργά το ΝΑΤΟ στον Καύκασο και στο Αφγανιστάν, πέφτει έξω. Το παζάρι θα είναι σκληρό, ανάμεσα σε παίκτες με την πλάτη στον τοίχο. Οι χώρες μέλη του ΝΑΤΟ θα βρεθούν ταυτόχρονα και πιο βαθιά στα πολεμικά αδιέξοδα των ΗΠΑ και πιο εμπλεκόμενες σε σκληρούς ανταγωνισμούς.

Στο διπλωματικό και στρατιωτικό επίπεδο, όλα τα επίμαχα σημεία, τα Βαλκάνια, ο Καύκασος, η Μέση Ανατολή, το Αφ-Πακ (όπως ονομάζεται πια η αποσταθεροποιημένη περιοχή του ανατολικού Αφγανιστάν και του δυτικού Πακιστάν) παραμένουν εστίες αντιπαράθεσης των Μεγάλων Δυνάμεων. Τι είναι τα Βαλκάνια, αμερικάνικο προτεκτοράτο ή «πίσω αυλή» της ΕΕ; Τι είναι ο Καύκασος, ανατολικό σύνορο του ΝΑΤΟ ή ζώνη προστατευόμενη από τη Ρωσία; Αμφισβητούμενο πλέον δεν είναι μόνο το Αφγανιστάν αλλά και το Πακιστάν, όπου παίκτης είναι και η Κίνα. Όπως παίκτης είναι η Κίνα και στην Αφρική, στο Σουδάν, στη Ζιμπάμπουε και αλλού, εξού και οι ανησυχίες της Δύσης στο Νταρφούρ και η εμφάνιση της Ρωσίας και της Ινδίας με πολεμικά πλοία στα

ανοιχτά της Σομαλίας.

Απέναντι στα ρόδινα σενάρια της ομαλοποίησης όλων των πολεμικών μετώπων, η πραγματικότητα αναδεικνύει πολλαπλά σημεία όπου ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός πιέζεται και θα πιέζεται να κάνει χρήση της στρατιωτικής υπεροχής του.

Επιπλέον, η νέα προσπάθεια της αμερικανικής διπλωματίας να αναδιατάξει τις τοπικές συμμαχίες της στις επίμαχες περιοχές οξύνει τους τοπικούς ανταγωνισμούς. Η ένταση στις σχέσεις Ινδίας – Πακιστάν είναι ένα προφανές παράδειγμα. Πιο κοντά στη γειτονιά μας, ο νέος ρόλος της Τουρκίας ως επίδοξου μεσολαβητή προς το «μετριοπαθές Ισλάμ» ανησυχεί την ελληνική άρχουσα τάξη. Στον πρόσφατο πόλεμο της Γάζας, η Ντόρα Μπακογιάννη βρέθηκε στη θέση του πιο ακραίου υποστηρικτή του Ισραήλ προσφέροντας το λιμάνι του Αστακού για τον ανεφοδιασμό του σε στρατιωτικό υλικό, ενώ ο Ερντογάν συγκρούστηκε θεατρικά με τον Πρόεδρο του Ισραήλ Σιμόν Πέρεζ στο Νταβός. Η επίσκεψη Ομπάμα στην Τουρκία (πριν πάει στο Λονδίνο και στο Στρασβούργο και χωρίς να κάνει ούτε εθιμοτυπική στάση στην Αθήνα) έκανε ακόμα και τον Γ. Παπανδρέου να εμφανιστεί σαν «ελληναράς» στη Βουλή κατηγορώντας την κυβέρνηση ότι μένει πίσω στο παιχνίδι των ανταγωνισμών στο Αιγαίο, στα Βαλκάνια, στην Κύπρο.

Το αντιπολεμικό κίνημα δεν έχει κανένα λόγο να χαλαρώσει τις προσπάθειές του. Αντίθετα, τώρα είναι που χρειάζεται ιδιαίτερη προσπάθεια για να μην βρεθεί μπροστά σε δυσάρεστες εκπλήξεις. Τα αιτήματα για διάλυση του ΝΑΤΟ, επιστροφή του ελληνικού στρατού από όλες τις δυνάμεις κατοχής (KFOR, ISAF, ναυτικές δυνάμεις στο Λίβανο και στη Σομαλία), για κλείσιμο των βάσεων και μείωση των εξοπλισμών παραμένουν πιο επίκαιρα από πριν. Η Αντίσταση στην Παλαιστίνη, στο Λίβανο, στο Ιράκ, στο Αφγανιστάν χρειάζεται τη συμπαράστασή μας τόσο απέναντι στην κλιμάκωση της στρατιωτικής βίας όσο και απέναντι στις διπλωματικές πιέσεις και εκβιασμούς.

Οι κινητοποιήσεις της Συμμαχίας Σταματήστε τον Πόλεμο στο πλευρό της Παλαιστίνης τον Γενάρη – Φλεβάρη, το πανελλαδικό συλλαλητήριο στις 21 Μάρτη και το Στρασβούργο στις 4 Απρίλη είναι σταθμοί για τη νέα πορεία του αντιπολεμικού κινήματος. ■

Το μέλλον της αντικαπιταλιστικής αριστεράς

Η πρωτοβουλία για την Ενότητα και την Κοινή Δράση της Αντικαπιταλιστικής Αριστεράς έκανε ένα εντυπωσιακό ξεκίνημα στις 31 Γενάρη στο Σπόρτιγκ και ετοιμάζεται για την συνέχεια στο Συνεδριακό Κέντρο «Αθηναΐδα» στις 22 Μάρτη. Ανάμεσα σε αυτές τις δυο «κεντρικές» στιγμές της, η Πρωτοβουλία οργάνωσε έναν μεγάλο κύκλο τοπικών συγκεντρώσεων σε περίπου 40 σημεία. Υπολογίζεται ότι δίπλα στους 3000 που έδωσαν το «παρών» στο Σπόρτιγκ από όλο το Λεκανοπέδιο, ήρθαν να προστεθούν άλλοι 2000 περίπου από πολλές πόλεις έξω από την Αθήνα. Από την Αλεξανδρούπολη και την Ξάνθη μέχρι τα Χανιά και από τα Γιαννιτσά και τα Γιάννενα μέχρι το Ηράκλειο της Κρήτης δημιουργήθηκαν τοπικές Πρωτοβουλίες πανελλαδικά, αλλά και σε πολλούς δήμους της Αθήνας και του Πειραιά.

Δεν είναι, όμως, η μαζικότητα και η γεωγραφική εξάπλωση της ανταπόκρισης που βρίσκει η Πρωτοβουλία η μόνη ένδειξη ότι οι οιωνοί για το νέο εγχείρημα είναι καλοί. Μπορεί ένας τόσο εντατικός και εκτατικός γύρος εκδηλώσεων συγκρότησης μέσα σε λιγότερο από δυο μήνες να είναι ενθαρρυντικός, αλλά η εικόνα γίνεται ακόμα πιο δυνατή αν πάρουμε υπόψη μας ότι οι δυνάμεις που συγκροτούν αυτή την προσπάθεια κινήθηκαν δραστήρια σε όλα τα μέτωπα του κινήματος, όλο αυτό το διάστημα.

Οι μαθητικές και φοιτητικές καταλήψεις κόπασαν μέσα στις εξετάσεις και οι εργατικές απεργίες συγκρατήθηκαν καθώς οι συνδικαλιστικές ηγεσίες προτιμούν το «διάλογο» από τις κινητοποιήσεις. Αλλά οι δυνάμεις της αντικαπιταλιστικής αριστεράς έχουν να επιδείξουν έναν εντυπωσιακό ρυθμό παρεμβάσεων. Από τη διαδήλωση αλληλεγγύης στο πλευρό των αγροτών της Κρήτης που έκαναν απόβαση στον Πειραιά δυο μέρες μετά το «Σπόρτιγκ» μέχρι το πανελλαδικό αντιπολεμικό συλλαλητήριο της 21 Μάρτη, παραμονή της «Αθηναΐδας», το ημερολόγιο ήταν γεμάτο δράσεις.

Πέρα από τις διαδηλώσεις στο κέντρο της Αθήνας στο πλευρό της Κωνσταντίνα Κούνεβα, για την υπεράσπιση των συλληφθέντων του Δεκέμβρη και για την καταδίκη της φασιστικής επίθεσης στο Δίκτυο, έγιναν μαζικές κινητοποιήσεις στο πλευρό μεταναστών από το Πακιστάν που δέχθηκαν επιθέσεις σε πολλές γειτονιές: στις 7 Φλεβάρη στη Ν. Ιωνία, στις 8/2 στη Νίκαια, στις 15/2 στη Λαμπρινή, στις 8 Μάρτη στο Αιγάλεω. Παντού η συμμετοχή κυμάνθηκε ανάμεσα στους 500 με 1000 διαδηλωτές, με συγκινητική ανταπόκριση από τον κόσμο που χειροκροτούσε στο πέρασμα τους.

Αυτές οι επιτυχίες ενάντια στους ρατσιστές του ΛΑΟΣ, που γίνονται ακόμα πιο σημαντικές μέσα στη σημερινή φάση του «συναινετικού» φλερτ Καραμανλή-Καρατζαφέρη, δεν έπεσαν από τον ουρανό. Ήταν επιβεβαίωση ότι το ΣΕΚ σαν συνιστώσα της νέας Πρωτοβουλίας πραγματικά δίνει μάχες για να μπει η αντικαπιταλιστική αριστερά μπροστά σε όλα τα μέτωπα. Ήταν, επίσης, επιβεβαίωση ότι η παρουσία του προέδρου της Πακιστανικής Κοινότητας Τζαβέντ Ασλάμ στο Σπόρτιγκ δεν ήταν απλά συμβολική.

Το ίδιο ισχύει για το αντιπολεμικό μέτωπο. Μέσα στο χρονικό διάστημα που αναφερόμαστε (από τις 3 Φλεβάρη μέχρι τις 21 Μάρτη) έγιναν περίπου 20 εκδηλώσεις αλληλεγγύης στην Παλαιστινιακή Αντίσταση. Η αντικαπιταλιστική αριστερά δεν κλείστηκε στον εαυτό της για να φροντίσει μόνο τις «δικές της» 40 εκδηλώσεις της Πρωτοβουλίας για την Ενότητα και

Νικαια 8 Φλεβάρη, διαδήλωση ενάντια στις ρατσιστικές επιθέσεις σε Πακιστανούς εργάτες.

την Κοινή Δράση, αλλά έτρεξε (με πρώτο το ΣΕΚ) να οργανώσει το ρίζωμα της συμπαράστασης για την Παλαιστίνη μέσα στις γειτονιές, στις σχολές, στους χώρους.

Και μόνο το άθροισμα αυτών των εκδηλώσεων, 60 μέσα σε λιγότερο από δυο μήνες, σημαίνει σχεδόν μια εκδήλωση κάθε μέρα. Και βέβαια δίπλα σ' αυτά ήταν οι κινητοποιήσεις ενάντια στις απολύσεις, από τη FRIGOGLASS μέχρι το Νοσοκομείο Ερρίκος Ντυνάν, τον τηλεοπτικό σταθμό ΑΛΦΑ και πάει λέγοντας. Η προσπάθεια να συγκροτηθεί η Επιτροπή Σωματείων και Συνδικαλιστών ενάντια στις Απολύσεις και την Ανεργία δυναμώνει στο κίνημα στο πιο σκληρό μέτωπο της περιόδου.

Όλα αυτά είναι δείγματα γραφής, είναι οι καλύτερες εγγυήσεις ότι οι διακηρύξεις του Σπόρτιγκ δεν είναι μόνο λόγια και υποσχέσεις, αλλά γνήσια βήματα για να συγκροτήσουμε ένα πολιτικό μέτωπο αντάξιο της περιόδου.

Η Νέα Δημοκρατία κάνει αγωνιώδεις προσπάθειες να παγώσει την πολιτική κρίση που ήρθε στην επιφάνεια με την εξέγερση του Δεκέμβρη. Ο Καραμανλής έχει κάνει τη «συναίνεση» σημαία του και πιέζει όλες τις ηγεσίες της αντιπολίτευσης, αν δεν προσυπογράφουν ανοιχτά, τουλάχιστον να μην αντιδρούν πραγματικά στα μέτρα της κυβέρνησης. Ο Σπηλιωτόπουλος έχει μετονομάσει το Υπουργείο Παιδείας σε υπουργείο διαλόγου για να ενισχύσει την εικόνα μιας κυβέρνησης που είναι ανοιχτή στην «εθνική συνεννόηση» πάνω στα «αυτονόητα». Ο Παπαθανασίου, ο Σουφλιάς, η Φάνη Πάλλη-Πετραλιά καθημερινά ζωγραφίζουν την οικονομική κρίση σαν ένα «ακραίο καιρικό φαινόμενο» που απαιτεί να αγκαλιαστούμε όλοι μαζί μέχρι να περάσει η μπόρα.

Και η αντιπολίτευση; Η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ ξαναθυμάται με ραγδαίους ρυθμούς όλα τα δεξιά «αυτονόητα» που τη συνδέουν με την κυβέρνηση. Ο Παπανδρέου ξέχασε τις μηνύσεις του Βγενόπουλου και η ιδιωτικοποίηση της Ολυμπιακής προχωράει λες και δεν ξέρουμε τι σημαίνει το ξεπούλημα στο αφεντικό της MIG. Η Άννα Διαμαντοπούλου αποδεικνύεται άξια παρτενέρ του Σπηλιωτοπούλου στον «εθνικό διάλογο» για την Παιδεία. Ο Πάγκαλος φροντίζει να ταυτίζει την Αριστερά με τα «γκαζάκια», έτσι ώστε να μην υπάρχει καμιά αμφιβολία ενάντια σε ποιους «ακραίους» στρέφεται όλη αυτή η συναινετική φιλολογία. Άλλωστε, τα φασιστοειδή του ΛΑΟΣ χωράνε άνετα στο τραπέζι του «διαλόγου», π.χ. για την Παιδεία, ακόμα και αν απέχει η Αριστερά. Ο Καρατζαφέρης γίνεται «ακραίος» για το ΠΑΣΟΚ μόνο όταν ανάβει η εκλογική ταχτική για τον «μεσαίο χώρο». Και πάνω σ' όλα αυτά επιστρέφει και ο Σημίτης, το ισχυρότερο σύμβολο του γεγονότος ότι το ΠΑΣΟΚ δεν δέχεται μαθήματα από τη Ν.Δ. για τα «αυτονόητα».

Είναι τόσο διάφανοι και τόσο γελοίοι όλοι αυτοί οι ελιγμοί, ώστε τα κόμματα της Αριστεράς θα έπρεπε να τραβάνε την κουρτίνα της «συναίνεσης» με τον πιο εύκολο τρόπο. Κι όμως. Η ηγεσία του ΚΚΕ ενδιαφέρεται περισσότερο να ενισχύσει την «περιφρουρημένη» πορεία του σε αντιπαράθεση με το υπαρκτό κίνημα. Ο Καραμανλής έστειλε συγχαρητήριο μήνυμα στην Παπαρήγα για την επανεκλογή της, στο οποίο δηλώνει ότι προσβλέπει στην καλύτερη συνεργασία, αλλά το ΚΚΕ δεν προσπάθησε ούτε καν συμβολικά να επιστρέψει ως απαράδεκτο αυτόν τον προβοκατόρικο εναγκαλισμό.

Στον Συνασπισμό, ο Τσίπρας και ο Αλαβάνος είναι πια υποχρεωμένοι να τρέχουν να σβήνουν τις φιτιλιές του Κύρκου και του Κουβέλη. Όταν ένα κόμμα της Αριστεράς διστάζει και ταλαντεύεται μπροστά στην πόλωση που φέρνει μια εξέγερση, τότε είναι επόμενο να ενθαρρύνονται οι πιο δεξιές πτέρυγες του. Να βγαίνουν ανοιχτά οι φίλοι της Γιαννάκου και να χτυπάνε την ηγεσία της ΠΟΣΔΕΠ, να βγαίνουν οι «ανανεωτές» και να διεκδικούν ότι το δημοψήφισμα για τις υποψηφιότητες στις ευρωεκλογές έδειξε ανατροπή των εσωκομματικών συσχετισμών.

Οι εξελίξεις βοούν για την αναγκαιότητα μιας δυνατής αντικαπιταλιστικής αριστεράς. Τώρα είναι η στιγμή για κάθε έναν και κάθε μια που τοποθετεί τον εαυτό του/της σ' αυτόν το χώρο να στρατευτεί στην κοινή Πρωτοβουλία. Η νέα ριζοσπαστικοποίηση ασφυκτιά μέσα στο παλιό σκηνικό. Η κρίση κάνει τα θεμέλια του να τρίζουν. Είναι ώρα να προχωρήσουμε τολμηρά αντικαπιταλιστικά. ■

Απολύσεις, κλεισίματα, «εθελούσιες»

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ!

Οι εργάτες δεν είναι ανίσχυρα θύματα της κρίσης. Η Αντίσταση φέρνει αποτελέσματα. Η Λένα Βερδέ δίνει τα επιχειρήματα, από την Ιστορία μέχρι το σήμερα.

Τα στοιχεία που έδωσε πρόσφατα στη δημοσιότητα η ΓΣΕΕ για τις απολύσεις τους τελευταίους μήνες –μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης- σε όλη τη χώρα, είναι δραματικά. Μόνο το Φεβρουάριο έγιναν 4.136 απολύσεις, ανεβάζοντας τον αριθμό των απολυμένων του τελευταίου τετράμηνου στις 12.000. Την ίδια χρονική περίοδο 2.824 εργαζόμενοι εξωθήθηκαν σε υποχρεωτικές άδειες και άλλα μέτρα αναγκαστικού χαρακτήρα, όπως διαθεσιμότητες, μείωση ωρών ή ημερών εργασίας.

Η προσπάθεια των καπιταλιστών να φορτώσουν τα βάρη της οικονομικής κρίσης στις πλάτες των εργαζόμενων και της νεολαίας, έχει ξεκινήσει. Ομαδικές απολύσεις, εκ περιτροπής εργασία, μειώσεις προσωπικού, «εθελούσιες εξόδους», ελαστική και μαύρη εργασία, μετατροπή των συμβάσεων εργασίας, είναι οι διαφορετικές «λύσεις» που δοκιμάζουν για να γλιτώσουν την κατάρρευση. Αν συνεχίσουν στους ίδιους ρυθμούς, οι αρχικές εκτιμήσεις των συνδικάτων για 100.000 χαμένες θέσεις εργασίας μέσα στο 2009 θα ξεπεραστούν.

Για να εξασφαλίσουν τον περιορισμό των αντιδράσεων, κυβέρνηση και αφεντικά προσπαθούν είτε να απομονώσουν είτε να διασπάσουν τους εργαζόμενους. Η δημοσκόπηση της V-PRC για τη ΓΣΕΕ τον περασμένο Νοέμβρη, όταν μόλις είχε ξεσπάσει η οικονομική κρίση, αποδείκνυε ότι δεν τα έχουν καταφέρει. Σύμφωνα με την δημοσκόπηση, οι εργαζόμενοι πίστευαν ότι οι εργαζόμενοι στην ίδια επιχείρηση έχουν ίδια συμφέροντα (85%), ανεξάρτητα αν είναι παλιοί ή νέοι (69%), Έλληνες ή αλλοδαποί (62%), ειδικευόμενοι ή ανειδίκευτοι (54%). Αντίθετα μόλις το 3% πίστευε ότι εργαζόμενοι και αφεντικά έχουν κοινά συμφέροντα.

Αν αυτή ήταν η γνώμη των εργατών τον περασμένο Νοέμβρη, δεν είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς τι πιστεύουν σήμερα, μετά την εξέγερση του Δεκέμβρη και τις μάχες που έχουν ξεσπάσει ενάντια στις απολύσεις σε μια σειρά χώρους.

Οι 1200 και πλέον εργαζόμενοι στα εργοστάσια του Λαναρά βρίσκονται ένα χρόνο στο δρόμο ενάντια στο κλείσιμο των εργοστασίων. Οι κινητοποιήσεις τους, αφού ανάγκασαν τον Λαναρά να αποχωρήσει από τα εργοστάσια, εμπόδισαν τις τράπεζες που ανέλαβαν τη διοίκηση να βάλουν λουκέτο. Οι εργαζόμενοι στην Αλτεκ Τέλεκομς –θυγατρική της στικό βήμα. Προχώρησαν τον περασμένο Νοέμβρη σε κατάληψη του χώρου εργασίας τους, περιφρουρώντας το εργοστάσιο και τα μηχανήματα, πετυχαίνοντας μερική νίκη για ένταξη πολλών εργαζομένων στη μητρική εταιρία. Ο αγώνας τους έγινε κέντρο για όλους τους εργαζόμενους στις τηλεπικοινωνίες.

Στην Ιντρακόμ οι απολύσεις πάγωσαν ύστερα από την απεργία που έκαναν οι εργαζόμενοι στις 20 Νοέμβρη. Ηταν η πρώτη απεργία στο χώρο από τα τέλη της δεκαετίας του '80. Στην Cosmote το Σωματείο αποφάσισε στις αρχές Μάρτη 24ωρη απεργία και περιφρούρηση ενάντια στις απολύσεις με βάση την «παραγωγικότητα» των εργαζόμενων. Στο

30 Γενάρη. Απεργοί της Φριγκογκλάς διαδηλώνουν στην Αθήνα

Έφιππη αστυνομία επιτίθεται σε απεργούς τον Απρίλη του '38 στις ΗΠΑ

Πάτρα, οι εργαζόμενοι κέρδισαν τη συμπαράσταση όλης της πόλης με την πανπατραϊκή απεργία που κήρυξε το Εργατικό Κέντρο ενάντια στις απολύσεις. Οι εργαζόμενοι στον Αλφα αψήφησαν τις απειλές της νέας διοίκησης του σταθμού αλλά και τα δικαστήρια που έβγαλαν παράνομη τη στάση εργασίας της 4ης Μάρτη και έκαναν μια εντυπωσιακή απεργιακή συγκέντρωση ενάντια στις «εθελούσιες».

Πρόκειται για μερικά μόνο παραδείγματα αντίστασης. Κάθε μία από αυτές τις μάχες όμως, ανέδειξε και ένα χαρακτηριστικό που έχουν αφήσει πίσω τους οι αγώνες των τελευταίων χρόνων και η εξέγερση του Δεκέμβρη. Οι εργαζόμενοι του Λαναρά και του Αλφα την αποφασιστικότητα, οι εργαζόμενοι της Αλτεκ τις δυναμικές μορφές πάλης, οι εργαζόμενοι στην Ιντρακόμ τη ριζοσπαστικοποίηση που επιστρέφει στα παραδοσιακά κομμάτια της εργατικής τάξης, οι εργαζόμενοι στην Cosmote τη ριζοσπαστικοποίηση που γεννιέται στα νέα κομμάτια των εργατών, οι εργαζόμενοι στη Φριγκογλάς τη συμπαράσταση που κερδίζουν οι αγώνες. Ολοι μαζί ότι η σύγκρουση με τους καπιταλιστές, τα «γκόλντεν μπόις» και την κυβέρνηση που τους στηρίζει, τώρα ξεκινά.

Η γενίκευση και η σύνδεση των παραπάνω είναι απαραίτητα για τη δημιουργία ενός δυνατού κινήματος που θα βάλει φρένο στις επιθέσεις. Για να μην περάσει καμιά απόλυση, για να μην μείνει κανένας χώρος και κανένας εργαζόμενος μόνος του, για να μην περάσουν οι μειώσεις των μισθών και η ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων.

Η δημιουργία της Επιτροπής ενάντια στις Απολύσεις και την Ανεργία που ξεκίνησε με πρωτοβουλία σωματείων και εργαζόμενων που βρίσκονται στο στόχαστρο, αυτό το ρόλο θέλει και πρέπει να παίξει. Μιας Επιτροπής που θα ενώνει τους αγώνες, θα τους συντονίζει και θα απλώνει τη συμπαράσταση, μετατρέποντας τη μάχη ενάντια στις απολύσεις σε υπόθεση όλης της εργατικής τάξης και των συνδικάτων.

Και φυσικά δεν θα μένει μόνο στο επίπεδο της οργάνωσης αλλά θα συνολικεύει τις διεκδικήσεις, προβάλλοντας το σχέδιο των εργατών απέναντι στην κρίση, όπως είναι η απαγόρευση των απολύσεων, η κρατικοποίηση χωρίς αποζημίωση για τα αφεντικά κάθε επιχείρησης που προχωρά σε απολύσεις ή κλείσιμο.

Η εκτίμηση ότι μέσα στις πιο δύσκολες συνθήκες, είναι δυνατό να ξεσπάσουν μεγάλοι αγώνες που όχι μόνο θα ανατρέψουν τις επιθέσεις αλλά θα κερδίσουν αιτήματα και θα προσθέσουν νέες κατακτήσεις στο εργατικό κίνημα, πατάει πάνω στις εμπειρίες του παρελθόντος. Η δεκαετία του '30 ήταν μια τέτοια περίοδος. Και τότε η κρίση του καπιταλισμού με το Κραχ του '29 σήμαινε μεγάλες ανακατατάξεις στην εργατική τάξη, διέλυε παραδοσιακά της κομμάτια και απασχολούσε καινούργια με τους χειρότερους όρους. Οι αγώνες, όμως, που έδωσαν οι εργάτες και οι εργάτριες, από την Αμερική ως την Ελλάδα, κατάφεραν να αντιστρέψουν την κατάσταση και να φέρουν νέα δικαιώματα και κατακτήσεις. Το δικαίωμα στη σύνταξη ή το δικαίωμα στις διακοπές του καλοκαιριού κερδήθηκαν εκείνη τη δεκαετία, μέσα στη δίνη της κρίσης.

Στις ΗΠΑ, το 1933, ένας στους τέσσερις εργάτες ήταν άνεργος. Σχεδόν ενάμισι εκατομμύριο εργάτες είχαν μείνει άστεγοι και περιφέρονταν αναζητώντας λίγο φαγητό, κατάλυμα και δουλειά. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες της απόγνωσης και της δυστυχίας ξέσπασαν οι πιο σκληρές μάχες. Τον Ιούλη του '32, κάποιες εκατοντάδες εργάτες σε εργοστάσιο εσωρούχων της Νότιας Καρολίνας αποφάσισαν να διαδηλώσουν ενάντια στην δεύτερη περικοπή μισθού μέσα στη χρονιά. Την επόμενη ημέρα, χιλιάδες εργάτες του κλάδου βγήκαν στο δρόμο. Στο πλάι τους ξεσηκώθηκαν χιλιάδες άνεργοι. Μέσα σε λίγες μέρες, οι εργαζόμενοι κέρδισαν την επαναφορά του μισθού τους.

Το 1934, ξέσπασε η απεργία των λιμενεργατών στο Σαν Φραντσίσκο. Για τους λιμενεργάτες η κρίση είχε σημάνει ότι καθημερινά στέκονταν στην ουρά περιμένοντας κάποιον εργοδότη να τους επιλέξει για δουλειά, μια κατάσταση που οι ίδιοι αποκαλούσαν «αγορά δούλων». Οι πιο μαχητικοί μέσα στο συνδικάτο αποφάσισαν ότι είχε έρθει η ώρα να διεκδικήσουν την απαγόρευση του «δουλεμπόριου». Στις 9 Μάη του '34, λιμενεργάτες σε 10 πόλεις κατέβηκαν σε απεργία νεκρώνοντας τα λιμάνια. Η απεργία στο Σαν Φραντσίσκο απλώθηκε σε άλλους κλάδους. Μέχρι τις 21 Μάη, 4.500 ναύτες, πυροσβέστες, μάγειροι, σερβιτόροι και άλλοι εργαζόμενοι είχαν κατέβει σε απεργίες συμπαράστασης. Λίγες μέρες μετά, 130.000 εργάτες νέκρωσαν τα πάντα.

Την ίδια περίοδο, κατέβηκαν σε απεργία οι οδηγοί φορτηγών στη Μινεάπολη. Ηταν ένα κομμάτι εργαζόμενων χωρίς ιδιαίτερη εμπειρία συνδικαλιστικής δράσης. Ξεκινούσαν τη δουλειά στις 2 το πρωί, σταματούσαν στις 6 το απόγευμα. Δούλευαν επτά μέρες τη βδομάδα, δεν πληρώνονταν υπερωρίες και αν κάποιος τολμούσε να πει μια κουβέντα στο αφεντικό απολυόταν. Κι όμως κατάφεραν να οργανώσουν, κερδίζοντας τη συμπαράσταση όλων των εργαζόμενων, των γυναικών αλλά και των ανέργων, τρεις διαδοχικές απεργίες που τσάκισαν τα αφεντικά και δημιούργησαν τους όρους για την αναγέννηση του συνδικαλισμού.

Δύο μήνες αργότερα, η απεργία των εργαζόμενων στην υφαντουργία απλώθηκε σε όλη τη χώρα, με μεγαλύτερη επιτυχία στο Νότο και την Ανατολική Ακτή. Από 27.500 εργάτες οργανωμένους στο συνδικάτο το 1932, ο αριθμός είχε εκτιναχτεί στους 270.000 το 1934. Στις 4 Σεπτέμβρη του '34, 200.000 εργάτες ξεκίνησαν απεργία. Την επόμενη ημέρα, 350.000 ήταν στο δρόμο. Η συμπαράσταση ήταν κι εδώ το βασικό χαρακτηριστικό. Στο Χέιζελτον της Πενσυλβάνια –σε μια πολιτεία με 47.000 απεργούς- 25.000 εργάτες κατέβηκαν σε γενική απεργία συμπαράστασης.

Αυτοί οι αγώνες ήταν οι προπομποί για το τεράστιο κύμα εργοστασιακών καταλήψεων του 1937 που έβαλε το συνδικαλισμό μέσα στα κάτεργα της αυτοκινητοβιομηχανίας.

Με παρόμοιο τρόπο, την ίδια περίοδο, κινήθηκαν οι εργάτες και οι εργάτριες απέναντι στην κρίση στην Ελλάδα. Από τα καπνομάγαζα και τα κλωστήρια μέχρι τα υφαντουργία και τα μηχανουργεία, δόθηκαν σκληρές μάχες ενάντια στις απολύσεις, για προσλήψεις και αυξήσεις στα μεροκάματα.

Μία τέτοια μάχη ήταν το 1933 στη Νάουσα. *"Η πόλη αυτή της Μακεδονίας είχε αναπτυχθεί σε ένα από τα κυριότερα κέντρα της ελληνικής κλωστοϋφαντουργίας. Καινούργια πόλη με πολύ προλεταριάτο"* αναφέρει ο Δημήτρης Λιβιεράτος στο βιβλίο "Κοινωνικοί Αγώνες στην Ελλάδα 1932-1936". Κόντρα στον εκβιασμό του Λαναρά ότι θα προχωρήσει στην απόλυση 2000 εργατών και εργατριών αν δε του μειωθεί η δημοτική φορολογία, οι εργαζόμενοι κατέβηκαν σε διαδήλωση και δέχτηκαν την επίθεση της αστυνομίας.

Τον Ιούνη του 1933, 5000 καπνεργάτες και καπνεργάτριες στην Καβάλα κατέλαβαν τα καπνομάγαζα διεκδικώντας προσλήψεις, αυξήσεις στα μεροκάματα, αναγνώριση του συνδικάτου. Κέρδισαν τα περισσότερα αιτήματά τους. Την ίδια περίοδο, οι ναυτεργάτες οργανώνονταν σε «επιτροπές καραβιών» καταφέρνοντας να βάλουν φρένο στους εφοπλιστές που, λόγω της αυξημένης ανεργίας, ένιωθαν ελεύθεροι να προσλαμβάνουν και να απολύουν όποιον θέλουν και όποτε θέλουν.

Κι εδώ, κομμάτια εργαζόμενων με μικρή εμπειρίας συλλογικής δράσης βγήκαν στον αγώνα. Τον Αύγουστο του 1935, το Ηράκλειο της Κρήτης συγκλονίστηκε από τους εργάτες στη σταφίδα και τους λιμενεργάτες που έφτιαξαν σωματείο, βγήκαν σε απεργία, συγκρούστηκαν με τη χωροφυλακή και για μια μέρα πήραν τον έλεγχο της πόλης στα χέρια τους. Αυτοί οι αγώνες οδήγησαν στα γεγονότα του Μάη του '36 και της εργατικής εξέγερσης στη Θεσσαλονίκη που έφτασε να αμφισβητήσει ολόκληρο το πολιτικό σύστημα.

απαγόρευση των απολύσεων, κρατικοποίηση χωρίς αποζημίωση για τα αφεντικά κάθε επιχείρησης που προχωρά σε απολύσεις ή κλείσιμο

Η εξέγερση του Δεκέμβρη 2008, έχοντας διεθνώς χαρακτηριστεί ως η πρώτη εξέγερση της νέας παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, έχει ανοίξει διάπλατα δρόμους για ανάλογα κινήματα που θα βάλουν ταφόπλακα στην προσπάθεια κυβέρνησης-αφεντικών να φορτώσουν την σημερινή κρίση στους εργαζόμενους και τη νεολαία. Οι διαστάσεις που πήρε η επίθεση στην Κωνσταντίνα Κούνεβα αυτό δείχνουν.

Η δολοφονική απόπειρα στη συνδικαλίστρια της ΠΕΚΟΠ τον περασμένο Δεκέμβρη έφερε στην επιφάνεια την προσπάθεια των αφεντικών να χτυπήσουν τον συνδικαλισμό, ιδιαίτερα στα κομμάτια των εργαζόμενων που αποτελούν τα πρώτα θύματα της κρίσης. Η δημιουργία της ΠΕΚΟΠ και η δράση της, τους έδειχνε ξεκάθαρα ότι η ριζοσπαστικοποίηση των τελευταίων χρόνων έχει αρχίσει να αγγίζει και τα πιο «αδύναμα» κομμάτια, τις καθαρίστριες, τις μετανάστριες. Ανακαλύπτοντας αυτή την πραγματικότητα, ότι νέα μαχητικά συνδικάτα ξεπηδούν ακόμα και σε χώρους που τα αφεντικά είχαν καταφέρει να κρατήσουν «καθαρούς» από το μικρόβιο του συνδικαλισμού, αποφάσισαν να βγουν στην αντεπίθεση.

Συνέβη το ακριβώς αντίθετο από αυτό που περίμεναν. Η Πρωτοβουλία Αλληλεγγύης στην Κωνσταντίνα Κούνεβα με τη συμμετοχή 90 και πλέον Σωματείων και Συλλόγων, μια πρωτοβουλία που ξεπήδησε μέσα από την εξέγερση του Δεκέμβρη, έκανε την αντίσταση στη διάλυση των νέων συνδικάτων και τη μάχη ενάντια στην επισφαλή και ανασφάλιστη εργασία υπόθεση όλης της εργατικής τάξης. Το αποτέλεσμα ήταν όχι η συρρίκνωση αλλά το άπλωμα του συνδικαλισμού, όχι η άμυνα μόνο στην εκμετάλλευση και τις ελαστικές εργασιακές σχέσεις, αλλά η άμεση διεκδίκηση αιτημάτων όπως «έξω οι εργολάβοι από τις δημόσιες υπηρεσίες» και «μονιμοποίηση των εργαζόμενων των ιδιωτικών εταιριών στο δημόσιο».

Η πρόσφατη νίκη στον ΗΣΑΠ, η δέσμευση δηλαδή ότι καταγγέλλεται η σύμβαση με την ΟΙΚΟΜΕΤ και ξεκινούν οι διαδικασίες πρόσληψης των καθαριστριών στον ΗΣΑΠ, είναι μια πρώτη νίκη των εργαζόμενων κόντρα στις δουλεμπορικές ιδιωτικές εταιρίες. Και, την ίδια στιγμή, δόθηκε η ευκαιρία σε όλους τους εργαζόμενους να παλέψουν τις ιδιωτικοποιήσεις τμημάτων του δημόσιου τομέα. Οι εργαζόμενοι στα νοσοκομεία και τα συνδικάτα τους, για παράδειγμα, χρόνια καταγγέλλουν την είσοδο των ιδιωτικών συνεργείων στην καθαριότητα ή στην σίτιση των νοσοκομείων. Μόνο τώρα, όμως, μπόρεσαν να παλέψουν συγκεκριμένα την επίθεση, όπως έγινε στο Αγία Ολγα όπου οι εργαζόμενοι κινητοποιήθηκαν για να εμποδίσουν την ΟΙΚΟΜΕΤ να αναλάβει την καθαριότητα στο νοσοκομείο και άνοιξαν δρόμο για τη συνολική μάχη, για να φύγουν οι ιδιώτες από το δημόσιο.

Γι'αυτό έχει τεράστια σημασία σήμερα η οργάνωση μέσα στα συνδικάτα.

Είναι αυτά που μπορούν να απαντήσουν συλλογικά στις επιθέσεις που φέρνει η κρίση, να ανοίξουν τη συμπαράσταση σε όσους μπαίνουν στο στόχαστρο της κυβέρνησης και των καπιταλιστών, να κερδίσουν νέες κατακτήσεις. Αν δούμε και πάλι την έρευνα της V-PRC για τη ΓΣΕΕ, εκτός από το 66% των συνδικαλισμένων εργατών που απεργεί σχεδόν πάντα στις απεργίες που εξαγγέλλουν τα συνδικάτα, ένα 27% των ασυνδικάλιστων εργατών λέει ότι, αν υπήρχε η δυνατότητα στο χώρο ή στο κλάδο του να δημιουργηθεί σωματείο, θα ήθελε να γίνει μέλος του άμεσα και ένα εντυπωσιακό 10%, παρόλο που δεν καλύπτεται από πουθενά, συμμετέχει σχεδόν πάντα στις απεργίες. Είναι μια δυναμική που χρειάζεται να οργανωθεί για να φέρει νέες νίκες. ■

Νέα σωματεία που πρωτοστατούν οι γυναίκες

*Η Κωσταντίνα Κούνεβα δεν είναι μόνη. Χιλιάδες γυναίκες δίνουν τις ίδιες μάχες με την Κωνσταντίνα, υποστηρίζει η **Κατερίνα Θωίδου**.*

Φέτος ο γιορτασμός της 8 Μάρτη, της παγκόσμιας ημέρας της γυναίκας, φέρνει το σύνθημα «θέλουμε ψωμί και τριαντάφυλλα», το σύνθημα της πρώτης απεργίας γυναικών στον Ιματισμό της Νέας Υόρκης, στις αρχές του περασμένου αιώνα, στην επικαιρότητα. Οι γυναίκες εργαζόμενες βρίσκονται στην πρώτη γραμμή του αγώνα για αξιοπρεπείς μισθούς, για μόνιμη δουλειά, ασφάλιση και δικαιώματα και ταυτόχρονα αναζητούν μία νέα προοπτική, για μία κοινωνία χωρίς φτώχεια και καταπίεση.

Σήμερα ζούμε σε μία περίοδο που θυμίζει πολύ έντονα την περίοδο της Μεταπολίτευσης. Οι εργαζόμενοι που μαζικοποίησαν όλους τους νέους εργασιακούς κλάδους την τελευταία 15ετία, ξαναπιάνουν το νήμα του χτισίματος πρωτοβάθμιων σωματείων όπως ακριβώς έγινε αμέσως μετά τη Χούντα. Η νέα εργατική τάξη ανακαλύπτει όλο και περισσότερο ότι η απάντηση στην κρίση είναι η ενότητα του συνδικάτου και η συλλογική αντίσταση απέναντι σε κάθε είδους επιθέσεις οικονομικές, ρατσιστικές, σεξιστικές.

Σε εργασιακούς χώρους που φτιάχτηκαν την τελευταία δεκαετία όπως οι εταιρείες κινητής τηλεφωνίας, τα ΜΜΕ κυρίως τα ηλεκτρονικά που γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη μετά την «απελευθέρωση» της ιδιωτικής τηλεόρασης, ακόμα και στις νέες εταιρείες που αναλαμβάνουν εργολαβίες του δημοσίου, όπως η εταιρεία ΟΙΚΟΜΕΤ στην οποία εργαζόταν η Κωνσταντίνα Κούνεβα, οι εργαζόμενοι δίνουν τη μάχη του συνδικαλισμού. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα σωματεία φτιάχτηκαν στην Wind, στην Vodafone, στην Altec, στην Cosmote, στον Αλφα TV, το σωματείο της ΠΕΚΟΠ, που δίνουν μάχη αυτή τη στιγμή ενάντια στις επιθέσεις στα εργατικά δικαιώματα και ενάντια στις απολύσεις.

Πανεργατική Απεργία 12 Δεκέμβρη 2007 ενάντια στο ασφαλιστικό της ΝΔ

Είναι αξιοσημείωτο ότι ο συνδικαλισμός γνωρίζει νέα άνθιση μέσα σε μία περίοδο που η διάλυση των εργασιακών σχέσεων, η επίθεση του νεοφιλελευθερισμού στις εργατικές κατακτήσεις, ήταν ραγδαία. Στα τέλη της δεκαετίας του 90 και όλη τη δεκαετία του 2000, τα τετράωρα, οι συμβάσεις έργου, η δουλειά με το κομμάτι, η ανασφάλιστη εργασία, πήραν τεράστιες διαστάσεις με ευθύνη των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ που συνέχισε αυτή την επίθεση.

Μέσα σε αυτούς τους χώρους η πλειοψηφία των εργαζόμενων είναι γυναίκες. Οι εργοδότες προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν τις σεξιστικές απόψεις που θεωρούν ότι οι γυναίκες είναι πιο ευάλωτες για να τις κακοπληρώσουν και για να καταπατούν τα εργασιακά τους δικαιώματα. Το παράδειγμα της Κωνσταντίνας Κούνεβα, που έγινε το σύμβολο της πάλης ενάντια στην επισφαλή και ανασφάλιστη εργασία, καταρρίπτει αυτό το σεξιστικό στερεότυπο. Όμως η Κωνσταντίνα Κούνεβα δεν είναι η εξαίρεση αλλά ο κανόνας. Γιατί την ίδια μάχη με την Κωνσταντίνα, τη μάχη για να μαζικοποιήσουν τα σωματεία και να παλέψουν ενωμένες μαζί με τους άντρες στον κάθε εργασιακό χώρο απέναντι στην εργοδοτική αυθαιρεσία, δίνουν σήμερα χιλιάδες γυναίκες.

Σίγουρα η γυναίκα εργαζόμενη σήμερα, βιώνει πολύ πιο έντονα στο πετσί της τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης.

Η γυναίκα είναι αυτή που στηρίζει τον καπιταλισμό μέσα από την προσφορά απλήρωτης εργασίας μέσα στο ίδιο της το σπίτι. Ο καπιταλισμός δεν κερδίζει μόνο από την υπεραξία που παράγει σαν εργαζόμενη, αλλά και από την απλήρωτη εργασία που αναγκάζεται να προσφέρει με την ενασχόλησή της με το νοικοκυριό, την ανατροφή των παιδιών, την αναπαραγωγή της νέας εργατικής τάξης. Μέσα σε μία περίοδο που λόγω οικονομικής κρίσης διαλύεται το κοινωνικό κράτος εξ αιτίας των περικοπών, ιδιωτικοποιούνται οι κοινωνικές υπηρεσίες πρόνοιας, οι παιδικοί σταθμοί, τα σχολεία, τα νοσοκομεία, τα γηροκομεία, όλες αυτές οι λειτουργίες γίνονται ιδιωτική υπόθεση της οικογένειας και το αποτέλεσμα είναι τα βάρη της καθημερινότητας για τις γυναίκες να γίνονται ακόμα πιο έντονα.

Η μαχητικότητα και η αποφασιστικότητα των γυναικών να συγκρουστούν με ένα σύστημα που τις καταδικάζει στην οικονομική εκμετάλλευση και ταυτόχρονα στην σεξιστική καταπίεση, σίγουρα δεν είναι αποτέλεσμα προσωπικών χαρακτηριστικών της καθεμιάς. Ούτε έχει να κάνει μόνο με το βαθμό της εξαθλίωσής τους. Είναι αποτέλεσμα της συλλογικής εμπειρίας που κουβαλάει όλη η εργατική τάξη τον 21ο αιώνα, το αιώνα της κρίσης και της ριζοσπαστικοποίησης.

Αυτό που έδωσε τη δύναμη για παράδειγμα στην ΠΕΚΟΠ να στήσει σωματείο μέσα στο εργοδοτικό κάτεργο της ΟΙΚΟΜΕΤ δεν είναι η βαρβαρότητα των συνθηκών εργασίας, αλλά το γεγονός ότι οι γυναίκες της ΠΕΚΟΠ ζουν μέσα σε μία περίοδο ριζοσπαστικοποίησης, έχουν την συλλογική εμπειρία- έστω και αν δεν συμμετείχαν μέχρι τώρα σαν σωματείο- των μεγάλων μαχών που έδωσε η εργατική τάξη και η νεολαία τα τελευταία χρόνια.

Στα μεγάλα συλλαλητήρια για το ασφαλιστικό το 2001 εμφανίστηκαν για πρώτη φορά γυναικείες αντιπροσωπείες σωματείων που έδωσαν τη μάχη ενάντια στην εργοδοσία και έδειξαν τη δύναμή τους. Για πρώτη φορά μετά από χρόνια είδαμε να κατεβαίνουν στο Πεδίο του Αρεως εργοστασιακά σωματεία όπως της Σίσερ Πάλκο, της ΕΛΙΤ, οι συμβασιούχοι αεροσυνοδοί της Ολυμπιακής και να ενώνονται με όλη την εργατική τάξη. Αυτό έδωσε δύναμη σε χιλιάδες γυναίκες να δώσουν τη μάχη ενάντια στα κλεισίματα και τις απολύσεις μέσα από τα σωματεία τους. Τέτοια βήματα έγιναν πολλά: Από τις μεγάλες απεργίες του ασφαλιστικού του Γιαννίτση και της Πετραλιά, μέχρι τις φοιτητικές καταλήψεις που γκρέμισαν την αναθεώρηση του Αρθρου 16. Από τα μεγάλα αντιρατσιστικά συλλαλητήρια που δεν άφησαν κανένα μετανάστη μόνο του απέναντι στις ρατσιστικές επιθέσεις του ΛΑΟΣ και της αστυνομίας. Από την εξέγερση του Δεκέμβρη μέχρι τα μεγάλα αντιπολεμικά συλλαλητήρια κατά του πολέμου στο Ιράκ και την Ισραηλινή επίθεση στη Γάζα.

Η μάχες του αντιπολεμικού κινήματος έχουν παίξει έναν ιδιαίτερο ρόλο. Κυρίως γιατί έβγαλαν στη δράση εκατομμύρια ανθρώπους ανεξάρτητα από ηλικία, φύλο και καταγωγή. Ανέδειξαν το ζήτημα της εμπλοκής της ελληνικής κυβέρνησης στα παιχνίδια του ΝΑΤΟ και στην στήριξη του Ισραήλ και ξεκαθάρισαν ότι αυτή η εμπλοκή σημαίνει μία ατελείωτη κούρσα εξοπλισμών για τα κέρδη της ελληνικής άρχουσας τάξης απέναντι στους λαούς της Μέσης Ανατολής.

Αυτό το κίνημα που απλώθηκε σε όλο τον πλανήτη έχει οδηγήσει στο δυνάμωμα της αντίστασης στο Ιράκ, στο Αφγανιστάν και πρόσφατα στην ίδια τη Γάζα. Με τη σειρά τους αυτά τα κινήματα έχουν δώσει το μεγαλύτερο χαστούκι στον ιμπεριαλισμό, έχουν εμπνεύσει και έχουν δώσει αυτοπεποίθηση σε όλη την εργατική τάξη, γιατί έστειλαν το μήνυμα ότι ο ιμπεριαλισμός, το ΝΑΤΟ, το Ισραήλ, οι πολυεθνικές, ο ίδιος ο καπιταλισμός δεν είναι ανίκητος. Στη διάρκεια των περσινών απεργιών για την αντιασφαλιστική μεταρρύθμιση του Καραμανλή, οι γυναίκες της ΓΕΝΟΠ ΔΕΗ, έχοντας την εμπειρία του αντιπολεμικού κινήματος οργάνωσαν απεργιακές φρουρές με τύμπανα, ντουντούκες και συνθήματα όπως γινόταν στα μεγάλα αντιπολεμικά συλλαλητήρια του 2003.

Οι μαθήτριες, οι φοιτήτριες, οι δασκάλες, οι γυναίκες με τη μαντίλα, οι εργαζόμενες στα νοσοκομεία, οι πιο σκληρά εργαζόμενες σε κάθε χώρο δουλειάς, εμπνεύστηκαν από το αντιπολεμικό κίνημα και αυτό έπαιξε ρόλο στο να δυναμώσουν οι ιδέες της αυτοπεποίθησης, της αλληλεγγύης, να αναδειχτεί η δύναμη των απλών ανθρώπων από την Γάζα μέχρι την Αθήνα.

η μάχη κατά του σεξισμού χρειάζεται να γίνει υπόθεση όλης της εργατικής τάξης

Όμως την ίδια στιγμή που οι εργαζόμενες γυναίκες πρωτοστατούν στις οικονομικές και πολιτικές μάχες που δίνει η εργατική τάξη σήμερα, έρχονται αντιμέτωπες με τις ιδέες του σεξισμού, που αναπαράγουν τα στερεότυπα ότι οι γυναίκες είναι για το μαγείρεμα και τα καλλυντικά. Οι ρίζες αυτών των αντιλήψεων δεν είναι η πατριαρχική ιδεολογία των αντρών όπως υποστηρίζουν οι φεμινιστικές αντιλήψεις. Ο σεξισμός είναι το κομμάτι εκείνο της κυρίαρχης ιδεολογίας που αναπαράγεται από την κυρίαρχη τάξη για να μπορεί να κρατά την εργατική τάξη διασπασμένη και να κερδίζει μέσα από την γυναικεία καταπίεση.

Γι αυτό η μάχη κατά του σεξισμού χρειάζεται να γίνει υπόθεση όλης της εργατικής τάξης. Μέσα από τους κοινούς αγώνες μέσα από τα συνδικάτα και τα κινήματα άντρες και γυναίκες διαμορφώνουν πολύτιμες εμπειρίες και την ίδια στιγμή αρχίζουν να βάζουν σε αμφισβήτηση όλα τα ιδεολογήματα που καλλιεργεί η κυρίαρχη τάξη προκειμένου να κρατήσει τους απλούς ανθρώπους διασπασμένους.

Αυτές τις μάχες χρειάζεται να τις συνεχίσουμε ακόμα πιο δυναμικά, σήμερα που η οικονομική κρίση δείχνει τα δόντια της και η πολιτική των κυβερνήσεων έχει στόχο να φορτώσουν τα βάρη της στους εργαζόμενους. Το αν θα το καταφέρουν ή όχι εξαρτάται από την απάντηση που θα πάρουν. Απέναντι στις απολύσεις, τα κλεισίματα των εργοστασιών, τις νέες ρατσιστικές επιθέσεις που αυξάνονται, την εμπλοκή της Ελλάδας στα παιχνίδια του ΝΑΤΟ και της ΕΕ στη Μέση Ανατολή, τη διάλυση της δημόσιας υγείας και παιδείας, την επίθεση στο ασφαλιστικό που πλήττει ιδιαίτερα τις γυναίκες, η εργατική τάξη χρειάζεται να απαντήσει με το μόνο όπλο που διαθέτει απέναντι στην κρίση: την ενότητα και τη σύγκρουση με τα συμφέροντα των καπιταλιστών για να πληρώσουν αυτοί και όχι εμείς.

Μέσα από αυτές τις μάχες ανοίγει ο δρόμος για να ανατρέψουμε το σύστημα της φτώχειας, του πολέμου και της καταπίεσης και να χτίσουμε μία διαφορετική προοπτική. Μία κοινωνία που στο κέντρο της θα βάζει την ικανοποίηση των αναγκών όλης της εργατικής τάξης ανεξάρτητα από φύλο, φυλή, σεξουαλική προτίμηση. Μίας κοινωνίας πραγματικής εργατικής δημοκρατίας, όπου η κάθε μαγείρισσα, η κάθε Κούνεβα θα μπορεί να κυβερνά... ■

Συνέντευξη με την Ιωάννα, *μέλος της Παναττικής Ένωσης Καθαριστριών και Οικιακού Προσωπικού (ΠΕΚΟΠ)*

Επιασα δουλειά στην ΟΙΚΟΜΕΤ τον Αύγουστο του 2003. Από την πρώτη μέρα μπήκα στη μεσημεριανή βάρδια στην Ομόνοια. Τότε δουλεύαμε 6ωρο χωρίς διάλειμμα και με βαρέα ένσημα. Αφού όμως 6 ώρες δεν μπορείς να τρέχεις συνέχεια, τους ζητήσαμε να κάνουμε 5-10 λεπτά διάλλειμα, για ένα τσιγάρο ή τουαλέτα. Μετά μας είπαν να υπογράψουμε κάποια χαρτιά για να κανονιστεί επίσημα με τον ΗΣΑΠ το διάλειμμα. Υπογράψαμε χωρίς να ξέρουμε τί υπογράφουμε. Τελικά μας βάλανε να κάνουμε μισή ώρα διάλειμμα και από τον Ιούλιο του 2006 ανακαλύψαμε ότι τα βαρέα ένσημα έγιναν μεικτά και ο μισθός αντί να αυξάνεται κάθε μήνα μειωνόταν.

Γράφτηκα στο σωματείο το 2005. Με την Κωνσταντίνα μιλάγαμε μόνο από το τηλέφωνο γιατί όποια κοπέλα μιλούσε με την Κωνσταντίνα απολύονταν αμέσως. Η Κωνσταντίνα άρχισε να ψάχνει τί ακριβώς γίνεται με τα ένσημα και το ωράριο, για τα ρεπό που έπρεπε να κάνουμε, για τα μαύρα λεφτά που παίρνουμε, για τις βάρδιες. Αν το μεροκάματο ήταν τότε 30 ευρώ εμείς παίρναμε 25 και μας λέγανε τα άλλα είναι για τα ένσημα. Η Κωσταντίνα άρχισε να κάνει καταγγελίες. Μετά από όλα αυτά μας βάλανε αναγκαστικά 8 ρεπό το μήνα. Δεν ήταν ποτέ 8 ήταν παραπάνω 10 ή 11. Αποτέλεσμα να μην δουλεύουμε 5νθήμερο. Επιπλέον όλες τις παλιές καθαρίστριες δεν μας βάζουν να δουλεύουμε Κυριακές γιατί πρέπει να πληρωθούμε 75% παραπάνω και έχουν βάλει καινούργιες που επειδή δεν ξέρουν, τους δίνουν απλό μεροκάματο. Είμαι 6 χρόνια στη δουλειά και παίρνω 550 ευρώ το μήνα. Ενώ η ΟΙΚΟΜΕΤ δηλώνει στον ΗΣΑΠ ότι δουλεύουμε 6ωρο, χωρίς διάλειμμα και με βαρέα ένσημα. Αρα αυτοί κλέβουν και τον ΗΣΑΠ και εμάς. Εντωμεταξύ διώχνουν τις παλιές καθαρίστριες, παίρνουν καινούργιες για τρεις μήνες και μετά τις διώχνουν αφού πρώτα έχουν πάρει επιδοτήσεις από τον ΟΑΕΔ.

Συζητούσαμε μεταξύ μας και με την Κωνσταντίνα για όλα αυτά για να βρούμε μία λύση και να δούμε τι θα κάνουμε. Ο Οικονομάκης μόλις το κατάλαβε αυτό πρότεινε στην Κωνσταντίνα να γίνει επόπτρια, να παίρνει 2.500 το μήνα μισθό και να φύγει από την ΠΕΚΟΠ. Η Κωνσταντίνα αρνήθηκε γιατί ήθελε να παλέψει για τα δικαιώματά μας, γιατί καταλάβαινε ότι επειδή είμαστε οι περισσότερες μετανάστριες έπρεπε να είμαστε ενωμένες.

Εμείς λέμε συνέχεια στους συναδέλφους: Δεν υπάρχει λόγος να φοβόμαστε. Πρέπει να είμαστε όλοι μαζί γιατί έτσι είμαστε δυνατοί. Για να μπορούμε κάτι να κάνουμε. Δεν πρόκειται να τους αφήσουμε να μας κλέβουν άλλο. Φτάνει πια, όσα φάγανε φάγανε. Από δω και πέρα πρέπει να βγει η αλήθεια. Κλέβουν 200-300 ευρώ το μήνα από την καθεμιά μας.

Πριν από λίγες ημέρες πήγαμε στο υπουργείο Εργασίας. Πήγαμε στον Υφυπουργό Εργασίας, μπήκαμε μέσα βγάλαμε όλες τις αποδείξεις και τώρα έχουνε αποφασίσει να σπάσουν το συμβόλαιο του ΗΣΑΠ με την ΟΙΚΟΜΕΤ. Θα πληρώσουν τα πρόστιμα που τους έχουν βάλει, θα φύγουν από τον ΗΣΑΠ αλλά εμείς δεν θα σταματήσουμε μέχρι εδώ. Θα προσπαθήσουμε να πάρουμε πίσω όσα μας έχουν φάει, θα τους πάμε στα δικαστήρια και θα συνεχίσουμε μέχρι να τιμωρηθούν οι ένοχοι για αυτό που έκαναν στην Κωνσταντίνα .

Διαδήλωση Αλληλεγγύης στην Κ. Κούνεβα 19 Φλεβάρη

Θέλουμε να υπογράψουμε σύμβαση με τον ΗΣΑΠ και να έχουμε αντίγραφο να ξέρουμε τι υπογράφουμε, γιατί στην ΟΙΚΟΜΕΤ καμία δεν γνώριζε που έβαζε την υπογραφή της. Τώρα απαιτούμε ό,τι υπογράφουμε να είναι μεταφρασμένα στη γλώσσα μας. Δεν πρόκειται να επιτρέψουμε να επαναληφθεί αυτό το χάος που ζούσαμε στην ΟΙΚΟΜΕΤ.

όλος ο κόσμος είναι στο πλάι μας και μας δίνει δύναμη να παλεύουμε

Εμείς ερχόμαστε από μία άλλη χώρα. Ζήσαμε πολύ δύσκολα και αποφασίσαμε να έρθουμε εδώ για να ζήσουμε καλύτερα. Ηρθαμε αποφασισμένες να παλέψουμε για μία καλύτερη ζωή. Σαν γυναίκες αισθανόμαστε δυνατές να παλέψουμε. Πρέπει να φτάσουμε τους στόχους μας. Αυτό που έγινε με την Κωνσταντίνα μας δίνει ακόμα περισσότερη δύναμη να παλέψουμε. Χρειάζεται να είμαστε ενωμένοι. Είμαστε πάρα πολύ ευχαριστημένοι που είδαμε τόσο κόσμο να μας υποστηρίζει. Εγώ δεν το περίμενα. Στην αρχή είχα τρομερή αγωνία για το πώς θα παλέψουμε απέναντι σε όλα αυτά. Ελεγα είμαστε μόνες, είμαστε ξένες, δεν έχουμε υποστήριξη από πουθενά αλλά όλος ο κόσμος είναι στο πλάι μας και αυτό είναι πολύ σημαντικό, μας δίνει δύναμη να παλεύουμε.

Πιστεύω ότι έτσι πρέπει να συνεχίσουμε. Ετσι μπορούμε να παλέψουμε για ένα καλύτερο μέλλον. Αυτό που έγινε σε μας δεν θέλω να συμβεί στα παιδιά μας. Μπορούμε να παλέψουμε μαζί και να φτάσουμε σε αυτό που θέλουμε. Σε έναν καλύτερο κόσμο χωρίς εργολάβους, χωρίς φόβο, με μόνιμη δουλειά για να ζούμε όλοι ευτυχισμένοι. ■

Ο καπιταλισμός της Δύσης που «θριάμβευσε» το 1989 τώρα βρίσκεται στη δίνη της χειρότερης κρίσης. Η Μαρία Στύλλου θυμίζει ότι υπήρχε ένα κομάτι της αριστεράς που έλεγε ότι η κρίση θα περάσει από την Ανατολή στη Δύση.

Δεκέμβρης 1989, οι εξεγερμένοι εργάτες στο Βουκουρέστι

20 χρόνια από το 1989

Η εκδίκηση της ιστορίας

Όταν κατέρρεε το ανατολικό μπλοκ το 1989, οι καπιταλιστές στη Δύση άνοιγαν σαμπάνιες και μας έλεγαν ότι κατέρρευσε ο σοσιαλισμός. Ότι ο καπιταλισμός είναι ένα ανώτερο σύστημα, ότι η αγορά οδηγεί στην ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών και ότι τα γεγονότα στην Ανατολή τους δικαίωσαν. Ήταν η μεγαλύτερη ιδεολογική επίθεση της κυρίαρχης τάξης στη Δύση, που οδήγησε στη μεγαλύτερη υποχώρηση και μετάλλαξη των Κ.Κ. Σήμερα, 20 χρόνια μετά, η εμπειρία είναι τελείως διαφορετική. Το πρώην ανατολικό μπλοκ, γνωρίζει τη μεγαλύτερη κρίση, διεκδικεί μέτρα και δάνεια από την Ε.Ε. που θα στηρίξουν τις οικονομίες τους και τις τράπεζες τους, και στο εσωτερικό τους δυσκολεύονται να ελέγξουν τις αντιδράσεις.

Η κρίση του καπιταλισμού έχει γίνει το φάντασμα που κυνηγάει τους υποστηρικτές της ελεύθερης αγοράς σε Ανατολή και Δύση. Γι’ αυτό χρειάζεται να θυμηθούμε ξανά το 1989.

Κανείς τότε δεν πίστευε αυτό που έβλεπε να συμβαίνει μπροστά του. Μια μεγάλη αυτοκρατορία, με την πολυεθνική Ρωσία στο κέντρο, να καταρρέει σαν χάρτινος πύργος μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα. Μέσα σε ένα εξάμηνο από το φθινόπωρο του ’89 μέχρι το χειμώνα του ’90 τα παντοδύναμα καθεστώτα της Πολωνίας, της Ουγγαρίας, της Τσεχοσλοβακίας, της Ανατολικής Γερμανίας, της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας κατέρρευσαν κάτω από την διπλή πίεση της οικονομικής κρίσης, της λαϊκής οργής και των κινητοποιήσεων. Στη Ρωσία έγινε πραξικόπημα τον Αύγουστο του 1991 για να ανατρέψουν τον Γκορμπατσόφ που μέχρι τότε ήταν πρόεδρος. Το πραξικόπημα απέτυχε, αλλά ο Γκορμπατσόφ παραιτήθηκε και την ηγεσία ανέλαβε ο Γιέλτσιν. Ο Γιέλτσιν εκπροσωπούσε αυτούς που υποστήριζαν την επιτάχυνση του ρυθμού των αποκρατικοποιήσεων και την ένταξη στη διεθνή αγορά, τα γρήγορα βήματα προς τη Δύση και τον καπιταλισμό των πολυεθνικών.

Οι αλλαγές ξεκίνησαν από την Πολωνία και την Ουγγαρία. Στην Πολωνία έγινε μια τεράστια εργατική εξέγερση το 1980-81 που παράλυσε το κράτος για πάνω από ένα χρόνο. Μέσα σ’ αυτό το χρονικό διάστημα η δύναμη στα εργοστάσια ήταν στα χέρια της Αλληλεγγύης (Solidarnosc), το συνδικάτο που οργάνωνε 10 εκατομμύρια εργάτες. Το Δεκέμβρη του 1981 η κυρίαρχη τάξη προχώρησε σε στρατιωτικό πραξικόπημα για να ξαναπάρει τον έλεγχο. Όχι βέβαια για πολύ. Την άνοιξη και το καλοκαίρι του 1988 ήρθαν δυο απανωτά κύματα απεργιών. Στην αρχή όλοι πίστευαν ότι ήταν μια προσωρινή αντίδραση. Μπορεί οι απεργίες να μην ήταν τόσο δυνατές για να ανατρέψουν την κυρίαρχη τάξη, δημιούργησαν όμως τεράστια προβλήματα στο εσωτερικό της για το τι πρέπει να κάνει. Αναγκάστηκαν να

κάνουν ανοίγματα στην αντιπολίτευση που ήταν εκτός νόμου, και να προχωρήσουν σε εκλογές. Η συμφωνία ήταν ότι την πρωθυπουργία θα την έπαιρνε ένας σύμβουλος της Solidarnosc.

Στην Ουγγαρία η οργανωμένη αντιπολίτευση ήταν πολύ μικρή τουλάχιστον μέχρι το 1987. Τα ανοίγματα προς την «αντιπολίτευση» από τη νομενκλατούρα ήρθαν σαν αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης. Συγκρούσεις και διασπάσεις στο εσωτερικό της κυρίαρχης τάξης και της κυρίαρχης ελίτ ξεσήκωσαν τον κόσμο που ήθελε να τους διώξει. Οργανώθηκαν τεράστιες διαδηλώσεις και συλλαλητήρια, νέα κόμματα δημιουργήθηκαν, το παλιό κόμμα διασπάστηκε.

Οι αλλαγές στην Ουγγαρία λειτούργησαν σαν καταλύτης για την Ανατολική Γερμανία. Ο κόσμος έφευγε κατά χιλιάδες στη Δύση, χρησιμοποιώντας την Ουγγαρία όπου κανείς δεν μπορούσε να τους εμποδίσει. Κάτω απ' αυτήν την πίεση ο Χόνεκερ, ο παντοδύναμος γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος, ετοιμαζόταν να στείλει το στρατό για να σταματήσει τους διαδηλωτές. Ο επικεφαλής της Ασφάλειας οργάνωσε πραξικόπημα, ανέτρεψε τον Χόνεκερ και υποσχέθηκε μεταρρυθμίσεις. Ξανά οι εξελίξεις τους πήραν μπάλα. Ο κόσμος άρχισε να βλέπει τη δύναμη του, να δημιουργεί νέες οργανώσεις, να γκρεμίζει το Τείχος του Βερολίνου, να διεκδικεί όλα όσα ήταν απαγορευμένα μέχρι τότε. Η οικονομική κρίση και ο φόβος από τις αντιδράσεις οδήγησε την ηγεσία της Ανατολικής Γερμανίας να προχωρήσει στην συνένωση με τη Δυτική.

Η «βελούδινη επανάσταση» στην Τσεχοσλοβακία ξεκίνησε από μια φοιτητική διαδήλωση στις 17 Νοέμβρη. Η αστυνομία κτύπησε τη διαδήλωση και σαν απάντηση οι φοιτητές προχώρησαν σε καταλήψεις. Στις 27 Νοέμβρη το «Φόρουμ Πολιτών» κάλεσε όλον τον κόσμο να κατέβει σε δίωρη απεργία. Το κέντρο της Πράγας με τις καταλημένες σχολές και τα θέατρα έμοιαζε με το Παρίσι το Μάη του '68. Απεργιακές επιτροπές και επιτροπές πολιτών άρχισαν να απλώνονται παντού. Στους εργατικούς χώρους, στις γειτονιές, στις εφημερίδες, στις σχολές. Όλοι μιλούσαν για επανάσταση. Στην πραγματικότητα ήταν «μια βελούδινη επανάσταση» που δεν ανέτρεψε την κυρίαρχη τάξη αλλά συνεργάστηκε μαζί της στο άνοιγμα στη Δύση και στην αγορά.

Η επανάσταση στη Ρουμανία ανάγκασε τον Τσαουσέσκου, τον μέχρι τότε πρόεδρο και δικτάτορα της Ρουμανίας να φύγει με ελικόπτερο μαζί με τη γυναίκα του από την ταράτσα του προεδρικού μεγάρου. Ο Τσαουσέσκου χρησιμοποίησε απανωτά το στρατό και την αστυνομία για να ελέγξουν τις απεργίες το 1987, την εξέγερση στην πόλη της Τιμισόαρα και στη συνέχεια μέσα στο ίδιο το Βουκουρέστι. Στις 21 Δεκέμβρη 1989 για να σταματήσει τις αντιδράσεις οργάνωσε στημένη κινητοποίηση για να απευθυνθεί στο λαό και να του ζητήσει την υποστήριξη του.

Αυτό το «στημένο» συλλαλητήριο, ήταν η αρχή του τέλους του. Η τηλεόραση έδειχνε ανοιχτά τι γινόταν έξω από το προεδρικό μέγαρο, ο κόσμος έφτανε μαζικά απ' όλο το Βουκουρέστι στο κέντρο και στο τέλος μπούκαρε στο Προεδρικό μέγαρο. Η ηγεσία του στρατού ταλαντεύτηκε με ποιανού μεριά θα πάνε. Ο ρόλος που έπαιξαν ήταν διπλός, από τη μια συνέλαβαν και εκτέλεσαν τον Τσαουσέσκου, από την άλλη δημιούργησαν το «Συμβούλιο Εθνικής Σωτηρίας» για να ελέγξει τα πράγματα. Την ημέρα που εκτελούσαν τον Τσαουσέσκου το «Συμβούλιο Εθνικής Σωτηρίας» ζητούσε *«απ' όλους αυτούς που έχουν όπλα στην κατοχή τους να τα παραδώσουν μέσα στις επόμενες 12 ώρες. Όσοι δεν θα το κάνουν θα τιμωρηθούν αυστηρά»*. Το επόμενο διάστημα το Συμβούλιο απαγόρευσε στους φοιτητές να κάνουν διαδηλώσεις στο κέντρο του Βουκουρεστίου και στα κόμματα της αντιπολίτευσης να έχουν πρόσβαση στις εφημερίδες και την τηλεόραση.

Το χάος της Περεστρόικα

Ο οικονομικός σύμβουλος του Γκορμπατσόφ, Άμπελ Αγκανμπεγκιάν, έκανε τη διαπίστωση στις αρχές του 1989 ότι *«η πλειοψηφία των οικογενειών στη Ρωσία μοιάζει ότι δεν καταλαβαίνουν κάποια καλυτέρευση στη ζωή τους... Ο κόσμος δυσκολεύεται να βρει πράγματα να αγοράσει, κι αυτό χειροτέρευε συνεχώς από το 1988 και πέρα.»*

Το Φλεβάρη του 1989 η Ρωσία απέσυρε το στρατό της από το Αφγανιστάν. Στις αρχές του καλοκαιριού σε μια έκτακτη συνοδό της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΣΕ, όλοι ανησυχούσαν για τις απεργίες που απλώνονταν σε όλη τη Ρωσία και για τις οργανώσεις της αντιπολίτευσης που ξεπηδούσαν παντού.

Οι απεργίες σταμάτησαν όταν ο Ρίζκοφ, ο τότε πρωθυπουργός, συνάντησε τις απεργιακές επιτροπές από όλα τα ανθρακωρυχεία στη Μόσχα και συμφώνησε να ικανοποιήσει τα αιτήματά τους. Κάτω από άλλες συνθήκες, οι απεργίες θα είχαν κηρυχτεί παράνομες, ο στρατός θα χτύπαγε τους απεργούς και η ηγεσία τους, όσοι είχαν επιζήσει, θα τελείωναν τη ζωή τους σε στρατόπεδα συγκέντρωσης ή σε ψυχιατρεία.

Οι απεργίες των ανθρακωρύχων το καλοκαίρι και το φθινόπωρο του 1989 ήταν αποτέλεσμα της δυσαρέσκειας από την Περεστρόικα αλλά δεν ήταν το μόνο. Το 1988 και το 1989 ξαναζωντάνεψαν εθνικές συγκρούσεις σε ολόκληρη την ΕΣΣΔ. Τις συγκρούσεις στην Αρμενία και στο Αζερμπαϊτζάν, ακολούθησαν τεράστιες διαδηλώσεις στη Βαλτική. Στη Λετονία, την Εσθονία και την Λιθουανία που είχε προσαρτήσει ο Στάλιν στη Ρωσία μετά το σύμφωνο Στάλιν Χίτλερ το 1939. Όλα εκείνα ήταν εθνικά κινήματα που πάλευαν για αυτοδιάθεση. Σε όλη την ΕΣΣΔ στο τέλος του 1989 επικρατούσε αναβρασμός. Αυτή η εικόνα μεταφέρθηκε και στην καρδιά του ΚΚΣΕ. Για πάνω από 60 χρόνια ο γενικός γραμματέας του κόμματος κατάφερνε να επιβάλει τη σιδερένια πειθαρχία πάνω στα διαφορετικά συμφέροντα που υπήρχαν μέσα στην οικονομική και κυβερνητική γραφειοκρατία. Τώρα το κόμμα που είχε την εξουσία είχε πάψει να λειτουργεί με ένα ενιαίο τρόπο. Στο τέλος του '89, ο Γκορμπατσόφ που έμοιαζε ότι το 1985-1988 ήταν ο κυρίαρχος των εξελίξεων, τώρα έμοιαζε σαν φυλακισμένος. Δεν μπορούσε να ελέγξει τίποτα. Η περεστρόικα, αντί να ελέγξει την κρίση, είχε φέρει οικονομικό χάος, κοινωνική κρίση και σε κάποια σημεία εμφύλιο πόλεμο.

Ιδεολογική επίθεση

Μπορούσε η εξέγερση στο ανατολικό μπλοκ να είχε πάρει άλλη τροπή απ' αυτήν που πήρε; Μπορούσε να είχε γίνει επανάσταση όπως στη Ρωσία του '17, και αντί για αλλαγή φρουράς από μια κρατικοκαπιταλιστική γραφειοκρατία στον καπιταλισμό της αγοράς, να είχε πάρει την εξουσία η εργατική τάξη; Η απάντηση ήταν ότι μπορούσε να γίνει. Αλλά είχε να συγκρουστεί με τις εμπειρίες και την ιστορία αυτών των χωρών και ταυτόχρονα με την κατάσταση της αριστεράς στη Δύση.

Το επιχείρημα της Δύσης ότι αυτό που κατάρρευσε στην Ανατολή ήταν ο σοσιαλισμός, ήταν ένα μεγάλο ψέμα. Μόνο που εκείνη την περίοδο υπήρχαν πολύ μικρές μειοψηφίες μέσα στην αριστερά που είχαν καθαρή εικόνα και εξήγηση γι' αυτά τα καθεστώτα. Για τα Κ.Κ. της

Δύσης αυτά τα κράτη ήταν σοσιαλιστικά και για τα περισσότερα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα, και για τον περισσότερο κόσμο, ήταν καθεστώτα με ανώτερη οργάνωση της οικονομίας από τη Δύση.

Η αλήθεια, όμως, ήταν ότι το σύστημα σε αυτά τα κράτη ήταν κρατικός καπιταλισμός, κι αυτό σήμαινε ότι αντιμετώπιζε τα ίδια προβλήματα όπως και η δυτική οικονομία. Η δυναμική της συσσώρευσης οδηγούσε στην κρίση. ΄Εστω κι αν δεν υπήρχε ανταγωνισμός ανάμεσα στα διάφορα κεφάλαια μέσα στα ίδια τα κράτη, υπήρχε η πίεση των εξωτερικών ανταγωνισμών που μεταφέρονταν στο εσωτερικό τους.

Εκ των υστέρων πολλοί ισχυρίστηκαν ότι το σύστημα στο ανατολικό μπλοκ στηρίζονταν σε παράλογη μορφή οργάνωσης. ΄Οτι ήταν μια απέραντη γραφειοκρατία που έφερνε μόνιμα τη σπατάλη. Αλλά αυτοί οι ισχυρισμοί ξεχνάνε τις επιτυχίες που είχε στο παρελθόν ο κρατικός καπιταλισμός. ΄Ηταν μια μορφή που μπορούσε να οδηγήσει σε μεγάλη ανάπτυξη μέχρι ενός σημείου και στη συνέχεια έπεφτε σε κρίση.

Υπάρχει μόνο μια μαρξιστική ανάλυση των κρατών της ανατολικής Ευρώπης που μπορεί να εξηγήσει αυτήν την αντιφατική ανάπτυξη. Κι αυτή είναι η θεωρία του Τόνι Κλιφ για τον κρατικό καπιταλισμό. Διάφοροι υποστηρίζουν ότι το σύστημα στην ανατολική Ευρώπη δεν μπορεί να ήταν καπιταλισμός γιατί δεν υπήρχε εσωτερικός ανταγωνισμός ανάμεσα στις επιχειρήσεις. Για τον Μαρξ ο ανταγωνισμός είναι αυτός που υποχρεώνει κάθε καπιταλιστή να μειώσει το κόστος του συμπιέζοντας τους μισθούς και ανεβάζοντας την παραγωγικότητα. Μ' αυτόν τον τρόπο αναγκάζει τον κάθε καπιταλιστή να επενδύει όλο και περισσότερο μέρος από τα κέρδη του σε νέα μηχανήματα και σε καινούργιες τεχνολογίες. Ο Λένιν και ο Μπουχάριν μιλώντας για την εξέλιξη του καπιταλισμού στον 20ο αιώνα, εξηγούσαν πώς ο ρόλος της κρατικής παρέμβασης σε κάθε οικονομία είναι να περιορίζει τους εσωτερικούς ανταγωνισμούς. Αυτό δεν σημαίνει το σταμάτημα του ανταγωνισμού συνολικά, αλλά τη μεταφορά του σε ένα ανώτερο επίπεδο, δηλαδή σε ανταγωνισμό στο διεθνές επίπεδο. Οι διεθνείς ανταγωνισμοί δεν είναι πάντοτε οικονομικοί, μπορούν να πάρουν και την μορφή των στρατιωτικών συγκρούσεων ανάμεσα στα κράτη. Μια πλήρης εικόνα περιλαμβάνει και τους στρατιωτικούς ανταγωνισμούς ΗΠΑ και Ρωσία μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τις οικονομικές σχέσεις

Νοέμβρης 1989, εκατοντάδες χιλιάδες διαδηλωτές γκρεμίζουν το Τείχος του Βερολίνου

που είχε όλο το ανατολικό μπλοκ με τη Δύση, και το υπόλοιπο κόσμο.

Τα κομμουνιστικά κόμματα της Δύσης είχαν ταχτεί από την αρχή με τον Γκορμπατσόφ και την Περεστρόικα. Πίστευαν ότι η νέα ηγεσία του Κρεμλίνου θα τους έβγαζε από την απομόνωση και τον άχαρο ρόλο να στηρίζουν μια γραφειοκρατία που χρησιμοποιούσε το στρατό, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και τα ψυχιατρεία για να ελέγξει τις αντιδράσεις.

Τα ευρωκομουνιστικά κόμματα όχι μόνο τάχτηκαν από την αρχή με τον Γκορμπατσόφ, αλλά προσπάθησαν να μεταφράσουν αυτές τις αλλαγές και μέσα στην Ευρώπη. Το ΚΚΕ, παρόλο που ποτέ δεν ήταν ανοιχτά ευρωκομουνιστικό, άρχισε να κάνει ανοίγματα προς την αγορά και τις ιδιωτικοποιήσεις (12ο συνέδριο) και ανοίχτηκε σε συνεργασίες προς την ΕΑΡ (δεξιά μετεξέλιξη του ΚΚΕ εσωτερικού) για τη δημιουργία ενός κοινού Συνασπισμού την άνοιξη του 1988. Δεν έμεινε μόνο εκεί. Το καλοκαίρι του 1989 προχώρησε ακόμα πιο δεξιά, φτιάχνοντας κοινή κυβέρνηση με τη Ν.Δ. που κράτησε για 3 μήνες. Μετά τις επόμενες εκλογές το φθινόπωρο του 1989, επειδή δεν μπορούσε να γίνει αυτοδύναμη κυβέρνηση, ο ενιαίος τότε Συνασπισμός ΚΚΕ + ΕΑΡ συμμετείχε σε οικουμενική κυβέρνηση μαζί με ΠΑΣΟΚ και Ν.Δ.

Η κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ ήταν διαλυτική για όλα σχεδόν τα κομμουνιστικά κόμματα. Τα περισσότερα μεταλλάχτηκαν σε σοσιαλδημοκρατικά (όπως το ιταλικό Κ.Κ.), κάποια διαλύθηκαν όπως το Κ.Κ. Βρετανίας, και άλλα όπως το ΚΚΕ πέρασαν απανωτές διασπάσεις. Με αφορμή την συγκυβέρνηση με την Ν.Δ. έφυγε όλη η ΚΝΕ και δημιούργησε το ΝΑΡ. Το 1991 το ίδιο το ΚΚΕ διασπάστηκε στα δυο. Το ένα που ήταν για τη συνέχεια του Συνασπισμού και το δεύτερο πίσω στην αγκαλιά του Στάλιν.

Το πέρασμα της κρίσης από Ανατολή σε Δύση

«Στις 19 Ιούνη του 2007, έκλεινα ένα άρθρο μου για τον «νέο καπιταλισμό» με την παρατήρηση ότι ακόμα δεν έχει δοκιμαστεί. Η δοκιμή ήρθε και απέτυχε. Η περίοδος της χρηματοπιστωτικής απελευθέρωσης έκλεισε. Αλλά, σε αντίθεση με τη δεκαετία του '30, δεν υπάρχει σοβαρή εναλλακτική λύση απέναντι στην οικονομία της αγοράς... Ο κόσμος των τελευταίων 30 χρόνων εξαφανίζεται. Πού θα καταλήξουμε μετά απ' αυτήν την οικονομική δίνη, υπάρχει ανάγκη να το προσδιορίσουμε».

Το παραπάνω είναι απόσπασμα από ένα άρθρο του Μάρτιν Γουλφ, βασικού σχολιαστή στην εφημερίδα Φαϊνάνσιαλ Τάιμς που ομολογεί την αποτυχία του «υπαρκτού καπιταλισμού» των τελευταίων 30 χρόνων. Οι Φαϊνάνσιαλ Τάιμς ξεκίνησαν μια σειρά με τον τίτλο «Το μέλλον του καπιταλισμού» όπου θα απαντήσουν μια σειρά δημοσιογράφοι και πολιτικοί. Ο Μάρτιν Γουλφ, που ανοίγει την σειρά ξεκινάει το άρθρο του με την διαπίστωση ότι *«ένας ακόμα ιδεολογικός θεός καταρρέει. Οι σταθερές που καθορίζουν τις αποφάσεις και την πολιτική τις τελευταίες τρεις δεκαετίες ξαφνικά μοιάζουν το ίδιο ξεπερασμένες όπως η σοσιαλιστική επανάσταση».*

Είκοσι χρόνια μετά το '89, οι ιδεολόγοι του συστήματος αναγνώρισαν τα αδιέξο-

δα του. Αυτό είναι το καλύτερο σημάδι του πώς τα πράγματα έχουν αλλάξει, αλλά δεν μας φτάνει αυτό. Χρειάζεται να δούμε πώς τα σημάδια υπήρχαν και τότε, και πώς αυτά έδωσαν τη δυνατότητα να υπάρχει σήμερα μια μεγάλη και σοβαρή μειοψηφία παγκόσμια που υποστηρίζει ότι η ανατροπή του καπιταλισμού και η εργατική εξουσία είναι η διέξοδος και η προοπτική.

Η κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ δεν ήταν ούτε ξαφνική ούτε δυσάρεστη για ένα μικρό κομμάτι της επαναστατικής αριστεράς, που υποστήριζε τις εξεγέρσεις στην ανατολική Ευρώπη με τον ίδιο τρόπο που τις στήριζε και στη Δύση. Η οργάνωση μας, τότε ονομαζόταν ΟΣΕ (Οργάνωση Σοσιαλιστική Επανάσταση), ήταν κομμάτι αυτής της τάσης. Υποστηρίζαμε και συνεχίζουμε και τώρα να πιστεύουμε ότι «η απελευθέρωση της εργατικής τάξης είναι έργο της ίδιας» και τα καθεστώτα του ανατολικού μπλοκ δεν είχαν τίποτα να κάνουν μ' αυτήν την απελευθέρωση. Αυτό μας έδωσε τη δυνατότητα να υποστηρίζουμε τότε, ότι η κρίση θα μεταφερθεί πολύ γρήγορα από την Ανατολή στη Δύση. Και ότι χρειάζεται το εργατικό κίνημα και η αριστερά να είναι έτοιμα γι' αυτές τις εξελίξεις.

Η πραγματικότητα είναι πιο συγκλονιστική από τις πιο καθαρές πολιτικές απόψεις. Το 1990 ο καπιταλισμός στη Δύση μπήκε σε σοβαρή οικονομική ύφεση. Το 1987 όλοι μιλούσαν για το φοβερό μπουμ. Το 1989 μιλούσαν για την αγορά σαν τον καλύτερο τρόπο οργάνωσης της οικονομίας. Στις αρχές του 1990 ξεκίνησε η τρίτη μεγαλύτερη διεθνής οικονομική κρίση μετά το 1973-74 και το 1980-81. Το 1992 η κρίση απλώθηκε στην Γερμανία και στην Ιαπωνία. Τα κράτη του ανατολικού μπλοκ ήταν ήδη σε βαθιά κρίση, με πτώση της παραγωγής πάνω από 40%. Κι εκείνη η κρίση ξεκίνησε από χρηματοπιστωτική στις ΗΠΑ, και μετατράπηκε πολύ γρήγορα σε ύφεση της παγκόσμιας οικονομίας. Μικρή εξαίρεση «οι τίγρεις» της Ασίας (Ν. Κορέα, Σιγκαπούρη, Ταϊβάν, Χονγκ Κονγκ, Ταϊλάνδη...)

Η οικονομική κρίση του '90 ήταν αποτέλεσμα δυο πραγμάτων, από τη μια της απελευθέρωσης των αγορών και ιδιαίτερα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, και από την άλλη της κερδοσκοπίας (σε χρηματιστήρια, σε πολυτελή προϊόντα, στα ακίνητα) που λειτουργούσε σαν υποκατάστατο για την πτώση των επενδύσεων στην παραγωγή.

Το κύμα της κρίσης του '90 είχε καταστρεπτικές πιέσεις όχι μόνο για το ανατολικό μπλοκ, αλλά και για την Αφρική, και για μια σειρά χώρες της Λατινικής Αμερικής. Αλλά μέσα στην εκκωφαντική προπαγάνδα για τον «θρίαμβο του καπιταλισμού» αυτά παρουσιάζονταν σαν ψιλά γράμματα. Και όμως. Η καταστροφή δεν περιορίστηκε μόνο στην οικονομία. Ο πόλεμος στον Κόλπο το 1991 και ο εμφύλιος στα Βαλκάνια ήταν η απόδειξη ότι η νέα εποχή της PAX Americana εκτός από οικονομικές κρίσεις, πολλαπλασίαζε τους ανταγωνισμούς και τους πολέμους.

Ανάκαμψη

Μπορεί η Αριστερά να υποχώρησε, ευτυχώς όμως το κίνημα δεν σταμάτησε. Η δεκαετία του '90 είναι η περίοδος της ανάκαμψης του εργατικού κινήματος σε όλη την Ευρώπη. Ξεκίνησε από την Ελλάδα, με τις μεγάλες απεργίες ενάντια στην κυβέρνηση του Μητσοτάκη το 1992-1993. Ο Μητσοτάκης έκρινε ότι τον έπαιρνε να καλπάσει πάνω στο άλογο του νεοφιλελευθερισμού σε όλα τα μέτωπα: στο ασφαλιστικό, στις ιδιωτικοποιήσεις των ΔΕΚΟ και της ΕΑΣ, στην παιδεία, παντού. Και εισέπραξε κόλαση. Την Πρωτομαγιά του 1990, λιγότερο από ένα μήνα από τον σχηματισμό κυβέρνησης από τη Ν.Δ., το σύνθημα ήταν «Κάτω η κυβέρνηση». Το ξεκινήσαμε εμείς και σιγά-σιγά άρχισε να απλώνεται σαν φλόγα σε μεγάλο μέρος της διαδήλωσης. Η συνέχεια ήταν οι απεργίες ενάντια στο ασφαλιστικό, η απεργία της ΕΑΣ, η κατάληψη των σχολών και στη συνέχεια των σχολείων για να μην περάσει ο νόμος του Κοντογιαννόπουλου και παράλληλα η μάχη ενάντια στον εθνικισμό της κυρίαρχης τάξης που προσπαθούσε να μπει κι αυτή στο μεγάλο φαγοπότι των ιμπεριαλιστών στα Βαλκάνια. Μια εποχή που άφησε τεράστιες εμπειρίες στο εργατικό κίνημα και έδωσε τη δυνατότητα στην επαναστατική αριστερά να μεγαλώσει στην Ελλάδα.

Η Ελλάδα ήταν μόνο η αρχή. Τον Δεκέμβρη του 1995, γίνεται η Γενική Απεργία στη Γαλλία που αλλάζει το κλίμα σε όλη την Ευρώπη. Ακολουθεί ένα κύμα απεργιών στη Γερμανία και στη Βρετανία.

Μέχρι τότε οι ιδέες για το τέλος της «εργατικής τάξης» κυκλοφορούσαν και επηρέαζαν ολόκληρα κομμάτια της αριστεράς. Οι απόψεις περί «μεσοστρωμάτων» που έχουν αντικαταστήσει τους παλιούς εργάτες προβάλλονταν από θεωρητικούς όχι μόνο της δεξιάς αλλά και της σοσιαλδημοκρατίας. Όλα αυτά αρχίζουν να διαψεύδονται. Η δεκαετία του '90 τελειώνει εκκωφαντικά με το Σηάτλ. Στις 30 Νοέμβρη του 1999 ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου συνεδρίαζε στο Σηάτλ, και τίποτα δεν προμήνυε την εξέλιξη. Μια τεράστια κινητοποίηση ξεσήκωσε χιλιάδες νεολαίους και εργάτες που πλημμύρισαν την πόλη, οργάνωσαν διαδηλώσεις με το σύνθημα «οι άνθρωποι πάνω από τα κέρδη» και ανάγκασαν τον Π.Ο.Ε. να τα μαζέψει και να φύγει. Ήταν το τέλος μιας δεκαετίας που ξεκίνησε με τη χειρότερη επίθεση της κυρίαρχης τάξης και τελείωσε με την υποχώρησή της, έστω και «συμβολική».

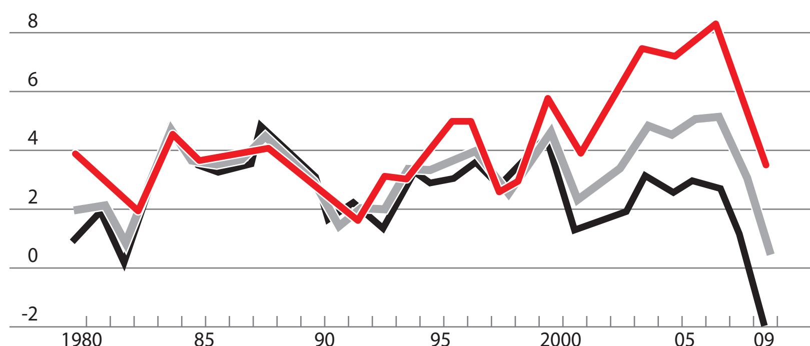
Σήμερα 20 χρόνια από το 1989 και 10 χρόνια από το Σηάτλ, η κυρίαρχη τάξη δεν έχει πυξίδα, ούτε οικονομική, ούτε πολιτική, ούτε ιδεολογική. Βρισκόμαστε πολύ κοντά στην περιγραφή που υπάρχει μέσα στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο *«καθετί το κλειστό και το στεκούμενο εξατμίζεται, καθετί που ήταν ιερό βεβηλώνεται, και στο τέλος οι άνθρωποι αναγκάζονται ν' αντικρύσουν με νηφάλιο μάτι τη θέση τους στη ζωή και τις αμοιβαίες σχέσεις τους»* (σελ. 23 – Κομμουνιστικό Μανιφέστο – Σύγχρονη Εποχή – 1988). Δεν είμαστε στην αρχή αυτής της διαδικασίας, έχουμε προχωρήσει πολύ. Έχουν προχωρήσει οι μάχες που έχει δώσει το εργατικό κίνημα σε Ανατολή και Δύση ενάντια στο ενοποιημένο πια καπιταλισμό. Έχουμε δώσει μάχες ενάντια στον πόλεμο και συγκρουστήκαμε με τις απόψεις που υποστηρίζουν ότι ζούμε στο τέλος του ιμπεριαλισμού και ότι βρισκόμαστε μπροστά σε νέες πολιτισμικές συγκρούσεις «ανάμεσα στον πολιτισμό της Δύσης και το Ισλάμ». Αυτές οι μάχες δεν περιορίστηκαν σε κάποια σημεία του πλανήτη, αλλά απλώθηκαν μέσα από κοινά συλλαλητήρια στις αρχές της καινούργιας δεκαετίας στην Πράγα, στη Γένοβα, στη Φλωρεντία, στο Παρίσι, στο Λονδίνο, στην Αθήνα, και τώρα στο Στρασβούργο.

Μέσα σ' αυτήν την εικοσαετία μεγάλωσε και η αριστερά, που ξέρει τι σημαίνει ανατροπή του καπιταλισμού και γιατί ο σοσιαλισμός είναι η μόνη προοπτική. Η περίοδος μπροστά μας δεν είναι γραμμική, όπως δεν ήταν και η προηγούμενη. Αλλά μπορούμε να πούμε, χρησιμοποιώντας και τις διαπιστώσεις του Μάρτιν Γουλφ, ότι οι από πάνω δεν ξέρουν πού πηγαίνουν, ενώ οι από κάτω δεν πιστεύουν πια τα ψέματά τους.

Η εκδίκηση της ιστορίας είναι στα χέρια του απλού κόσμου. Χρειάζεται να μην αφήσουμε να γλιστρήσει. ■

Οι κυβερνήσεις και η κρίση
Ραντεβού στα τυφλά

Τα κυβερνητικά "σχέδια" διεξόδου από την κρίση αποτυχαίνουν το ένα μετά το άλλο. Ο Πάνος Γκαργκάνας εξηγεί γιατί η λύση είναι να πάρουμε τον έλεγχο των επενδύσεων απο τα χέρια των καπιταλιστών

Η πορεία του παγκόσμιου ΑΕΠ από το 1980 μέχρι σήμερα. Μέσα σε 30 χρόνια ο παγκόσμιος καπιταλισμός έχει ζήσει τέσσερις μεγάλες «βουτιές» με την τωρινή χειρότερη απ'όλες. Η κόκκινη γραμμή αντιπροσωπεύει τις αναπτυσσόμενες χώρες, η μαύρη τις αναπτυγμένες και η γκρι τον μέσο όρο.

Οι όποιες αυταπάτες είχαν καλλιεργηθεί το προηγούμενο διάστημα ότι τάχα οι κυβερνήσεις έχουν αρχίσει να βάζουν κάτω από τον έλεγχο τους τη διεθνή οικονομική κρίση, δέχτηκαν συντριπτικά χτυπήματα στο δεύτερο μισό του Φλεβάρη.

Στις ΗΠΑ, οι δυο κολοσσοί του τραπεζικού συστήματος, η Σίτιγκρουπ και η Μπανκ οφ Αμέρικα, είδαν την τιμή των μετοχών τους να πέφτει στο 10% των επιπέδων που είχαν πριν ένα χρόνο. Η εθνικοποίησή τους από τη νέα κυβέρνηση Ομπάμα συζητιέται πλέον ανοιχτά.

Στην Ευρώπη, το τραπεζικό σύστημα αποδείχθηκε ότι είχε (πέρα από τη συμμετοχή του στα αμερικάνικα τοξικά ομόλογα) τη δική το αγορά «subprime» - στην Ανατολική Ευρώπη. Την Παρασκευή 20 Φλεβάρη οι μετοχές των τραπεζών στα ευρωπαϊκά χρηματιστήρια έκαναν θεαματική βουτιά καθώς δινόταν στη δημοσιότητα η έκθεση του Οίκου Μούντις για τα επισφαλή δάνεια προς τις χώρες του πρώην «Ανατολικού Μπλοκ». Είκοσι χρόνια μετά τις καταρρεύσεις του 1989, ύστερα από πολλές «θεραπείες-σοκ» που υποτίθεται ότι οδήγησαν σε «οικονομικά θαύματα», η απλή αλήθεια είναι ότι οι χώρες που πέρασαν από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας στο ΝΑΤΟ και από την Κομεκόν στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποδεικνύονται μαύρες τρύπες μέσα στη σημερινή κρίση.

Για την ελληνική οικονομία, τα μαντάτα δεν θα μπορούσαν να είναι πιο μαύρα. Οι ελληνικές τράπεζες κατέχουν την τρίτη θέση (πίσω από τις αυστριακές και τις σουηδικές) στην κατάταξη των ευρωπαϊκών χωρών που έχουν «επενδύσει» τεράστια κεφάλαια σ' αυτές τις μαύρες τρύπες. Το ελληνικό δημόσιο πρέπει να δανείζεται με «πανωτόκια»-ρεκόρ από τις διεθνείς αγορές για να χρηματοδοτεί τα «πακέτα» στήριξης ενός τραπεζικού συστήματος που οι επισφάλειες του διογκώνονται μέρα με τη μέρα. Μέχρι πού μπορεί να συνεχίζεται αυτός ο φαύλος κύκλος;

Στις οικονομικές σελίδες του το Βήμα της Κυριακής 1 Μάρτη προσπαθεί να δώσει μια εικόνα ερωτήσεων και απαντήσεων για τα αίτια και τις προοπτικές της κρίσης. Πρόκειται για την πολλοστή απόπειρα μέσα στους τελευταίους έξι μήνες. Και δεν είναι πιο διαφωτιστική από τις προηγούμενες. Ένα σημείο αναλαμπής είναι η παραδοχή ότι

«Οι αγορές δεν μπορούν να αυτορυθμίζονται. Ή μάλλον για να επανέλθουν σε ισορροπία ύστερα από κρίση θα πρέπει να καταστραφεί μεγάλο μέρος της επιχειρηματικής κοινότητας, να απολυθούν εκατομμύρια εργαζόμενοι και να επικρατήσουν συνθήκες φτώχειας σε τεράστιους πληθυσμούς. Αυτά, όμως, οδηγούν σε κοινωνικές εκρήξεις και για τον λόγο αυτό μπορούμε με βεβαιότητα πλέον να πούμε ότι ο ρόλος του κράτους στις οικονομίες πρέπει να αυξηθεί και η ασυδοσία των αγορών να περιοριστεί».

Και σαν να μην έφτανε αυτή η ανοιχτή ομολογία για τις καταστροφές που φέρνει η «ασυδοσία των αγορών», το κείμενο του Βήματος καταλήγει ως εξής:

«Όσο και αν ακούγεται ντεμοντέ, την Ελλάδα τη σώζει η εσωστρέφειά της. Οι εξαγωγές μας είναι μόνο το 20% του ΑΕΠ, συμπεριλαμβανομένων των εσόδων του τουρισμού, συνεπώς δεν υποφέρουμε και πολύ από τη φτώχεια των άλλων... Αν είχαμε εκσυγχρονιστεί πιο γρήγορα, θα την είχαμε πατήσει.»

Έτσι, λοιπόν, μαθαίνουμε από τους σημαιοφόρους του «εκσυγχρονισμού», που εδώ και δεκαετίες μας έχουν ζαλίσει γιατί καθυστερούν οι «αναγκαίες μεταρρυθμίσεις» στην Ελλάδα, ότι όσοι ανοίχτηκαν στους νεοφιλελεύθερους εκσυγχρονισμούς των αγορών κινδυνεύουν περισσότερο από εμάς που ευτυχώς... καθυστερήσαμε.

Πέρα, όμως, από τις ιδεολογικές παλινωδίες των απολογητών του καπιταλισμού, η ιδέα ότι ο ελληνικός καπιταλισμός είναι «αρκετά καθυστερημένος» ώστε να κινδυνεύει λιγότερο από την κρίση είναι γελοία. Μια οικονομία που έχει ως «εθνικούς πρωταθλητές» τους εφοπλιστές και τους τραπεζίτες, με

πεδίο δράσης από το Σίτι του Λονδίνου μέχρι τα Βαλκάνια, το Ντουμπάι και την Κίνα, είναι τόσο διεθνοποιημένη ώστε να είναι ανοιχτή όσο όλες στα χτυπήματα της κρίσης. Αν σ' αυτή την εικόνα προσθέσουμε το στοιχείο ότι σπαταλούσε, ήδη πριν ξεσπάσει η κρίση, 10 δις ευρώ το χρόνο για τους τόκους από το δημόσιο χρέος, τότε καταλαβαίνουμε πόσο ψεύτικοι είναι οι ισχυρισμοί ότι η κρίση μας ακουμπάει λιγότερο. Η αλήθεια είναι ότι το ελληνικό κράτος βρίσκεται σε χειρότερη και όχι σε καλύτερη θέση για να οργανώσει τον αναγκαίο παρεμβατισμό στην οικονομία, τη στιγμή που πολύ ισχυρότερα κράτη δεν τα καταφέρνουν να βρουν την κατάλληλη συνταγή κρατικού παρεμβατισμού για τη διάσωση από την κρίση.

Γιατί συμβαίνει αυτό; Γιατί τα κρατικά «πακέτα» στήριξης τραπεζών, αυτοκινητοβιομηχανιών κλπ αποδεικνύονται ανεπαρκή; Γιατί όχι μόνο οι προϋπολογισμοί του Αλογοσκούφη έχουν γίνει σκόνη, αλλά και το «Σχέδιο Πόλσον» και τα «μέτρα Σαρκοζί» και τα «μαγικά του Γκόρντον Μπράουν»;

Ένας πρώτος βασικός λόγος είναι ότι κανένας δεν ξέρει να απαντήσει στο ερώτημα: Πόσο μεγάλες είναι οι επισφάλειες των τραπεζών, πόσο μεγάλα «πακέτα» θα χρειαστούν για να κλείσουν οι μαύρες τρύπες του χρηματοπιστωτικού συστήματος; Το περασμένο καλοκαίρι οι επίσημες εκτιμήσεις π.χ. του ΔΝΤ έφταναν μέχρι τα 1000 δις δολάρια. Μετά το κραχ του φθινοπώρου 2008, οι υπολογισμοί ανέβηκαν στα 2800 δις δολάρια. Κανένας δεν έχει δώσει ακόμα εκτιμήσεις μετά τους ανατολικοευρωπαϊκούς πανικούς του Φλεβάρη.

Τέτοιου είδους άγνοια κάποτε θεωριόταν καμάρι για το σύστημα της ελεύθερης αγοράς. Οι ιδεολόγοι του συστήματος έλεγαν ότι η αγορά είναι το θεμέλιο της ελευθερίας και της δημοκρατίας ακριβώς γιατί δεν υπάρχει κανένας «Μεγάλος Αδελφός» που να έχει συνολική εικόνα. Το «παιχνίδι» είναι ανοιχτό, κανένας «παίκτης» δεν μπορεί να το «στήσει», η αγορά δίνει ίσες ευκαιρίες και πληροφορίες σε όλους. Τώρα φαίνεται ο παραλογισμός αυτής της ελευθερίας («ασυδοσία» λέγεται πια) των αγορών. Η άγνοια για την πραγματική έκταση των προβλημάτων γίνεται πηγή πανικών και όχι «ελευθερίας». Οι κυβερνήσεις ψάχνουν στα τυφλά και μόνο όταν κάποιος κολοσσός φτάνει στα πρόθυρα της χρεοκοπίας τρέχουν να μπαλώσουν την κατάσταση, χωρίς σχέδιο, χωρίς κριτήριο πέρα από τις ταξικές προκαταλήψεις τους (να διασφαλίσουν τους «έχοντες και κατέχοντες», να ρίξουν τα βάρη στους ανταγωνιστές αν μπορούν, στην εργατική τάξη σε κάθε περίπτωση).

Πέρα από την τύφλα της αγοράς, υπάρχουν και άλλοι περιορισμοί που έρχονται στην επιφάνεια. Αποδεικνύεται ότι η κρίση δεν είναι απλά «χρηματοπιστωτική» αλλά συστημική του ίδιου του καπιταλισμού. Τι σημαίνει αυτό;

Τα προηγούμενα χρόνια το τραπεζικό σύστημα γινόταν αποδέκτης τεράστιων χρηματικών ποσών που συσσωρεύονταν στα χέρια των επιχειρήσεων σαν κέρδη χωρίς προοπτική να επενδυθούν στην «πραγματική οικονομία». Οι καπιταλιστές δεν θεωρούσαν αρκετά κερδοφόρα την τοποθέτηση μεγάλου μέρους των κερδών τους σε νέα εργοστάσια και προτιμούσαν την κερδοσκοπία στις «φούσκες» με τη βοήθεια των τραπεζών και των «παρατραπεζών» (hedge funds κλπ). Οι φούσκες ήταν μια κάποια λύση και για τους τραπεζίτες και για τους άλλους καπιταλιστές.

Η άγνοια για την πραγματική έκταση των προβλημάτων γίνεται πηγή πανικών

Σήμερα που οι φούσκες έχουν σκάσει προκύπτει ένα διπλό πρόβλημα. Όχι μόνο οι τράπεζες εμφανίζουν τεράστιες επισφάλειες, αλλά και οι άλλες επιχειρήσεις δεν διαθέτουν τα κέρδη για να βουλώσουν τις τρύπες των τραπεζών. Ένας κύκλος που ήταν ανοδικός και για τους μεν και για τους δε, μετατράπηκε σε καθοδικός και για τους δυο. Οι κυβερνήσεις και οι Κεντρικές Τράπεζες που έκαναν πλάτες στην ανοδική πορεία της φούσκας, τώρα αντιμετωπίζουν διλήμματα από πού μπορούν να αντλήσουν πόρους για να στηρίξουν τις κλυδωνιζόμενες τράπεζες και επιχειρήσεις.

Η μείωση των επιτοκίων των κεντρικών τραπεζών που ήταν τόσο βολικό εργαλείο την προηγούμενη περίοδο τώρα δεν λειτουργεί. Και η αμερικάνικη Fed και η ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έχουν φτάσει σχεδόν στον μηδενισμό των επιτοκίων τους χωρίς αποτέλεσμα. Δεν μπορούν να δώσουν αρνητικά επιτόκια, δηλαδή να χαρίζουν χρήματα με κάθε δάνειο. Το ρόλο του μηχανισμού που χαρίζει χρήματα τον έχουν αναλάβει οι κυβερνήσεις. Αλλά και τα δώρα του κρατικού προϋπολογισμού χρειάζονται με τη σειρά τους στήριξη.

Αν το πρόβλημα ήταν μόνο των τραπεζών, το κράτος θα μπορούσε να φορολογήσει τα κέρδη και να μεταφέρει πόρους στο τραπεζικό σύστημα για να το ξαναστήσει. Στην πραγματικότητα, όμως, το σύστημα αντιμετωπίζει γενικευμένη καθίζηση της κερδοφορίας. Η κρίση έχει τη ρίζα της στο αυτογκόλ του καπιταλισμού που ο Μαρξ είχε ονομάσει «πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους».

Στους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς της Τετάρτης 4 Μάρτη, ένας από τους πιο έγκυρους σχολιαστές, ο Μάρτιν Γουλφ, παρουσιάζει τις διαφωνίες που έχουν ανακύψει στο εσωτερικό της άρχουσας τάξης των ΗΠΑ εξαιτίας αυτών των προβλημάτων. Οι επισφάλειες του αμερικάνικου τραπεζικού συστήματος προβλέπονται γύρω στα 900 δις δολάρια από το ΔΝΤ ενώ ο καθηγητής Ρουμπινί τις υπολογίζει σε 1800 δις. Οι εκτιμήσεις για τα κεφάλαια που μπορούν να αντλήσουν οι αμερικάνικες τράπεζες στο διάστημα 2008-2010 για να καλύψουν αυτές τις απώλειες φτάνουν τα 1200 δις δολάρια, συνυπολογίζοντας και 200 δις από το κρατικό πακέτο που ήδη ανακοίνωσε ο Ομπάμα.

«Αν ο Νουριέλ Ρουμπινί αποδειχθεί σωστός (όπως έχει γίνει μέχρι στιγμής), τότε οι αμερικάνικες τράπεζες έχουν φαλιρίσει. Αν όχι, τότε έχουν περιθώρια» σχολιάζει ο Μάρτιν Γουλφ. «Σε αυτές τις συνθήκες, η ιδέα της «εθνικοποίησης» πρέπει να θεωρείται συνώνυμη με την «αναδιάρθρωση». Ελάχιστοι πιστεύουν ότι ο καλύτερος διαχειριστής μακροπρόθεσμα για τις τράπεζες είναι το κράτος... (όμως) το κράτος πιθανά να υποχρεωθεί να κατέχει τεράστιες τράπεζες για μεγάλο χρονικό διάστημα πριν αποκτήσει τη δυνατότητα να τις επιστρέψει στα χέρια της αγοράς.»

Και σε άλλο σημείο του ίδιου άρθρου παρατηρεί *«Οι τέσσερις μεγαλύτερες εμπορικές τράπεζες των ΗΠΑ – J.P. Μόργκαν, Σίτιγρουπ, Μπανκ οφ Αμέρικα και Γουέλς Φάργκο – κατέχουν το 64% των περιουσιακών στοιχείων όλων των εμπορικών τραπεζών των ΗΠΑ. Αν οι πιστωτές αυτών των τραπεζών έχουν κρατική εγγύηση ότι δεν θα υποστούν ζημιές, τότε αυτή δεν είναι μια οικονομία της αγοράς».*

Ουσιαστικά η μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου αντιμετωπίζει την προοπτική ενός αναγκαστικού και αμφίβολης απο-

τελεσματικότητας κρατικού καπιταλισμού για απροσδιόριστο χρονικό διάστημα. Καθόλου παράξενο ότι η αμερικάνικη άρχουσα τάξη διχάζεται και ανησυχεί. Αντί για Ρούζβελτ, ο Μπάρακ Ομπάμα μπορεί να αποδειχθεί ο... Γκορμπατσόφ της Δύσης, είκοσι χρόνια μετά την κατάρρευση του 1989.

Στο τελευταίο τεύχος του περιοδικού International Socialism, που κυκλοφόρησε πριν από την επιδείνωση της κρίσης του Φλεβάρη, ο Κρις Χάρμαν σε ένα μεγάλο άρθρο κάνει αναδρομή στις κρίσεις του 1929 και του 2008 και εντοπίζει τις ομοιότητες στους μηχανισμούς που οδήγησαν πρώτα στα φαινόμενα κερδοσκοπίας και στη συνέχεια στην καθίζηση τους. Χρησιμοποιεί επίσης την εμπειρία της Ιαπωνίας, όπου η κερδοσκοπική «φούσκα» έσκασε πριν 15 χρόνια, για να αναδείξει το γεγονός ότι δεν υπάρχει κάποια εύκολη αλλαγή κρατικής διαχείρισης που μπορεί να δώσει διέξοδο.

Διάφοροι μετανοημένοι νεοφιλελεύθεροι, αλλά και πολλοί αναθαρρημένοι οπαδοί του Κέυνς, υποστηρίζουν ότι ένα γενναίο πρόγραμμα δημοσίων έργων θα μπορούσε να αναθερμάνει τη ζήτηση και να βγάλει την οικονομία από την κρίση. Η περίπτωση της Ιαπωνίας τους διαψεύδει. Εκεί το πρόγραμμα δημοσίων έργων (για γέφυρες, υποδομές, κλπ) έφτασε στη δεκαετία του 1990 να είναι τριπλάσιο σε σχετικό μέγεθος σε σύγκριση με τις ΗΠΑ και τη Γερμανία. Αυτό μπορεί να εμπόδισε το να βυθιστεί η Ιαπωνία σε ύφεση διαστάσεων της δεκαετίας του 1930, αλλά ποτέ δεν έφερε πραγματική οικονομική ανάκαμψη. Οι ρυθμοί ανάπτυξης έμειναν κολλημένοι κοντά στο 1% όλα αυτά τα χρόνια.

Στον αντίποδα αυτών των Κεϊνσιανών συνταγών, υπάρχουν πάντα οι φωνές που επιμένουν ότι η διέξοδος θα έρθει μέσα από τις θυσίες των εργατών για να πέσει το κόστος και να ανέβει η ανταγωνιστικότητα και η κερδοφορία. Ξεχνούν κάποια βασικά και στοιχειώδη πράγματα. Στην Ιαπωνία το 1988 οι μισθοί των εργατών βρίσκονταν στο 60% των συναδέλφων τους στις ΗΠΑ. Αυτό όχι μόνο δεν έδωσε «ανταγωνιστικό πλεονέκτημα», αλλά περιόριζε τη συνολική ζήτηση στο εσωτερικό της γιαπωνέζικης οικονομίας. Αντί να διευρύνουν την εσωτερική αγορά τους, οι γιαπωνέζικες πολυεθνικές κυνήγησαν τις εξαγωγές προϊόντων και κεφαλαίων, αναζητώντας στήριξη σε άλλες «ατμομηχανές» της διεθνούς οικονομίας. Ήταν μια στρατηγική που δεν απέδωσε και οδήγησε την Ιαπωνία να ζήσει πρώτη την εμπειρία με τις «φούσκες» και το σκάσιμό τους.

Το ζήτημα που αναδεικνύεται μέσα από αυτή την ανάλυση της κρίσης είναι ότι η πραγματική διέξοδος πρέπει να αναζητηθεί στη ρίζα του προβλήματος: αποσπώντας τον έλεγχο των επενδύσεων από τα χέρια των καπιταλιστών. Ο,τιδήποτε λιγότερο δεν δουλεύει.

Μέσα σε συνθήκες όπου οι κυβερνήσεις αναγκάζονται να ανοίξουν θέμα κρατικοποιήσεων για μεγάλες τράπεζες και επιχειρήσεις που κινδυνεύουν, είναι πολύ ώριμο να μιλήσει η Αριστερά για κρατικοποίηση με εργατικό έλεγχο.

Στην Ελλάδα, αυτή η αντιπαράθεση είναι ακόμα πιο έντονη. Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας επιμένει ακόμα σε προγράμματα ιδιωτικοποιήσεων, για την Ολυμπιακή, τα Λιμάνια, την Εκπαίδευση, τις υπηρεσίες καθαριότητας των Δήμων. Γυρίζοντας τις πραγματικές ανάγκες τα πάνω-κάτω, υποστηρίζει ότι προτεραιότητα είναι η μείωση του δημόσιου χρέους και άρα τα έσοδα των ιδιωτικοποιήσεων μπορούν να προστατέψουν την ελληνική οικονομία που κινδυνεύει «να χάσει την εμπιστοσύνη των διεθνών αγορών». Το γεγονός ότι οι ιδιωτικοποιήσεις οδηγούν σε απολύσεις (π.χ. στον όμιλο του ΟΤΕ, όπου η COSMOTE κλείνει 200 καταστήματα), που επιδεινώνουν την κρίση μπαίνει σε δεύτερη μοίρα μπροστά στον εκβιασμό των διεθνών τραπεζών που ανεβάζουν τα επιτόκια των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου περίπου τρεις ποσοστιαίες μονάδες πάνω από τα γερμανικά. Καραμανλής και ΕΕ συνεργάζονται για να επιβάλουν αυτόν τον εκβιασμό: δεχτείτε περικοπές κοινωνικών δαπανών και ιδιωτικοποιήσεις γιατί αλλιώς οι διεθνείς αγορές θα σας φέρουν χειρότερα.

Κανένα κόμμα δεν τολμάει να απαντήσει επιθετικά σ' αυτήν την πρόκληση. Να βγει και να πει: απορρίπτουμε τον εκβιασμό, όχι μόνο δεν πουλάμε αλλά κρατικοποιούμε το τραπεζικό σύστημα και όσες επιχειρήσεις προχωρούν σε μαζικές απολύσεις ή κλεισίματα. Έτσι, όχι μόνο σώζουμε θέσεις εργασίας αλλά και βρίσκουμε πόρους για κοινωνικά αναγκαίες επενδύσεις αντί να παρακαλούμε τους τραπεζίτες να «αυξήσουν τη ρευστότητα».

Το ΚΚΕ, που υποτίθεται ότι μιλάει για σοσιαλιστική προοπτική πρώτη φορά χωρίς ενδιάμεσα στάδια, προτιμάει να συζητάει για το πόσο σοσιαλιστικά ήταν τα μέτρα του ... Στάλιν πριν 70 χρόνια και όταν φτάνει στο σήμερα αρνείται ακόμα και να αναφέρει το αίτημα για δημόσιο τραπεζικό σύστημα. Στο Συνασπισμό αναζητούν φόρμουλες για μικτό σύστημα, με συνύπαρξη δημόσιων και ιδιωτικών τραπεζών, απορρίπτοντας τον συνολικό δημόσιο έλεγχο, τη στιγμή που ακόμα και ο Γ. Παπανδρέου προσπαθεί να το παίξει αποφασιστικός απαντώντας σε συνέντευξη του στην Καθημερινή: «*Δεν θα διστάσουμε να προβούμε σε κρατικοποιήσεις... Με τη σημερινή κεφαλαιοποίηση των τραπεζών δεν θα είναι δύσκολο κάτι τέτοιο*». (Καθημερινή 1/3/09).

Είναι φανερό ότι ο Παπανδρέου εννοεί ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών με τη συμμετοχή του κράτους και αυτό το βαφτίζει κρατικοποίηση. Και δεν βγαίνει μπροστά η Αριστερά να εξηγήσει ότι δεν θέλουμε άλλα δώρα στους τραπεζίτες, θέλουμε να πάρουμε τον έλεγχο από τα χέρια τους και γι' αυτό διεκδικούμε κρατικοποιήσεις χωρίς αποζημίωση και με εργατικό έλεγχο.

Αυτές είναι μάχες που ανοίγονται και θα ανοίγονται όλο και πιο έντονα μπροστά μας το επόμενο διάστημα καθώς η κρίση ξεδιπλώνεται σε όλη της την έκταση. Είναι μάχες και σαν άμεσες απαντήσεις στις απειλές για απολύσεις, περικοπές μισθών και κοινωνικών υπηρεσιών, αλλά και σαν γενίκευση των άμεσων διεκδικήσεων.

Η ανάλυση του χαρακτήρα της κρίσης δεν είναι ακαδημαϊκή άσκηση για την Αριστερά. Όταν επιμένουμε ότι είναι κρίση του συστήματος και όχι απλά των τραπεζών ή της νεοφιλελεύθερης διαχείρισης, δεν το κάνουμε για να ανακαλύπτουμε διαχωριστικές γραμμές. Όταν εντοπίζουμε τις ρίζες της στην πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους που χαρακτηρίζει τον καπιταλισμό και όχι σε συγκυριακά προβλήματα υποκατανάλωσης ή υπερσυσσώρευσης, δεν αναζητούμε περγαμηνές μαρξιστικής ορθοδοξίας. Αναζητούμε τα ριζικά μέτρα που θα επιτρέψουν στην εργατική τάξη να απαλλαγεί από την κρίση. Και σ' αυτό η απάντηση είναι ξεκάθαρη: η Αριστερά δεν πρέπει να αναζητάει μέτρα ή κίνητρα που θα ενθαρρύνουν τους καπιταλιστές να ξεφύγουν από τον κακό τους εαυτό και να κάνουν επενδύσεις. Πρέπει να ανοίγει δρόμους για να πάρουν οι ίδιοι οι εργάτες τον έλεγχο των αποφάσεων που μετράνε, τι θα επενδυθεί, πού και πότε. Μια τέτοια, αντικαπιταλιστική, Αριστερά είναι η απαίτηση των καιρών, τώρα μέσα στην κρίση περισσότερο παρά ποτέ. ■

Τι είναι ο εργατικός έλεγχος

Ξεκινώντας απο την απαίτηση ότι κανένα εργοστάσιο δεν κλείνει, ανοίγουμε μια γέφυρα προς μια κοινωνία όπου οι εργάτες αποφασίζουν, γράφει ο Λέανδρος Μπόλαρης

Οι εργάτες και οι εργάτριες του Λαναρά διαδηλώνουν στην Αθήνα

Όσο η οικονομική κρίση απλώνεται και βαθαίνει, οι άρχουσες τάξεις κι οι κυβερνήσεις ψάχνουν απεγνωσμένα σανίδες σωτηρίας. Αυτό έχει προκαλέσει μια τεράστια ιδεολογική αναστάτωση. Μέχρι πριν λίγα χρόνια, ακόμα και η λέξη κρατικοποίηση αντιμετωπιζόταν ως απόδειξη του πόσο «οπισθοδρομικός» ήταν εκείνος/η που την εκστόμιζε. Σήμερα, η «κρατικοποίηση» έχει γίνει κυριολεκτικά καραμέλα στα στόματα καθηγητών, πολιτικών. Ο Μπους και τώρα ο Ομπάμα κρατικοποιούν τραπεζικούς κολοσσούς, μέχρι και ο Γ. Παπανδρέου, «απειλεί» με κρατικοποιήσεις τραπεζών.[1] Σε συνθήκες όπου τράπεζες καταρρέουν και οι καπιταλιστές προχωράνε σε κύματα απολύσεων, είναι καιρός για την Αριστερά να γίνει πιο τολμηρή από τον Ομπάμα ή τον Γ. Παπανδρέου και να προβάλει σαν προοπτική των αγώνων το αίτημα για κρατικοποίηση χωρίς αποζημίωση και με εργατικό έλεγχο όλου του χρηματοπιστωτικού συστήματος και των επιχειρήσεων που προχωράνε σε απολύσεις.

Το να μπει στην ατζέντα του κινήματος ο εργατικός έλεγχος είναι ρεαλιστικό γιατί καταρχήν στηρίζεται σε μια διαπίστωση που επιβεβαιώνεται με τον πιο ηχηρό τρόπο στις μέρες μας. Οι καπιταλιστές και τα μεγαλοστελέχη τους, μπορεί να διακηρύσσουν ότι είναι οι «καταλληλότεροι» για να διαχειριστούν την πολύπλοκη οικονομία, αλλά στην πραγματικότητα δεν γνωρίζουν τι τους γίνεται. Η «επιστήμη» τους αφορά είτε μεθόδους για το μεγαλύτερο ξεζούμισμα των εργατών είτε τις περίτεχνες κερδοσκοπικές φούσκες σαν κι αυτές που έσκασαν στο τραπεζικό σύστημα. Χωρίς εργάτες τίποτα δεν μπορεί να λειτουργήσει. Όμως, χωρίς αφεντικά η οικονομία μπορεί να λειτουργήσει και μάλιστα πιο αποτελεσματικά με βάση το κριτήριο της ικανοποίησης των κοινωνικών αναγκών.

Ο εργατικός έλεγχος δεν είναι, όμως, μια κατασκευή των επαναστατών. Πηγάζει μέσα από τους αγώνες που δίνει η ίδια η εργατική τάξη. Κάθε νικηφόρα απεργία ενάντια στις απολύσεις, στη διάλυση των εργασιακών σχέσεων, είναι κι ένα βήμα που δυναμώνει την αυτοπεποίθηση των εργατών να ασκήσουν το δικό τους έλεγχο. Σε κάθε δυνατή απεργία σε ένα τομέα «κρίσιμο για την εθνική οικονομία» ή το «κοινωνικό σύνολο», για να χρησιμοποιήσουμε τη φρασεολογία των από πάνω, προκύπτει κάποια στιγμή το ερώτημα: ποιος θα αποφασίζει πόσο θα είναι το «προσωπικό ασφαλείας», ποιες «κοινωνικές ανάγκες» θα ικανοποιεί και σε ποιον εν τέλει θα υπακούει, στο συνδικάτο ή στην κυβέρνηση και την εργοδοσία;

Στη διάρκεια των μεγάλων απεργιών για το Ασφαλιστικό από τον Δεκέμβρη του 2007 μέχρι το Μάρτη του 2008 αυτό το ερώτημα μπήκε συγκεκριμένα. Οι απεργοί της Τράπεζας της Ελλάδας, έκλεισαν για δυο μέρες το Χρηματιστήριο και τα συστήματα που εξυπηρετούσαν πχ τους λογαριασμούς του υπουργείου Αμυνας. Όμως εξασφάλισαν ότι οι συντάξεις και οι μισθοί θα καταβάλλονται κανονικά σε εργαζόμενους και συνταξιούχους. Η κυβέρνηση προσπάθησε να ξεσηκώσει την κατακραυγή απέναντι στους απεργούς της ΔΕΗ που «βυθίζουν τη χώρα στο σκοτάδι». Σκεφτείτε τους απεργούς της ΔΕΗ να λένε ότι θα κόψουμε το ρεύμα στην Εκάλη και θα το κρατήσουμε στα Λιόσια!

Σε επαναστατικές περιόδους αυτό το φαινόμενο γενικεύεται. Στη Ρωσία του 1917 οι εργατικές επιτροπές απέκτησαν τον έλεγχο των εργοστασίων, επέβαλαν το οχτάωρο, ξεφορτώθηκαν τους καταπιεστικούς μηχανισμούς της διεύθυνσης και άρχισαν να οργανώνουν όχι μόνο τη παραγωγή αλλά και τη διανομή των προϊόντων μέσα από τα σοβιέτ. Ένα από τα πρώτα διατάγματα του Οκτώβρη του 1917 δήλωνε ότι *«ο εργατικός έλεγχος στην παραγωγή, αγορά, πώληση, αποθήκευση των αγαθών και των πρώτων υλών όπως επίσης και στην χρηματο-οικονομι-*

κή δραστηριότητα των επιχειρήσεων, καθιερώνεται σε όλες τις βιομηχανικές, εμπορικές, τραπεζικές, αγροτικές, συνεταιριστικές και άλλες επιχειρήσεις». Στην Ισπανία του 1936, στην Ουγγαρία του 1956, στη Πορτογαλική Επανάσταση του 1974-75, τέτοιες μορφές συλλογικής οργάνωσης και ελέγχου της οικονομίας άνθισαν στις πιο διαφορετικές συνθήκες, στις πιο μακρινές χώρες.

Ο Τόνι Κλιφ ανέφερε τέτοιες εμπειρίες από τη Πορτογαλική Επανάσταση: *«Στη Τσαρμίνχα ένα μικρό εργοστάσιο ειδών ένδυσης έξω από τη Λισσαβόνα τα αφεντικά προσπάθησαν να πληρώσουν τους μισθούς με ληγμένες επιταγές. Ο αυστριακός διευθυντής αναγκάστηκε να φύγει από τη χώρα και οι εργάτριες –πλειοψηφία του προσωπικού- έστησαν ένα συνεταιρισμό για να πουλάνε τη παραγωγή στο λαό. Στη Γιουροφίλ, που κατασκευάζει πλαστικά και που λειτουργούσε με το 40% του προσωπικού της σε προσωρινή απασχόληση, η διεύθυνση προσπάθησε να χρεοκοπήσει την επιχείρηση. Οι εργάτες κατέλαβαν το εργοστάσιο και συνέχισαν τη παραγωγή. Κρατάνε μακριά τα αφεντικά και απαιτούν την εθνικοποίηση της επιχείρησης χωρίς αποζημίωση για τους ιδιοκτήτες και κάτω από εργατικό έλεγχο».*[2]

Το 1978-79 στη διάρκεια της ιρανικής επανάστασης οι μεγάλοι καπιταλιστές και οι κολλητοί του Σάχη φυγάδευαν τα κεφάλαιά τους στις τράπεζες του εξωτερικού. Οι τραπεζοϋπάλληλοι με την απεργία τους απλά πάγωσαν την κίνηση όλων αυτών των λογαριασμών. Οι τελωνειακοί και οι λιμενεργάτες μπλοκάρισαν όλες τις εισαγωγές και εξαγωγές. Οι απεργιακές επιτροπές έδιναν άδεια στα προϊόντα που επέλεγαν, φάρμακα βασικά. Στη διάρκεια εκείνης της επανάστασης ξεπήδησαν οι «σόρας» τα εργοστασιακά συμβούλια. Οπως αναφέρει μια μελέτη:

«Οι Σόρας άρχισαν να εξασκούν τη εξουσία τους σε κάθε επίπεδο της ζωής στο εργοστάσιο, στην αγορά προμηθειών στις πωλήσεις, στις τιμές, στις παραγγελιές πρώτων υλών. Διαφορετικές επιτροπές ασχολούνταν με διαφορετικά καθήκοντα. Οι επαγγελματικές επιτροπές για να εξασφαλίζουν την ικανοποίηση των συνδικαλιστικών αιτημάτων για μισθούς, συνθήκες δουλειάς, κοινωνική ασφάλιση, υγιεινή και ασφάλεια. Οικονομικές επιτροπές για τον έλεγχο των εισοδημάτων και των δαπανών κάθε επιχείρησης και την παρακολούθηση της διαχείρισής τους από τη διεύθυνση. Επιτροπή επικοινωνίας για επαφές με τις Σόρας άλλων επιχειρήσεων. Επιτροπές γυναικών, αποκλειστικά από γυναίκες, για τη διεκδίκηση των ιδιαίτερων αιτημάτων των εργατριών ιδιαίτερα στη χημική βιομηχανία και τη κλωστοϋφαντουργία όπου οι γυναίκες αποτελούσαν τη πλειοψηφία του προσωπικού».[3]

Ελλάδα

Το εργατικό κίνημα στην Ελλάδα έχει εμπειρίες από αγώνες που έχουν φέρει το ζήτημα του εργατικού ελέγχου στο προσκήνιο. Οι πρώτες, και σχετικά άγνωστες, συμπίπτουν με το μεγάλο επαναστατικό κίνημα της Αντίστασης. Στη διάρκειά της, οι επιτροπές του Εργατικού ΕΑΜ στους χώρους δουλειάς έφτασαν να διαχειρίζονται ολόκληρα εργοστάσια όπως τη ΒΙΟ ή μεγάλα ξενοδοχεία όπως τη Μ. Βρετανία. Με την απελευθέρωση οι βιομήχανοι έβρισκαν χίλιες προφάσεις για να μη λειτουργούν επιχειρήσεις, προτιμώντας τη κερδοσκοπία πχ με το χρυσό. Γι’ αυτό οι εργάτες προχωρούσαν να τα λειτουργούν μόνοι τους. Οι εργαζόμενοι στα λιγνιτωρυχεία Καλογρέζας απαιτούν και πετυχαίνουν να ανοίξουν ξανά έστω κι αν οι ιδιοκτήτες «απουσίαζαν». Όπως αναφέρει ο ιστορικός Α. Αυγουστίδης το ίδιο έκαναν οι εργαζόμενοι στα υφαντουργεία του Λαναρά και σε άλλες πόλεις όπως το Βόλο, τη Καβάλα, τη Θεσσαλονίκη τη Λάρισα. Όπως σημειώνει:

«Η ‘Ελεύθερη Ελλάδα’ [η εφημερίδα του ΕΑΜ] προειδοποιούσε στις 29/11/1944 ότι αν οι βιομήχανοι αρνιούνταν να ξανανοίξουν τα εργοστάσιά τους, θα μπορούσαν να τα ανοίξουν οι ίδιοι οι εργάτες. Η πρακτική των επιτάξεων των εργοστασίων διακόπηκε πολύ γρήγορα με τη κρίση του Δεκεμβρίου. Είχε γίνει όμως σαφές ότι οι Έλληνες εργατοϋπάλληλοι και οι οργανώσεις τους που στο παρελθόν ελάχιστα είχαν ασχοληθεί με θέματα όπως εθνικοποιήσεις και κοινωνικοποιήσεις άρχιζαν μετά την Απελευθέρωση να δείχνουν στο τομέα αυτό ριζοσπαστικές τάσεις που δεν οφείλονταν στην εισαγωγή ξένων θεωριών αλλά ήταν αποτέλεσμα της προσπάθειας να βρεθούν συγκεκριμένες λύσεις σε μια σειρά συγκεκριμένων προβλημάτων».[4]

Η σύγκρουση γύρω από τις απολύσεις και τη λειτουργία των επιχειρήσεων συνεχίστηκε και μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας το 1945. Ο Νόμος 118/45 π.χ. έδινε το δικαίωμα στους εργοδότες να απολύουν πλεονάζον προσωπικό. Χιλιάδες εργάτες και εργάτριες απολύονταν στα εργοστάσια, στους σιδηρόδρομους και αλλού. Όμως το εργατικό κίνημα είχε τέτοια ορμή από τα χρόνια της Κατοχής και της Αντίστασης που έφτασε να θέτει και το ζήτημα της διαχείρισης των επιχειρήσεων. Τον Αύγουστο του 1945 για παράδειγμα *“...έγινε στην Αθήνα συνάντηση 65 εργοστασιακών επιτροπών, στην οποία μεταξύ άλλων ζητήθηκε η συμμετοχή των εργαζόμενων στη διοίκηση των επιχειρήσεων...Οι επιτροπές αυτές θυμίζουν τις εργοστασιακές επιτροπές του Εργατικού ΕΑΜ και η ιδέα της δημιουργίας τους προερχόταν κατά πάσα πιθανότητα από αυτές“.*[5]

Η επόμενη περίοδος όπου το ζήτημα του εργατικού ελέγχου άνοιξε για τα καλά ήταν το κίνημα των «προβληματικών» τη δεκαετία του ’80. Τις ρίζες του τις είχε στο κύμα των αγώνων που σάρωσε τα εργοστάσια στη μεταπολίτευση. Μέσα σε εκείνους τους αγώνες οργανώθηκαν εργοστασιακά σωματεία σε μικρά και μεγάλα εργοστάσια. Όπως εξηγεί η Κατερίνα Θωίδου στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού *«Δεν είναι η πρώτη φορά που το εργατικό κίνημα στην Ελλάδα έχει να αντιμετωπίσει την απειλή της ραγδαίας αύξησης της ανεργίας. Η δεκαετία του ’80 ήταν η περίοδος που αναπτύχθηκε το κίνημα των ‘προβληματικών’. Χιλιάδες εργαζόμενοι ξεκινώντας από το βασικό αίτημα της εξασφάλισης της δουλειάς τους, προχώρησαν σε καταλήψεις και δυναμικές απεργίες, ξεδιπλώνοντας ένα ολόκληρο κίνημα που απαιτούσε από την κυβέρνηση την κρατικοποίηση των εργοστασίων που είχαν φαλιρίσει».*

Για ένα τμήμα του κινήματος, η πάλη για να μην περάσουν οι απολύσεις ήταν δεμένη με την προοπτική του εργατικού ελέγχου, όχι μόνο στα μεμονωμένα εργοστάσια αλλά συνολικά στην κοινωνία, ήταν κομμάτι της στρατηγικής που είχε στον ορίζοντά της την ανατροπή του καπιταλισμού. Όπως ανέφερε η εισήγηση της ΕΕ στο 4° Συνέδριο της ΟΒΕΣ το 1984, ο εργατικός έλεγχος *«είναι μέσον και μέθοδος που η πραγματική του σημασία μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο σε μια προοπτική κοινωνικής και πολιτικής επανάστασης».* Οι διεκδικητικοί αγώνες στα εργοστάσια *«πρέπει να συνδέονται πρακτικά με μια επαναστατική επιβεβαίωση της δύναμης των εργατών»*, με σκοπό

Διαδήλωση Συμπαράστασης στην Altec Telecoms τον Νοέμβρη του 2008

«μια συνεχή μεταφορά διευθυντικών πειθαρχικών εξουσιών από την εργοδοσία στους εργάτες, τον καθορισμό μιας νέας μορφής οργάνωσης της εργασίας».[6]

Παρά τις διακηρύξεις όπως τις παραπάνω, όμως, το κίνημα των αρχών της δεκαετίας του '80 σκόνταψε. Οι συνδικαλιστικές ηγεσίες όπως της ΟΒΕΣ και των άλλων συνδικάτων και παρατάξεων μέσα στο εργατικό κίνημα, αποδέχτηκαν ότι η κρατικοποίηση θα γίνει με όρους που θα φόρτωναν την «εξυγίανσή» τους στις πλάτες των εργατών, με αποζημίωση για τα αφεντικά και τις τράπεζες δηλαδή. Ο εργατικός έλεγχος περιορίστηκε στη συμβολική συμμετοχή στη διοίκηση των «κοινωνικοποιημένων» επιχειρήσεων κάποιων συνδικαλιστών. Αντί της «συνεχούς μεταφοράς διευθυντικών πειθαρχικών εξουσιών από την εργοδοσία στους εργάτες» η «συμμετοχή» έφερε τη συνεχή πίεση στους εργάτες να αποδέχονται θυσίες για «να σωθεί η επιχείρηση».

Ο εργατικός έλεγχος για να διατηρηθεί χρειάζεται την εργατική εξουσία, η εργατική τάξη να έχει στα χέρια της συνολικά την οικονομία και την πολιτική, όλη την κοινωνία. Η κατάργηση των εκμεταλλευτικών σχέσεων και ο σχεδιασμός με βάση τις ανάγκες δεν μπορεί να γίνει σε «ένα και μόνο εργοστάσιο» ή σε μερικά. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα που αποδεικνύουν αυτή τη θέση. Η Γιουγκοσλαβία του Τίτο στις δεκαετίες του '50 και του '60 διαφήμιζε ότι εφάρμοζε το σοσιαλισμό με «αυτοδιαχείριση». Στην πραγματικότητα, οι βασικές οικονομικές και πολιτικές αποφάσεις παρέμεναν στα χέρια της γραφειοκρατίας και οι θεσμοί όπως τα «εργοστασιακά συμβούλια» έμειναν ουσιαστικά διακοσμητικοί. Το 1973, οι εργάτες της ωρολογοποιίας Lip στη Μπεζανσόν της Γαλλίας, κατέλαβαν το εργοστάσιο για να αποκρούσουν τις απολύσεις. Για τα επόμενα τρία χρόνια, την επιχείρηση τη διοικούσαν οι εργάτες της. Όμως, το «πείραμα» της Lip απέτυχε. Το αστικό κράτος της κήρυξε τον πόλεμο, ο πρόεδρος Ζισκάρ Ντ' Εστέν δήλωσε «η Lip πρέπει να τιμωρηθεί για να μην μολύνει την κοινωνία». Ετσι κι έγινε. Ηταν η απόδειξη ότι μια τέτοια σύγκρουση είτε θα γενικευτεί είτε θα εκφυλιστεί μέσα από όλες τις πιέσεις που της βάζει η καπιταλιστική εξουσία.

Τον Αύγουστο του 1945, 65 εργοστασιακές επιτροπές ζητούσαν συμμετοχή στη διοίκηση των επιχειρήσεων

Ο Τρότσκι σε ένα άρθρο που είχε γράψει το 1931 για τον εργατικό έλεγχο –με αφορμή την κατάσταση στη Γερμανία– εξηγούσε ότι *«Αν η συμμετοχή των εργατών στη διεύθυνση της παραγωγής πρόκειται να είναι μακρόχρονη, σταθερή 'κανονική' τότε αναγκαστικά θα στηρίζεται στη ταξική συνεργασία και όχι στην ταξική πάλη. Μια ταξική συνεργασία τέτοιου είδους μπορεί να πραγματωθεί μόνο μέσω των ανώτερων στρωμάτων των συνδικάτων και των μεγάλων καπιταλιστικών επιχειρήσεων. Όμως, σε όλες αυτές τις περιπτώσεις δεν μπορούμε να μιλάμε για εργατικό έλεγχο πάνω στο κεφάλαιο αλλά για την υποταγή της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας στο κεφάλαιο».* Αντίθετα, τόνιζε ο Τρότσκι *«Ένα τέτοιο καθεστώς [εργατικού ελέγχου] όσο πιο κοντά βρίσκεται στη παραγωγή, στο εργοστάσιο, στο τμήμα, τόσο λιγότερο πιθανό είναι να πάρει αυτή τη τροπή, γιατί θα είναι δεμένο με τα άμεσα, ζωτικά συμφέροντα των εργατών και η όλη διαδικασία ξετυλίγεται μπροστά στα μάτια τους. Ο εργατικός έλεγχος μέσω των εργοστασιακών συμβουλίων μπορεί να έχει πραγματική έννοια μόνο στη βάση της οξείας ταξικής πάλης, όχι της συνεργασίας. Όμως, κάτι τέτοιο στην πραγματικότητα σημαίνει δυαδική εξουσία στις επιχειρήσεις, στα τραστ, σε όλους τους κλάδους της βιομηχανίας, σε όλη την οικονομία».*[7]

Το αίτημα για κρατικοποίηση δίχως αποζημίωση αλλά με εργατικό έλεγχο, είναι η άμεση απάντηση των εργατών στις απολύσεις και τα κάθε λογής χτυπήματα που φέρνει η κρίση του συστήματος. Ενώνει τους εργάτες και τις εργάτριες από τα διαφορετικά εργοστάσια και επιχειρήσεις, σε ένα κοινό μέτωπο ενάντια στην κυβέρνηση και το κράτος των καπιταλιστών. Είναι επίσης, η «γέφυρα» που μπορεί να οδηγήσει στη διεκδίκηση μιας κοινωνίας όπου την οικονομική και πολιτική εξουσία θα την έχουν οι εργάτες, όπου ο τυφλός ανταγωνισμός για το κέρδος θα έχει δώσει τη θέση του στο δημοκρατικό σχεδιασμό για την ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών. ■

1 Ημερησία Σαββάτου 19 Φλεβάρη 2009

2 Tony Cliff "Portugal at the crossroads" μπροσούρα που δημοσιεύτηκε το 1975. Περιλαμβάνεται στη συλλογή International Struggle and the Marxist Tradition, Selected Works Vol.1, Bookmarks, London 2001, pp.219-310..

3 Maryam Poya "Iran 1979: Long Live the Revolution...Long Live Islam?" στο Colin Barker (ed) "Revolutionary Rehearsals" (Bookmarks 1987)

4 Α. Αυγουστίδη «Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα κατά τη δεκαετία του '40 και το περιθώριο της πολιτικής» εκδόσεις Καστανιώτη, σελ. 200-201.

5 Ο.π σελ. 242

6 «Το εργοστασιακό κίνημα – Αφιέρωμα στα 5 χρόνια δράσης της ΟΒΕΣ 1979-1984».

7 Leon Trotsky "Workers' Control of Production" (August 1931) στο http://www.marxists.org/archive/trotsky/germany/1931/310820.htm.

Μπάρακ Ομπάμα

Μπορεί η αλλαγή να δουλέψει;

Οι "Πρώτες 100 Μέρες" της προεδρίας Ομπάμα τρέχουν. Ο Σωτήρης Κοντογιάννης εξετάζει τι αλλάζει και τι αποτελέσματα μπορεί να φέρει.

Οι πρώτες βδομάδες του Μπάρακ Ομπάμα στην προεδρία των ΗΠΑ συνοδεύτηκαν από μια σειρά από μέτρα και ανακοινώσεις που διαψεύσαν όλες τις κυνικές προβλέψεις που έλεγαν ότι ποτέ και τίποτα δεν πρόκειται να αλλάξει στην Αμερική. Ταυτόχρονα, όμως, έκαναν θρύψαλα και όλες αυτές τις αυταπάτες που τόσο απλόχερα μοίραζαν οι κάθε λογής υποστηρικτές του Ομπάμα -ότι η εκλογή ενός Μαύρου προέδρου στις ΗΠΑ θα άνοιγε μια νέα εποχή για τους φτωχούς και τους κατατρεγμένους όχι μόνο στην Αμερική αλλά και σε ολόκληρο τον πλανήτη.

Ο Ομπάμα μιλούσε για "αλλαγή" στην προεκλογική του εκστρατεία -και φρόντισε από τις πρώτες κιόλας μέρες στην εξουσία να δείξει ότι η προεδρία του δεν θα είναι μια συνέχεια της εποχής του Μπους.

Μέσα στα πρώτα εικοσιτετράωρα ανακοίνωσε την απόφασή του να κλείσει το διαβόητο κολαστήριο του Γκουαντάναμο και όλο το δίκτυο των μυστικών φυλακών της CIA. Απαγόρεψε τα βασανιστήρια που ήταν, συμπεριλαμβανομένου του εικονικού πνιγμού, "νόμιμες μέθοδοι ανάκρισης" την προηγούμενη οκταετία. Αντέστρεψε δεκάδες αντιδραστικές αποφάσεις που είχε πάρει ο Μπους για να ικανοποιήσει την θρησκευτική δεξιά: την διακοπή κάθε δημόσιας χρηματοδότησης προς τα ερευνητικά κέντρα που ασχολούνται με τα ανθρώπινα βλαστοκύτταρα, τον αποκλεισμό κάθε ανθρωπιστικού οργανισμού που δεν έχει αποκηρύξει την διακοπή της κύησης σαν μέθοδο οικογενειακού προγραμματισμού, την αναστολή κάθε πληρωμής από το δημόσιο σύστημα υγείας προς τα νοσοκομεία και τις κλινικές που δεν αναγωρίζουν στο προσωπικό τους το "δικαίωμα" της "άρνησης υπηρεσίας" λόγω συνείδησης -με άλλα λόγια το "δικαίωμα" ενός γιατρού να αρνηθεί να παράσχει ακόμα και τις πρώτες βοήθειες σε μια γυναίκα που έχει διαπράξει το "αμάρτημα" της έκτρωσης.

Ο Ομπάμα υποσχέθηκε, μετά την εκλογή του, ότι -παρά την οικονομική κρίσηθα πάρει δραστικά μέτρα για την μείωση των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα και των άλλων αερίων του θερμοκηπίου. Η κυβέρνησή του μπορεί να μην έχει δώσει στη δημοσιότητα ακόμα καμιά λεπτομέρεια για τα σχέδιά της αλλά στον προϋπολογισμό που κατάθεσε περιλαμβάνονται, για πρώτη φορά στην ιστορία των ΗΠΑ, έσοδα από "δικαιώματα" εκπομπής -από κάποιου είδους φόρους από τις επιχειρήσεις που μολύνουν το περιβάλλον. Ο νέος προϋπολογισμός, ακόμα, προβλέπει την αύξηση της φορολογίας για τους πλούσιους -ένα πρωτόγνωρο μέτρο εδώ και τρεις τουλάχιστον δεκαετίες: ένα πακέτο "έκτακτων φοροαπαλλαγών" που είχε νομοθετήσει ο Μπους που χάριζε δισεκατομμύρια στο πλουσιότερο 5% του αμερικανικού πληθυσμού λήγει σε δυο χρόνια και ο Ομπάμα ξεκαθάρισε ότι δεν πρόκειται να το ανανεώσει.

Τα έσοδα από την κατάργηση αυτής της φοροαπαλλαγής ο νέος προϋπολογισμός προβλέπει ότι θα χρησιμοποιηθούν για την επέκταση του δημόσιου συστήματος υγείας -που είναι ένα από τα χειρότερα στο αναπτυγμένο κόσμο. Σήμερα σχεδόν 46 εκατομμύρια Αμερικάνοι δεν έχουν καμιά κοινωνική ασφάλιση. Χιλιάδες πεθαίνουν κάθε χρόνο από αρρώστιες που θα μπορούσαν εύκολα να αντιμετωπιστούν απλά και μόνο γιατί δεν έχουν να πληρώσουν για την περίθαλψή τους. Ο μέσος όρος ζωής στις ΗΠΑ είναι περίπου δύο χρόνια μικρότερος από ότι στον υπόλοιπο αναπτυγμένο κόσμο. Η οικονομική κρίση κάνει τώρα τα πράγματα ακόμα χειρότερα. "*Μέσα στους 12 τελευταίους μήνες*", γράφει η εφημερίδα Finacial Times, "*η ανεργία έχει εκτοξευτεί από τα 4.1 εκατομμύρια σε πάνω από 11. Ο αριθμός των ανασφάλιστων μπορεί να φτάσει στα 50 εκατομμύρια*".

"*Ας μην υπάρξει καμιά αμφιβολία*"

είπε ο Ομπάμα μιλώντας στο Κογκρέσο. "*Η μεταρρύθμιση του συστήματος υγείας δεν μπορεί να περιμένει, δεν πρέπει να περιμένει και δεν πρόκειται να περιμένει για ένα ακόμα χρόνο*".

Και ύστερα, στις 18 Φλεβάρη, ανακοίνωσε ένα νέο πακέτο ύψους 75 δισεκατομμυρίων δολαρίων για την άμεση στήριξη των ανθρώπων που δεν μπορούν να πληρώσουν τις δόσεις από τα στεγαστικά τους δάνεια και κινδυνεύουν να πεταχτούν έξω από τα σπίτια τους. Μέσα στους 12 τελευταίους μήνες οι τράπεζες κατάσχεσαν περίπου 2.3 εκατομμύρια σπίτια στις ΗΠΑ. Οι οικονομολόγοι υπολογίζουν ότι, χωρίς την βοήθεια του κράτους, έξι εκατομμύρια οικογένειες θα χάσουν τα σπίτια τους μέσα στους επόμενους μήνες.

Διόλου παράξενο η δημοτικότητα του Ομπάμα εξακολουθεί να βρίσκεται στα ύψη στην Αμερική. Ο ενθουσιασμός, η χαρά και η συγκίνηση της τελετής ορκωμοσίας μοιάζουν τώρα δικαιολογημένες. Πάνω από δυο εκατομμύρια Αμερικάνοι συγκεντρώθηκαν την ημέρα εκείνη, στις 20 Γενάρη, στην Ουάσιγκτον. Ακόμα και από την τηλεόραση μπορούσε να νοιώσει κανείς το κλίμα -Λευκοί, Μαύροι και Ισπανόφωνοι, γυναίκες και άνδρες, νέοι και ηλικιωμένοι- παντού πρόσωπα γεμάτα χαρά και ελπίδα. Πολλοί ξέσπασαν σε κλάματα όταν ο Ομπάμα αναφέρθηκε στον μακρύ δρόμο που έχει διανύσει η αμερικανική κοινωνία -"*ένας άνθρωπος που, πριν από 60 χρόνια θα αρνιόνταν να σερβίρουν σε ένα συνοικιακό εστιατόριο... ορκίζεται σήμερα μπροστά σας στο ανώτατο αξίωμα*".

Ο Ομπάμα χρωστάει πολλά στους δεκάδες χιλιάδες νέους που ενεργοποιήθηκαν για να στηρίξουν την καμπάνια του για "την αλλαγή" Χάρη στην κινητοποίησή τους το στρατόπεδό του συγκέντρωσε εκατομμύρια δολάρια -που έπαιξαν κρίσιμο ρόλο στην τελική ευθεία της αναμέτρησης με τον υποψήφιο των Ρεπουμπλικάνων, τον Τζον ΜακΚέιν.

Ο Ομπάμα, όμως, δεν θα μπορούσε ποτέ να κερδίσει τις εκλογές χωρίς την στήριξη της άλλης πλευράς -του ισχυρού και πλούσιοι κατεστημένου της Αμερικής, των τραπεζιτών, των χρηματιστών και των βιομηχάνων. Δεν θα μπορούσε να κερδίσει ποτέ χωρίς την βοήθεια των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης -των μεγαλύτερων εφημερίδων και των μεγαλύτερων καναλιών της Αμερικής που έτρεξαν να τον υιοθετήσουν. Μπορεί το σύνθημα της "αλλαγής" να συνέπαιρνε τα πλήθη των απλών ανθρώπων. Αλλά ο πραγματικός του αποδέκτης ήταν η ίδια η άρχουσα τάξη.

Η περίοδος του Τζόρτζ Μπους έκλεισε αναπάντεχα άσχημα για την άρχουσα τάξη των ΗΠΑ. Ο πόλεμος "κατά της τρομοκρατίας", έχει μετατραπεί σε μια μόνιμη ανοιχτή πληγή. Η οικονομία βρίσκεται στο μέσο της χειρότερης κρίσης εδώ και 70 χρόνια. Και η αμερικανική κοινωνία "βράζει".

Δεν είναι μόνο οι αμερικάνοι στρατιώτες -σχεδόν 5000 σήμερα- που έχουν χάσει τη ζωή τους στο Ιράκ και το Αφγανιστάν. Ούτε οι δεκάδες χιλιάδες συνάδελφοί τους που έχουν γυρίσει πίσω σε αναπηρικά καροτσάκια -άλλοι χωρίς πόδια, άλλοι χωρίς χέρια, άλλοι τυφλοί, καμμένοι ή παράλυτοι. Ούτε τα εκατοντάδες δισεκατομμύρια δολάρια που έχει καταπιεί μέχρι σήμερα ο πόλεμος. Το χειρότερο για την αμερικανική άρχουσα τάξη είναι η επίδειξη της αδυναμίας της.

Ο πόλεμος στο Ιρακ δεν είχε ποτέ καμιά σχέση ούτε με τα όπλα μαζικής καταστροφής, ούτε με την αλ-Κάιντα ούτε με την διεθνή τρομοκρατία: ήταν πρώτα και κύρια μια προσπάθεια της άρχουσας τάξης των ΗΠΑ να διαιωνίσει, με τα όπλα, την παγκόσμια κυριαρχία της -που έμπαινε σε αμφισβήτηση από την σχετική υποβάθμιση της οικονομικής της παντοδυναμίας και την εμφάνιση νέων Μεγάλων Δυνάμεων όπως η Κίνα στο προσκήνιο. Με άλλα λόγια, με την εισβολή στο Ιράκ ο Μπους ήθελε να στείλει ένα μήνυμα σε φίλους και εχθρούς ότι τα πετρέλαια της Μέσης Ανατολής, για παράδειγμα, "ανήκουν" στις ΗΠΑ, παρόλο που οι αμερικανικές επιχειρήσεις ενδέχεται να μην μπορούν να κάνουν πια τις "καλύτερες προσφορές" - και όποιος τολμήσει να το αμφισβητήσει θα έχει να αναμετρηθεί με τα αμερικανικά όπλα.

Η αντίσταση στο Ιράκ, όμως και η κατακραυγή του αντιπολεμικού κινήματος μέσα και έξω από της ΗΠΑ γύρισε αυτή την επίθεση μπούμερανγκ. Μπορεί σήμερα να επικρατεί μια σχετική ύφεση στο Ιράκ αλλά κανένας δεν μπορεί να μιλήσει για "επιτυχία" του αμερικανικού στρατού. Ο ίδιος ο Ομπάμα σε μια πρόσφατη συνέντευξη στην εφημερίδα New York Times ήταν αποκαλυπτικός: "*Αν μιλήσετε με τον στρατηγό Πετρέους*", είπε, "*πιστεύω ότι θα σας πει ότι σε ένα βαθμό η επιτυχία στο Ιράκ οφείλεται στο γεγονός ότι συνεργαστήκαμε με ανθρώπους που (παλιότερα) θα θεωρούσαμε φανατικούς ισλαμιστές...*" Με άλλα λόγια η "επιτυχία" στο Ιράκ δεν οφείλεται στα αμερικανικά όπλα αλλά στη συνθηκολόγηση με τον ίδιο τον "εχθρό".

Τώρα ο Ομπάμα θέλει να εφαρμόσει το ίδιο σχέδιο και στο δεύτερο μεγάλο,

Σκίτσο της εφημερίδας Financial Times: Ο Ομπάμα ρίχνει με την αντλία δολάρια στο βαρέλι των "τοξικών προιόντων" των τραπεζών.

σκοτεινό μέτωπο του πολέμου “κατά της τρομοκρατίας” -στο Αφγανιστάν. Οταν τον ρώτησαν οι δημοσιογράφοι της New York Times αν πιστεύει ότι οι ΗΠΑ νικάνε στο Αφγανιστάν, ο Ομπάμα απάντησε μονολεκτικά: “*Οχι*”! Μια από τις πρώτες αποφάσεις της νέας αμερικανικής κυβέρνησης ήταν η αύξηση των στρατιωτικών δυνάμεων των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν με 17.000 ακόμα στρατιώτες και αξιωματικούς. Στην πραγματικότητα το νέο αμερικανικό επιτελείο ελπίζει ότι θα μπορέσει να εφαρμόσει στο Αφγανιστάν μια παρόμοια ταχτική με το Ιράκ. Πριν από λίγες μέρες σε μια τηλεοπτική συνέντευξη ο Ομπάμα είχε δηλώσει ανοιχτά ότι οι ΗΠΑ δεν μπορούν να βάζουν σαν στόχο την “οικοδόμηση της δημοκρατίας” στο Αφγνιστάν. “*Αυτό που μπορούμε να κάνουμε είναι να εξασφαλίσουμε ότι το Αφγανιστάν δεν θα γίνει καταφύγιο για την αλ-Κάιντα. Αυτό που μπορούμε να κάνουμε είναι να εξασφαλίσουμε ότι δεν θα αποσταθεροποιεί το γειτονικό Πακιστάν*”. Στη συνέντευξη του στη New York Times δήλωσε ανοιχτά ότι ο διάλογος με τους Ταλιμπάν είναι μια “πιθανή επιλογή”. Ο πόλεμος “κατά της τρομοκρατίας” αποκάλυψε μια αυτοκρατορία που έχει εξαπλωθεί πέρα από τα όρια των δυνάμεών της. Ο πόλεμος ανάμεσα στη Ρωσία και τη Γεωργία το περασμένο καλοκαίρι έδειξε ανάγλυφα σε όλο τον κόσμο ότι η “μοναδική υπερδύναμη” δεν είναι πια σε θέση να ανοίξει άλλο μέτωπο.

Η αμερικάνικη άρχουσα τάξη δεν έχει εγκαταλείψει, φυσικά, τα ιμπεριαλιστικά

Το μήνυμα Ομπάμα στην άρχουσα τάξη των ΗΠΑ είναι απλό: ρεαλισμός

τη σχέδια. Αλλά είναι αναγκασμένη να παραδεχτεί ότι η παντοδυναμία της δεν είναι αυτή που ήταν πριν από πενήντα χρόνια. Αυτό δεν σημαίνει, βέβαια, ότι έχει πάψει να είναι η μεγαλύτερη οικονομική και στρατιωτική δύναμη του πλανήτη. Ο 21ος αιώνας, όμως, δεν θα είναι “ένας νέος αμερικανικός αιώνας” -τουλάχιστον με την έννοια που το φαντάζονταν ο Ράμσφελντ, ο Πέρλ και τα άλλα γεράκια στο επιτελείο του Μπους. Το όραμα του Ομπάμα δεν έχει καμιά σχέση με την ειρήνη -μια από τις πρώτες πράξεις της νέας κυβέρνησης ο βομβαρδισμός “θέσεων των ανταρτών” μέσα στο Πακιστάν που άφησε πίσω του 22 άμαχους νεκρούς, ανάμεσά τους και πολλά παιδιά. Αλλά το μήνυμά του προς την άρχουσα τάξη των ΗΠΑ ήταν απλό: ρεαλισμός. Οι ΗΠΑ πρέπει να εγκαταλείψουν τα άπιαστα όνειρα -που τις οδηγούν με μαθηματική ακρίβεια στην άβυσο- και να υπερασπιστούν αυτά που είναι πραγματικά υπερασπίσιμα. Για αυτό η άρχουσα τάξη “ψήφισε” σχεδόν ομόφωνα Ομπάμα.

Ούτε στο επίπεδο της οικονομίας περιλαμβάνουν τα σχέδια του Ομπάμα κάποιο πραγματικό ενδιαφέρον για τους απλούς ανθρώπους και τα βάσανά τους - την έλλειψη ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, τις κατασχέσεις των σπιτιών, τις απολύσεις. Αυτό που προσπαθεί να διασώσει, με νύχια και με δόντια, είναι την αμερικάνικη οικονομία -τους τραπεζίτες και τους βιομήχανους.

Αμερικάνικα ελικόπτερα σε στρατιωτική επιχείρηση στο Αφγανιστάν

Η αμερικανική οικονομία συρρικνωνόταν με ετήσιους ρυθμούς πάνω από το 6% τους τελευταίους μήνες του 2008. Κάθε μήνα 600.000 εργαζόμενοι προστίθονταν στους καταλόγους της ανεργίας. Η ταχύτητα με την οποία εξαπλώνεται η κρίση -διπλάσια από αυτή που εκτιμούσαν τα οικονομικά επιτελεία- έχει αφήσει τους πάντες άναυδους.

Ο Ομπάμε προσπαθεί να σώσει την αμερικανική οικονομία με μια “κλασική κεϋνσιανή” συνταγή -με την κρατική παρέμβαση για την διάσωση των επιχειρήσεων και την τόνωση της αγοράς μέσα από επιδόματα προς τους “καταναλωτές” -τους εργαζόμενους που στενάζουν κάτω από τα στεγαστικά τους χρέη, τους άνεργους που τα επιδόματα δεν θα μπορούν να αγοράσουν τίποτα κλπ- και μεγάλα δημόσια έργα που θα εξασφαλίζουν δουλιά σε χιλιάδες εργάτες. Και ταυτόχρονα ελπίζει ότι αυτή η πολιτική θα μπορεί να ελέγχει την οργή και να την εμποδίζει να μετατραπεί σε ανοιχτή κοινωνική κρίση.

Η αμερικανική άρχουσα τάξη μοιάζει να έχει συνταχθεί σχεδόν ομόφωνα πίσω από τα σχέδια του Ομπάμα. Οι διαφωνίες έχουν περιοριστεί σε μερικούς γραφικούς συντηρητικούς Ρεπουμπλικάνους -σαν τον Λάρι Κούντλοφ ή τον Ρας Λίμποφ, τους σκληροπυρηνικούς πολιτικούς σχολιαστές που κατηγορούν τον Ομπάμα για “κήρυξη πολέμου σε βάρος των επενδυτών και των επιχειρηματιών” και “σοσιαλιστικές λύσεις”.

Το πραγματικό ερώτημα, όμως, δεν είναι αν τα σχέδια του Ομπάμα είναι “σοσιαλιστικά” ή όχι -πάνω σε αυτό δεν υπάρχει καμιά σοβαρή αμφιβολία. Το πραγματικό ερώτημα είναι ένα: θα δουλέψουν; Θα καταφέρουν να σώσουν την “αυτοκρατορία” από την καταστροφή; Ή μήπως κινδυνεύουν απλά να επιταχύνουν την κατάρρευση -όπως έγινε με την “περεστρόϊκα” και την “γκλασνόστ”, με τις ριζοσπαστικές μεταρρυθμίσεις του Γκορμπατσόφ που οδήγησαν, πριν από δυό δεκαετίες, στη διάλυση της Σοβιετικής Ενωσης, της δεύτερης, μέχρι τότε, υπερδύναμης του πλανήτη;

Οποιαδήποτε απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι σήμερα παρακινδυνευμένη. Η ιστορία, πάντως, δεν είναι με την πλευρά του Ομπάμα. ■

Η Μέση Ανατολή μετά τη Γάζα

*Η σθεναρή Παλαιστινιακή Αντίσταση στη Γάζα οδηγεί ολόκληρη την περιοχή σε ανακατατάξεις, γράφει ο **Νίκος Λούντος***

Οι ισραηινές βόμβες μετέτρεψαν σε ερείπια ένα μεγάλο τμήμα της Γάζας

Ο πόλεμος του Ισραήλ κατά της Γάζας τον περασμένο Γενάρη υπήρξε σημείο καμπής για την ισορροπία των δυνάμεων στη Μέση Ανατολή. Το Ισραήλ απέτυχε να καταφέρει στο ελάχιστο τους στόχους που είχε θέσει. Πρόκειται για τη δεύτερη ήττα των Ισραηλινών μετά το φιάσκο του Λιβάνου το καλοκαίρι του 2006 και οι επιπτώσεις της είναι ακόμη σημαντικότερες.

Ακόμη και σε αμιγώς στρατιωτικό επίπεδο, τα πράγματα δεν πήγαν καθόλου καλά για το Ισραήλ. Η 4η μεγαλύτερη στρατιωτική μηχανή επιτέθηκε σε ενάμισι εκατομμύριο ανθρώπους, στην πιο πυκνοκατοικημένη περιοχή του κόσμου, που δεν έχουν ούτε τανκς, ούτε αεροπλάνα, ούτε ναυτικό, ούτε αεράμυνα. Οι ασαφείς στοχεύσεις του Ισραήλ ήταν να σταματήσει τις ρίψεις ρουκετών προς το Ισραήλ, να διαλύσει τα τούνελ που συνδέουν τη Γάζα με την Αίγυπτο, να απελευθερώσει τον αιχμάλωτο στρατιώτη Σαλίτ, να εξολοθρεύσει την ηγεσία της Χαμάς και να ανατρέψει την εκλεγμένη κυβέρνηση. Σε τίποτα από όλα αυτά δεν πέτυχε. Η υπεροπλία του προκάλεσε σχεδόν 1400 νεκρούς Παλαιστίνιους, γκρέμισε σπίτια, σχολεία, Πανεπιστήμια, νοσοκομεία, τζαμιά, τις αποθήκες του ΟΗΕ.

Ομως οι ισραηλινοί στρατιώτες δεν κατάφεραν ποτέ να μπουν στις μεγάλες πόλεις. Πάνω από 330 ισραηλινοί στρατιώτες τραυματίστηκαν. Τα δικά τους νοσοκομεία δεν βομβαρδίζονταν, ούτε πολεμούσαν με γυμνά χέρια και πόδια, γι'αυτό και στην πλειονότητά τους επέζησαν. Ομως τα πλήγματα δείχνουν ότι αντιμετώπισαν μια συγκροτημένη και ισχυρή Αντίσταση. Στη Γάζα δεν σχηματίστηκε ποτέ κομβοί απελπισμένων προσφύγων, ο κόσμος δεν στράφηκε κατά της εκλεγμένης του ηγεσίας, δεν υπέκυψε στις πιέσεις. Αντίθετα, δυνάμωσε τα δίκτυα αλληλοβοήθειας, στήριξε ηθικά τους μαχητές και όταν κηρύχθηκε η εκεχειρία, σημαιοστόλισε τις πόλεις του, οι εργάτες ξαναπήγαν στις δουλειές τους και οι μαθητές στα σχολεία τους.

Παρά τους ισραηλινούς πανηγυρισμούς πάνω στο σωρό με τα πτώματα, η πραγματική εκτίμηση για τα αποτελέσματα του πολέμου δεν άργησε να έρθει και από τη δική τους πλευρά. Η πρώτη σε κυκλοφορία ισραηλινή εφημερίδα, Γεντιότ Αχαρονότ, στη διάρκεια της επίθεσης είχε κηρύξει εμπάργκο σε οποιαδήποτε κριτική. Στα τέλη Φλεβάρη, όμως, σχολίαζε ήδη ότι οι ρουκέτες από τη Γάζα φτάνουν πλέον σε μεγαλύτερο βεληνεκές από ό,τι πριν τον πόλεμο, ακόμη και ως τα καταφύγια που έχτισε ο ισραηλινός στρατός. Ενώ η εφημερίδα Χααρέτζ έγραψε *"πέφτουν ρουκέτες και δεν μένει καμιά αμφιβολία ότι το Ισραήλ απέτυχε να κατατροπώσει την παλαιστινιακή αντίσταση."* [1]

Η σημασία της ήττας του Ισραήλ πρέπει να γίνει κατανοητή σε ιστορικό πλαίσιο. Το Ισραήλ είναι ένα κράτος που από τη φύση του βρίσκεται σε διαρκή πόλεμο ενάντια στους Παλαιστίνιους, εδώ και 60 χρόνια. Από τον πόλεμο των 6 ημερών, το 1967, είχε καταφέρει όχι απλώς να κερδίζει συντριπτικά κάθε πόλεμο, αλλά και να διαμορφώσει για τον εαυτό του την εικόνα του αήττητου. Τα γειτονικά καθεστώτα ήθελαν ή αναγκάστηκαν να συμβιβαστούν με το Ισραήλ και με τη σειρά τους πίεζαν τους πληθυσμούς τους να σκύψουν το κεφάλι, κηρύσσοντας την ηττοπάθεια. Οι πόλεμοι του 2006 και του 2009 υπήρξαν το τέλος αυτής της μακράς περιόδου ηττοπάθειας.

Σήμερα, οι δυνάμεις της Αντίστασης βγαίνουν νικήτριες και η δυνατότητα ότι το Ισραήλ μπορεί να ηττηθεί επιστρέφει στο κέντρο της συζήτησης. Αυτή η αλλαγή αποτυπώνεται στο πώς διαμορφώνονται τα πράγματα στο εσωτερικό του παλαιστινιακού κινήματος. Ο πρόεδρος

Οι διαδηλώσεις αλληλεγγύης στη Γάζα συγκλόνισαν και την Ιορδανία

Μαχμούντ Αμπάς θεωρείται τελειωμένη υπόθεση. Χρειάζεται κανείς να θυμηθεί την τεράστια στήριξη από όλες τις Μεγάλες Δυνάμεις στην "καριέρα" του για να αντιληφθεί το εύρος της αποτυχίας. Αναδείχθηκε ως ο αγαπημένος στη Δύση συνεργάτης του Αραφάτ. Επιβλήθηκε με το ζόρι πρωθυπουργός την ώρα που ο Αραφάτ βρισκόταν υπό πολιορκία. Στη συνέχεια έγινε πρόεδρος και του δόθηκε κάθε βοήθεια που ήθελε, οικονομική και πολιτική. Οταν τελικά έχασε τις κοινοβουλευτικές εκλογές το 2006, οι ηγέτες της Δύσης δεν αναγνώρισαν την κυβέρνηση της Χαμάς που κέρδισε και συνέχισαν να στέλνουν οικονομική βοήθεια στον Αμπάς, ο οποίος την χρησιμοποιούσε για να αποσταθεροποιεί τη Χαμάς.

Οταν αυτό το οικονομικό σχέδιο απέτυχε, τον στήριξαν να οργανώσει ένα ένοπλο σώμα υπό την καθοδήγηση του υπεύθυνου ασφαλείας, Μοχάμεντ Νταχλάν, για να ανατρέψει την κυβέρνηση.[2] Η ένοπλη ανατροπή κατέληξε σε φιάσκο και τελικά ο Αμπάς πήρε το πράσινο φως να ορκίσει δική του κυβέρνηση στη Δυτική Οχθη με ηγέτη τον Σαλάμ Φαγιάντ, ένα πρώην στέλεχος της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, που στις εκλογές δεν είχε πάρει πάνω από 2,5%. Η πραξικοπηματική κυβέρνηση είχε ξανά όλη τη στήριξη και αναγνώριση της Δύσης, ενώ η Λωρίδα της Γάζας βρισκόταν για χρόνια υπό ανελέητο μεσαιωνικό αποκλεισμό. Το τέλος του πολέμου έφερε τον Φαγιάντ να δίνει την παραίτησή του και τον Αμπάς, ο οποίος παραμένει παράτυπα πρόεδρος παρότι έχει λήξει η θητεία του, να έχει χάσει όλα τα ερείσματα, ακόμη και μέσα στην οργάνωσή του, τη Φατάχ. Δεν ξέρουμε πού θα οδηγήσουν οι συνομιλίες που διεξάγονται στην Αίγυπτο για τη δημιουργία κυβέρνησης εθνικής ενότητας, όμως είτε πετύχουν είτε όχι, το δεδομένο είναι ότι η "διεθνής κοινότητα" θα αναγκαστεί πλέον να συνομιλήσει με την Χαμάς. Οποιαδήποτε ανοικοδόμηση της Γάζας, οποιαδήποτε πολιτική συνομιλία για τα επόμενα βήματα "σταθεροποίησης" στην περιοχή δεν είναι εφικτή χωρίς συμμετοχή της Χαμάς. Μία από τις επιτροπές που συνεδριάζουν στην Αίγυπτο έχει να κάνει με την ένταξη της Χαμάς στη δομή της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PLO). Ενα σχέδιο τριών ετών, στο οποίο συμμετείχαν οι πάντες, για να πεταχτεί η Χαμάς έξω από το πολιτικό παιχνίδι, φτάνει πλέον αναγκαστικά στο τέλος του.

Ο αναλυτής Μουϊν Ραμπάνι, στην αγγλόφωνη εφημερίδα "The National" των Αραβικών Εμιράτων, συγκρίνει την πολιτική αλλαγή που συνέβη με την ανατροπή του '67 – '68, όταν η συντριβή των αραβικών καθεστώτων οδήγησε στην κρίση του παραδοσιακού αραβικού εθνικισμού και στη στρατολόγηση χιλιάδων νέων στους αντάρτες Φενταγίν του Γιάσερ Αραφάτ.[3] Η περίφημη μάχη του Κάραμε, το 1968, όταν μερικές εκατοντάδες αντάρτες κατάφεραν πλήγματα στον ισραηλινό στρατό που δεν είχαν καταφέρει οι πολυπληθείς επίσημοι αραβικοί στρατοί, έγινε η αφορμή για τη μαζικοποίηση του παλαιστινιακού αντάρτικου. Η μάχη της Γάζας το 2009 φαίνεται να έχει αντίστοιχα αν όχι σημαντικότερα αποτελέσματα.

Φατάχ και Χαμάς

Το περιοδικό Time φιλοξένησε ένα πλούσιο ρεπορτάζ για την αύξηση της πολιτικής επιρροής της Χαμάς. Ενα από τα πιο παραδοσιακά κάστρα της Φατάχ είναι τα προσφυγικά στρατόπεδα του Λιβάνου. Εκεί όμως, ο διοικητής της Φατάχ της Βηρυτού δηλώνει: *"η Φατάχ δεν βοηθάει τον λαό. Η Χαμάς το εκμεταλλεύεται. Διεισδύουν βαθειά, βαθειά στον πληθυσμό". "Χάσαμε ήδη την Ιορδανία και τη Συρία"* δηλώνει κάποιος άλλος ηγέτης της Φατάχ. *"Ολοι τώρα είναι με τη Χαμάς. Αν χάσουμε και το Λίβανο, τότε η Φατάχ και ό,τι αυτή εκπροσωπεί θα είναι παρελθόν".*[4]

Αυτή η κατάσταση έχει οδηγήσει σε τεράστια διάσταση όχι μόνο ανάμεσα στη βάση της Φατάχ και την ηγεσία του Μαχμούντ Αμπάς, αλλά σε μεγάλη ρήξη στο εσωτερικό της ηγεσίας. Λίγες μέρες πριν από το ξέσπασμα του πολέμου, η εφημερίδα Αλ-Αχράμ του Καϊρου, ήδη περιέγραφε ότι ο επικεφαλής των διαπραγματεύσεων, Αχμέντ Κουρέια, είχε σταματήσει να μιλάει με τον Αμπάς. Ενα από τα παλιότερα στελέχη της Φατάχ, ο Φαρούκ Καντούμι, δήλωνε ανοιχτά ότι οι φίλοι του Μαχμούντ Αμπάς είναι "δειλοί" και "υποτακτικοί" στο Ισραήλ, αποκαλώντας τις συνομιλίες "ανοησία". Η Φατάχ που έχει να κάνει συνέδριο 20 χρόνια, το ανέβαλε για άλλη μια φορά, καθώς οι προκριματικές εκλογές σε διάφορες περιοχές έφερναν νικητές τους

αντιπάλους των συμβιβασμών. Για παράδειγμα, στην πόλη Νάμπλους, αντιπρόσωποι στο Συνέδριο εκλέχθηκαν οι οπαδοί του φυλακισμένου ηγέτη, Μαρουάν Μπαργούθι. *"Είμαστε οπαδοί του Γιάσερ Αραφάτ και του Μαρουάν Μπαργούθι"*, λέει ο Χαϊθάμ αλ-Χάλαμπι που εκλέχθηκε γενικός γραμματέας της Φατάχ στη Νάμπλους. Ο Χάλαμπι δεν αναφέρει το όνομα του Αμπάς. Οπως σχολιάζει η εφημερίδα Αχράμ: *"Είναι λογικό η ηγεσία της Φατάχ να ανησυχεί ότι αν γίνει το 6ο Συνέδριο, ειδικά ελλείψει πραγματικών κεκτημένων στην ειρηνευτική διαδικασία, άνθρωποι σαν τον Χάλαμπι θα αναδεικνύονταν στα υψηλά κλιμάκια της Φατάχ, σε βάρος της σημερινής ηγεσίας"*.

Αν οι διαφορές βρίσκονταν σε τέτοια ένταση πριν τον πόλεμο, σήμερα όσοι έκαναν κριτική για τους συμβιβασμούς αισθάνονται απόλυτα δικαιωμένοι.[5] Ο Αμπάς κατάφερε στη διάρκεια του πολέμου να μην αφήσει να ξεσπάσει μια "τρίτη Ιντιφάντα" στη Δυτική Οχθη, συλλαμβάνοντας όλους τους ηγέτες της Χαμάς και καταστέλλοντας τις διαδηλώσεις, όμως αυτή η περίοδος τελείωσε.

Τα αραβικά καθεστώτα σε πανικό

Αυτή η αλλαγή, προς όφελος των δυνάμεων που αντιστέκονται, ανατρέπει τα δεδομένα για όλα τα αραβικά καθεστώτα. Ολες οι αραβικές ηγεσίες πρόβαλλαν τους εαυτούς τους ως υποστηρικτές της λεγόμενης λύσης των δύο κρατών, της ίδρυσης ενός παλαιστινιακού κράτους δίπλα στο Ισραήλ. Οργάνωναν ή συμμετείχαν σε συνδιασκέψεις και συνομιλίες, στήριζαν την κυβέρνηση του Μαχμούντ Αμπάς και προσπαθούσαν να πείσουν ότι μέσα από αυτές τις διαδικασίες θα βγει κάτι καλό. Σήμερα, σχεδόν όλοι παραδέχονται ότι οι συνομιλίες έκαναν το Ισραήλ πιο αδίστακτο, ότι η "λύση" των δύο κρατών είναι μη-εφικτή και ότι η Αντίσταση είναι ο μοναδικός δρόμος που έφερε πραγματικά αποτελέσματα.[6] Με άλλα λόγια, τα καθεστώτα της Αιγύπτου, της Ιορδανίας, της Σαουδικής Αραβίας και των χωρών του Κόλπου έπαιξαν το χαρτί του ηττημένου και νιώθουν από κάθε άποψη εκτεθειμένα.

Ο πρίγκιπας Τούρκι Αλ-Φεϊζάλ, πρώην επικεφαλής των σαουδαραβικών μυστικών υπηρεσιών και πρέσβης σε ΗΠΑ, Βρετανία, Ιρλανδία εξέφρασε την κατάσταση με αγωνία, γράφοντας στους Financial Times: *"οποιαδήποτε αραβική κυβέρνηση κάνει διαπραγματεύσεις με το Ισραήλ σήμερα, θα καταδικαστεί δικαίως από τους πολίτες της. [...] Κάποια στιγμή, η Σαουδική Αραβία δεν θα είναι σε θέση να αποτρέπει τους πολίτες της από το να πάρουν μέρος στην παγκόσμια εξέγερση κατά του Ισραήλ"*.[7] Αν αυτοί είναι οι φόβοι ενός από τα πιο σταθερά καθεστώτα της περιοχής, σε άλλες χώρες η κατάσταση έχει ήδη βγει εκτός ελέγχου. Τέσσερις αραβικές χώρες είχαν επισήμως σχέση με το Ισραήλ: η Ιορδανία, η Αίγυπτος, το Κατάρ και η Μαυριτανία. Μετά τον πόλεμο της Γάζας, οι δύο από αυτές διέκοψαν σχέσεις. Το Κατάρ απέπεμψε τον ισραηλινό εμπορικό ακόλουθο στη διάρκεια του πολέμου και η Μαυριτανία, στο

Ο πόλεμος στη Γάζα ήταν μια συντριπτική ιδεολογική ήττα για τα συμβιβασμένα αραβικά καθεστώτα

δυτικό άκρο του αραβικού κόσμου, έδιωξε αρχικά τον πρέσβη και τελικά στις αρχές Μάρτη έκλεισε εντελώς την ισραηλινή πρεσβεία. Στην Ιορδανία, κάηκε η ισραηλινή σημαία μέσα στη Βουλή, οι βουλευτές δηλώνουν ότι διακόπτουν τις σχέσεις με ισραηλινούς αξιωματούχους, ο βασιλιάς Αμπντάλα έκανε αλλαγές στις μυστικές υπηρεσίες στη μέση του πολέμου, ενώ είχαν ξεσπάσει ανεξέλεγκτες διαδηλώσεις και μετά τον πόλεμο ακολούθησε ανασχηματισμός.

Ο πόλεμος της Γάζας ήταν μια συντριπτική ιδεολογική ήττα για τα καθεστώτα. Καταγράφηκε ακόμη και στον ανταγωνισμό των ΜΜΕ. Το αλ-Αραμπίγια με έδρα το Ντουμπάι καταβαραθρώθηκε, προσπαθώντας να ρίξει το φταίξιμο στη Χαμάς και αναγκάστηκε να αποσύρει τους πιο αντιδημοφιλείς αναλυτές λίγες μέρες μετά την κήρυξη του πολέμου. Μετά τον πόλεμο, ανταμείφθηκε με παραχώρηση συνέντευξης από τον Ομπάμα. Το αλ-Τζαζίρα με έδρα το Κατάρ, τήρησε σωστή στάση στον πόλεμο και ανταμείφθηκε με εκτόξευση της τηλεθέασης και αναγνώριση σε όλο τον αραβικό κόσμο.

Η αλλαγή καταγράφηκε πρώτα απ'όλα στις διαδηλώσεις. Στις χώρες της Βόρειας Αφρικής όπου οι διαδηλώσεις είναι νόμιμες, τα πλήθη ήταν τεράστια, στις χώρες όπου το δικαίωμα κατακτιέται κάθε φορά στην πράξη ήταν μεγαλύτερες από κάθε άλλη φορά, ενώ στις χώρες όπου είναι εντελώς παράνομες, υπήρξαν πρωτοφανή φαινόμενα. Τα δίκτυα έκαναν λόγο για διαδηλώσεις στις χώρες του Κόλπου, όπου μανάδες με τα παιδιά τους στα καρότσια ξυλοκοπούνταν από την αστυνομία για να μην κατέβουν από το πεζοδρόμιο. Οι New York Times δύο μέρες πριν μπει το 2009 προσπαθούσαν να καταγράψουν το κλίμα: *"Καθώς οι τεράστιες διαδηλώσεις συνεχίστηκαν από τη Βόρεια Αφρική ως την Υεμένη, ορισμένοι διαδηλωτές και πολιτικοί ξεσπάθωσαν εναντίον των μετριοπαθών αραβικών κυβερνήσεων που δεν ακολουθούν σκληρή στάση. Η Συρία και το Ιράν, στο μεταξύ, επαινούνται για τη μαχητικότητά τους. «Γίνεται όλο και πιο ξεκάθαρο ότι αν είσαι σιωπηλός, το αραβικό πεζοδρόμιο θα σε θεωρήσει τμήμα του εχθρού», λέει ο Μοχάμεντ αλ-Μάσρι, ερευνητής και πολιτικός αναλυτής του Κέντρου Στρατηγικών μελετών στο Αμμάν, της Ιορδανίας. «Δεν υπάρχει τρόπος να στέκεσαι στη μέση.»"*[8]

Η δύναμη της εργατικής τάξης

Η Αίγυπτος υπήρξε το μοναδικό καθεστώς που προσπάθησε να μην κάνει βήμα πίσω στη φιλο-ισραηλινή στάση. Είναι ακριβώς εκεί όμως που οι κλυδωνισμοί είναι βαθύτεροι. Η στάση του Μουμπάρακ που διατηρούσε κλειστό το σύνορο της Ράφαχ, τον έκανε συνένοχο στους θανάτους των Παλαιστίνιων. Η κρίση του καθεστώτος όμως δεν εκφράζεται πλέον μόνο στον ηθικό του ξεπεσμό, αλλά στην αδυναμία του να ελέγξει τη δράση της εργατικής τάξης. Η εξέγερση της Μαχάλα, της μεγαλύτερης υφαντουργίας με πάνω από 25.000 εργάτριες και εργάτες, τα δύο τελευταία χρόνια, έχει αφήσει μια τεράστια παρακαταθήκη. Μέσα στο 2008 φτιάχτηκαν τα πρώτα ελεύθερα συνδικάτα μετά από δεκαετίες, με το συνδικάτο των εφοριακών στην πρώτη γραμμή. Γύρω από αυτά τα συνδικάτα προσπαθεί να δημιουργηθεί συντονισμός απέναντι στις κίτρινες ομοσπονδίες και συνομοσπονδίες. Την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές, βρίσκονται σε εξέλιξη δύο τουλάχιστον μεγάλες απεργίες σε υφαντουργίες της Αιγύπτου και συνεχίζονται οι διεργασίες

συντονισμού.

Το 2006 το καθεστώς του Μουμπάρακ δεν μπόρεσε να σταματήσει το σπάσιμο του συνόρου της Ράφαχ από τους Παλαιστίνιους της Γάζας που βίωναν τους πρώτους μήνες παγκόσμιου αποκλεισμού. Οι Παλαιστίνιοι ξεχύθηκαν στην Αίγυπτο όπου έγιναν δεκτοί με ενθουσιασμό από τον κόσμο που τους προμήθευσε με τρόφιμα, φάρμακα και χρήματα. Ο Μουμπάρακ είχε εκείνες τις μέρες μεγάλο δίλημμα για το πού θα στείλει τις περισσότερες δυνάμεις του στρατού, στη Ράφαχ ή στους εργάτες της Μαχάλα; Οι δυνατότητες της καταστολής των κινημάτων έχουν περιοριστεί πάρα πολύ για τα καταπιεστικά καθεστώτα, ιδιαίτερα καθώς τα διαφορετικά κινήματα: το εργατικό, το δημοκρατικό και το αντιμπεριαλιστικό όλο και αλληλοτροφοδοτούνται και δεν αφήνουν περιθώρια για συμβιβασμούς.

Αυτές οι αλλαγές έχουν βάλει στην άκρη και τη λεγόμενη "λύση" των τριών κρατών που προβαλλόταν ως η μεγάλη απειλή από την πλευρά των σκληρών του Ισραήλ. Σύμφωνα με αυτό το σχέδιο, το παλαιστινιακό πρόβλημα θα λυνόταν, μία και έξω, πετώντας τους Παλαιστίνιους της Δυτικής Οχθης σε μια στενή λωρίδα κοντά στον Ιορδάνη και παραδίδοντας την περιοχή στην Ιορδανία και αντίστοιχα χαρίζοντας τη Λωρίδα της Γάζας στην Αίγυπτο. Αυτές οι "λύσεις" είχαν πιθανότητες επιτυχίας αν οι Παλαιστίνιοι είχαν σκύψει το κεφάλι και τα καθεστώτα μπορούσαν να αντέξουν το τράνταγμα. Σήμερα, ο Μουμπάρακ φοβάται περισσότερο από κάθε άλλον τι θα σήμαινε ενάμισυ εκατομμύριο ριζοσπαστικοποιημένοι Παλαιστίνιοι να περάσουν στην ευθύνη της Αιγύπτου.

Η αδυναμία όλων των καθεστώτων να κρατήσουν τα πράγματα στο συνηθισμένο τους ρυθμό πολλαπλασιάζεται χάρη στην οικονομική κρίση. Οι πιο αδύναμες και εύθραυστες οικονομίες της περιοχής ήδη βρίσκονται σε βαθιά προβλήματα. Ομως, η κρίση χτύπησε έντονα και τα μεγάλα κέντρα του Κόλπου. Η λίστα των οικοδομικών προγραμμάτων που πάγωσαν μέσα στο 2008 στα Εμιράτα προκαλεί ίλιγγο. Στην περιοχή του πλανήτη όπου υπήρχε η μεγαλύτερη συγκέντρωση γερανών για οικοδομές και ετοιμάζονταν οι ψηλότεροι ουρανοξύστες του κόσμου, το τέλος της κούρσας του πετρελαίου και η παγκόσμια κρίση προκάλεσαν απότομη προσγείωση. Τα αμοιβαία κεφάλαια του Αμπου Ντάμπι, του μεγαλύτερου εμιράτου, ήταν επενδεδυμένα σε μεγάλο βαθμό στη Citigroup, της οποίας η μετοχή κατέρρευσε.[9] Ο όγκος των κεφαλαίων από 480 δισεκατομμύρια δολάρια που δηλώνονταν πέρσι, σήμερα βρίσκονται στα 300 δισεκατομμύρια, έχοντας χάσει σχεδόν 40% της αξίας τους. Μια σειρά σκάνδαλα έχουν ξεσπάσει γύρω από μέλη των βασιλικών οικογενειών που μέχρι πρόσφατα ήταν οι "εγκέφαλοι" των ευκαιριών της νέας οικονομίας. Οι επιπτώσεις είναι πολλαπλές. Πτυχιούχοι και επαγγελματίες από τις μη πετρελαιοπαραγωγές χώρες αναγκάζονται να γυρίσουν πίσω, χάνοντας το σταθερό εισόδημα που συντηρούσε τις οικογένειές τους και έδινε ελπίδα για κοινωνική άνοδο. Ξεσπάνε ανεξέλεγκτοι αγώνες της εργατικής τάξης που είναι κυρίως μετανάστες από χώρες της Ανατολικής Ασίας. Ομως, παράλληλα, πλήττεται απότομα και το κύρος των βασιλιάδων, των πριγκίπων και των εμίρηδων, μαζί με την ικανότητά τους να διατηρούν εξαγορασμένο ένα τμήμα της μεσαίας τάξης της ντόπιας κοινωνίας.

Συλλαλητήριο αλληλεγγύης στη Γάζα, Αθήνα 29 Δεκέμβρη

Το Ισραήλ χωρίς στρατηγική

Το Ισραήλ είναι ένα κράτος που ιδρύθηκε για να κρατάει σταθερή την ισορροπία των καθεστώτων στη Μέση Ανατολή, υπό την απειλή της στρατιωτικής του μηχανής, έτσι ώστε να μένει ανέπαφος ο έλεγχος των ιμπεριαλιστών πάνω στο πετρέλαιο. Για να το καταφέρει αυτό, χρειάζεται να καταστέλλει διαρκώς τους Παλαιστίνιους. Πάντα υπήρχε αντίφαση ανάμεσα στα δύο αυτά "καθήκοντα" του Ισραήλ, αλλά σήμερα η ένταση φτάνει στα όριά της. Κανείς δεν μπορεί να εγγυηθεί ότι τα καθεστώτα θα μείνουν ανέπαφα και ούτε οι Παλαιστίνιοι μπορούν να ελέγχονται όπως πριν. Η αποτυχία της στρατηγικής του Ισραήλ εκφράστηκε και μέσω της κρίσης με παραδοσιακότερους συμμάχους, όπως η Τουρκία. Ο Ερντογάν έκανε μια εντυπωσιακή επίθεση στον Σιμόν Πέρες στη Σύνοδο του Νταβός κατηγορώντας το Ισραήλ για σφαγή στη Γάζα και υπήρξε ο μοναδικός ηγέτης χώρας συμμάχου του Ισραήλ που δήλωσε ανοιχτά την πρόθεσή του να συνομιλεί με την ηγεσία της Χαμάς. Η κόντρα έφτασε σε τέτοιο σημείο που το κύριο άρθρο της ισραηλινής εφημερίδας Jerusalem Post στις 5 Γενάρη καλούσε την όποια κυβέρνηση σχηματιζόταν μετά τις εκλογές να ανακαλέσει τον πρέσβη από την Αγκυρα.

Τα αποτελέσματα των ισραηλινών εκλογών μετά τον πόλεμο της Γάζας καταγράφουν αλλά και ενισχύουν αυτό το αδιέξοδο της σιωνιστικής στρατηγικής. Ολόκληρο το πολιτικό σκηνικό στράφηκε στα ακροδεξιά, όσο μπορεί κανείς να εφαρμόσει τέτοιες παραδοσιακές πολιτικές ετικέτες σε μια χώρα όπως το Ισραήλ. Νικητής των εκλογών αναδείχθηκε το Λικούντ, το οποίο ανοιχτά αρνείται ακόμη και τη λύση των δύο κρατών. Στις εσωκομματικές εκλογές για τις υποψηφιότητες, πλειοψήφησαν

εγκληματίες πολέμου που είχαν για πολιτικά τους παράσημα, τα βασανιστήρια που έχουν διαπράξει κατά Παλαιστίνιων. Ρυθμιστής των ισορροπιών έγινε το πλέον ακροδεξιό κόμμα Γισραέλ Μπεϊτένου του Αμπιντορ Λίμπερμαν, ο οποίος έχει ζητήσει την εκτέλεση των αράβων εκλεγμένων στην ισραηλινή Βουλή. Ενισχυμένα βγήκαν και τα φανατικά θρησκευτικά κόμματα. Το πολιτικό σκηνικό του Ισραήλ κυριαρχείται πλέον από έναν σιωνισμό της παράδοσης Γιαμποντίνσκι, ο οποίος οραματιζόταν μια Παλαιστίνη χωρίς ούτε έναν Παλαιστίνιο. Ο Λίμπερμαν ετοιμάζεται για υπουργός Εξωτερικών. Ο Νετανιάχου απειλεί ότι θα επιστρέψει στην τακτική των στοχευμένων δολοφονιών κατά των ηγετών της Χαμάς. Ολα αυτά είναι απόδειξη της μέχρι στιγμής αποτυχίας. Η κλιμάκωση της ισραηλινής βαρβαρότητας θα εντείνει αντί να περιορίσει τις ανατροπές που έφερε ο πρόσφατος πόλεμος.

Αλληλεγγύη στην Αντίσταση

Η αλλαγή σελίδας στις ισορροπίες της Μέσης Ανατολής είχε ήδη τις επιπτώσεις της στο αντιπολεμικό κίνημα και στο κίνημα αλληλεγγύης στην Παλαιστίνη. Ισως το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Γαλλία. Στη διάρκεια της 2ης Ιντιφάντα από το 2000 και μετά, όπως και στους πολέμους του Αφγανιστάν και Ιράκ, το κίνημα της Γαλλίας είχε δυσκολίες να αντιμετωπίσει τις δεξιές πιέσεις σχετικά με το ριζοσπαστικό Ισλάμ και τις συκοφαντίες περί αντισημιτισμού. Οι διαδηλώσεις για την Παλαιστίνη παρέμεναν μικρές. Αυτή τη φορά, οι διαδηλωτές στο Παρίσι υπολογίζονται από 100 εώς 200 χιλιάδες. Η εφημερίδα Le Monde εκτιμά ότι η αλλαγή οφείλεται και στο κλίμα που έχει διαμορφωθεί στα παρισινά προάστια μετά την εξέγερση, όμως και στην απώλεια της ιδεολογικής υπεροχής από πλευράς Ισραήλ.[10]

Στην Αγγλία, το κίνημα υπέρ της Παλαιστίνης εκφράστηκε με εκρηκτικό τρόπο, με καταλήψεις σε μια σειρά Πανεπιστήμια, οι οποίες μετατράπηκαν σε κέντρα εκδηλώσεων και ενημέρωσης που θύμισαν το ’68. Τέτοιες δράσεις δεν είχαν καταφέρει να οργανωθούν ούτε σε αγώνες όπως για τα δίδακτρα στα Πανεπιστήμια κι όμως τώρα το αντιπολεμικό κίνημα τόσων ετών έδειξε ότι έχει διαμορφωθεί μια γενιά ακτιβιστών αποφασισμένων για μάχη.

Τα προχωρήματα καταγράφηκαν και στην Ελλάδα, με τις αλλεπάλληλες διαδηλώσεις που οργανώθηκαν στη διάρκεια του πολέμου, όχι μόνο στην Αθήνα αλλά και σε άλλες πόλεις. Δεν ήταν οι “παραδοσιακές” διαδηλώσεις για την Παλαιστίνη, διότι και η πρεσβεία αλλά και άλλες πιο συντηρητικές πτέρυγες των Παλαιστίνιων ξεκινούσαν μουδιασμένα την αντιμετώπιση του πολέμου. Η κοινοβουλευτική Αριστερά, ΚΚΕ και ΣΥΡΙΖΑ ακολούθησαν αυτό το μούδιασμα, όμως αυτό δεν μπορούσε να σταματήσει το κίνημα. Οι ριζοσπαστικοποιημένοι Αραβες και άλλοι μετανάστες είναι πλέον πάρα πολλοί και έμπειροι για να μπορούν να περιοριστούν από τις επιλογές της παλαιστινιακής πρεσβείας ή των ρεφορμιστών.

Διεκδικούμε να σταματήσουν κάθε είδους σχέσεις με το Ισραήλ

Η Συμμαχία Σταματήστε τον Πόλεμο και η αντικαπιταλιστική Αριστερά βοήθησαν αυτό τον κόσμο να εκφραστεί και πήραν στους ώμους τους την κινητοποίηση για τη Γάζα. Το κατέβασμα της ισραηλινής σημαίας από τον σύρο μετανάστη Χασάν αλ-Τζούμα Ιμπραχίμ ήταν η μεγαλύτερη απόδειξη για την οργή των Αράβων. Η κινητοποίηση στο λιμάνι του Αστακού ήταν αντίστοιχα η μεγαλύτερη απόδειξη για τη θέληση του κινήματος συνολικά να αντισταθεί. Η είδηση ότι από ελληνικό λιμάνι φορτώνονται όπλα που κατευθύνονταν ενάντια στη Γάζα ξεσήκωσε την τοπική κοινωνία και η πετυχημένη διαδήλωση αποκλεισμού του Αστακού έγινε σύμβολο για όλο τον αραβικό κόσμο.

Η συνέχεια είναι μπροστά μας. Η αλλαγή σελίδας που περιγράψαμε μόλις ξεκίνησε και θα έχει πολλές διακυμάνσεις. Το Ισραήλ θα ξαναεπιχειρήσει με διάφορους τρόπους να τσακίσει την Αντίσταση. Οι κυβερνήσεις που στήριξαν το πρόσφατο μακελειό και είναι έτοιμες να στηρίξουν και το επόμενο χρειάζεται να το πληρώσουν. Η κυβέρνηση του Καραμανλή έδωσε με πολύ βρόμικο τρόπο βοήθεια στο Ισραήλ. Η Ντόρα Μπακογιάννη είναι ανοιχτή φίλη των σιωνιστών. Ο Σαμαράς που σήμερα είναι ξανά στην κυβέρνηση, ως υπουργός του πατέρα της Ντόρας, του Μητσοτάκη, το 1990, ήταν αυτός που αναγνώρισε για πρώτη φορά το Ισραήλ.

Από τη μεριά του αντιπολεμικού κινήματος βάζουμε μπρος να ανατρέψουμε όλα τα “κεκτημένα” του Ισραήλ. Αντιμετωπίζουμε το Ισραήλ ως κράτος-απαρτχάιντ και κράτος-τρομοκράτη και διεκδικούμε να σταματήσουν κάθε είδους σχέσεις με αυτό το κράτος, διπλωματικές, οικονομικές ακόμη και πολιτιστικές, αθλητικές και ακαδημαϊκές. Απομονώνουμε το Ισραήλ την ίδια στιγμή που δίνουμε όλη μας τη στήριξη στην παλαιστινιακή Αντίσταση, δίνοντας μάχη ενάντια σε κάθε συκοφαντία. Οι Παλαιστίνιοι έχουν κάθε δικαίωμα να αντιστέκονται με όποιον τρόπο και όποια ηγεσία επιλέγουν. Αυτές τις μάχες τις δίνουμε όχι απλώς ως καθήκον αλληλεγγύης, αλλά γιατί μαζί με τους Παλαιστίνιους δίνουμε έναν κοινό αγώνα. Το παλαιστινιακό κίνημα μετατρέπεται περισσότερο από ποτέ σε κλειδί για την ανατροπή των ισορροπιών όλης της Μέσης Ανατολής, απελευθερώνοντας δυνάμεις για περισσότερη δημοκρατία και περισσότερη δικαιοσύνη. ■

1. Οι αναφορές από την εφημερίδα Weekly Ahram 5-11 Μαρτη.
2. Βλέπε Εργατική Αλληλεγγύη #808, 12 Μάρτη 2008, σ. 12. Τα στοιχεία ήταν από τις αποκαλύψεις του περιοδικού Vanity Fair, τεύχος Απρίλη 2008.
3. “Out of the Rubble”, The National, 23 Γενάρη 2009
4. “Fatah and Hamas: Heading for a Showdown in Lebanon”, περιοδικό Time, 26 Φεβρουαρίου 2009
5. Βλέπε συνέντευξη με την Χανάν Αρούρι, Παλαιστίνια από τη Ραμάλλα, στην Εργατική Αλληλεγγύη #851, 28 Γενάρη 2009, σελ. 9
6. Το τέλος της λύσης των δύο κρατών, δηλαδή του συμβιβασμού των Παλαιστίνιων, ανησυχεί όλους τους φίλους του Ισραήλ. Για παράδειγμα το άρθρο “Crisis Imperils 2-State Plan, Shifting a Balance”, New York Times, 11 Γενάρη 2009.
7. “Saudi patience running out”, Financial Times, 22 Ιανουαρίου 2009
8. “Moderate Arab States Feel Popular Anger”, New York Times, 30 Δεκέμβρη 2008
9. “Saudi Prince Humbled by Citigroup”, New York Times, 27 Φλεβάρη 2009
10. “L’ motion suscit e par la guerre Gaza provoque une forte mobilisation”, Le Monde, 9 Γενάρη

Τα εγκλήματα του ΝΑΤΟ στα Βαλκάνια

Δέκα χρόνια από τους βομβαρδισμούς της Γιουγκοσλαβίας από το ΝΑΤΟ ο Κώστας Πίττας θυμίζει ότι εκεί ήταν η αφετηρία του νέου αντιπολεμικού κινήματος.

Πριν από δέκα χρόνια, στις 24 Μάρτη του 1999, τα αεροπλάνα του ΝΑΤΟ ξεκινούσαν να βομβαρδίζουν τα χωριά και τις πόλεις του Κοσόβου, της Σερβίας και του Μαυροβουνίου. Στη διακήρυξή τους, ο τότε πρόεδρος των ΗΠΑ Κλίντον και οι ηγέτες της ΕΕ τόνιζαν ότι πρόκειται για μια "ανθρωπιστική επέμβαση" που στόχο έχει την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Αλβανών στο Κόσοβο, την αποτροπή των εθνικών εκκαθαρίσεων από το σερβικό καθεστώς του Μιλόσεβιτς και την ειρήνη στα Βαλκάνια.

Αυτό που επακολούθησε ήταν μια πραγματική σφαγή. Για 77 ολόκληρες μέρες τα βομβαρδιστικά της "Συμμαχίας" ισοπέδωναν σπίτια, νοσοκομεία, σχολεία, εργοστάσια, σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, γέφυρες, δρόμους και σφυροκοπούσαν αδιάκριτα στρατόπεδα και καραβάνια προσφύγων, Σέρβων και Αλβανών, που έτρεχαν να γλιτώσουν από τους εναέριους "προστάτες" και τους επίγειους εθνικιστές πολέμαρχους και των δυο πλευρών. Τις ίδιες ώρες που οι ηγέτες του ΝΑΤΟ μαζεύονταν στην Ουάσιγκτον για να γιορτάσουν τα 50 χρόνια της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας (όπως ετοιμάζονται να κάνουν φέτος στο Στρασβούργο), τα μαχητικά τους μακέλευαν ένα καραβάνι από Αλβανούς πρόσφυγες, τους οποίους υποτίθεται ότι είχαν πάει για να σώσουν! Από την έναρξη των βομβαρδισμών μέχρι τις 11 Απρίλη οι πρόσφυγες είχαν φτάσει τις 350.000. Όταν υπογράφτηκε η ανακωχή στις 3 Ιούνη, ξεπερνούσαν τις 800.000.

Ο θλιβερός απολογισμός της φρίκης της "ανθρωπιστικής επέμβασης" δεν σταμάτησε εκεί. Σε μια περιοχή με κατεστραμμένες υποδομές και διαλυμένη οικονομία, με την ανεργία και την φτώχεια στα ύψη, με κατακόρυφη άνοδο των κρουσμάτων καρκίνου από τις βόμβες απεμπλουτισμένου ουράνιου του ΝΑΤΟ, οι "εθνικές εκκαθαρίσεις", όχι μόνο δεν σταμάτησαν, αλλά κλιμακώθηκαν, αυτή τη φορά σε βάρος των Σέρβων και των Τσιγγάνων. Ένα χρόνο μετά την εγκατάσταση της KFOR, της στρατιωτικής Νατοϊκής δύναμης, και την μετατροπή του Κοσόβου σε Νατοϊκό προτεκτοράτο, από τους 190.000 Σέρβους που ζούσαν εκεί το 1998, είχαν διωχθεί οι 164.000. Από τους 40.000 Τσιγγάνους, είχαν μείνει στο Κόσοβο μονό 7.000. Τα κύματα λεηλασιών, εμπρησμών, βιασμών, δολοφονιών διαδέχονταν το ένα το άλλο. Σήμερα, το "ανεξάρτητο" προτεκτοράτο του Κοσόβου είναι η περιοχή με τη μεγαλύτερη διαφθορά και τη μεγαλύτερη φτώχεια στην Ευρώπη, έχοντας μετατραπεί σε παγκόσμιο κέντρο οργανωμένου εγκλήματος, διακίνησης ναρκωτικών και σύγχρονου δουλεμπορίου.

Το ΝΑΤΟ έκανε το 1999 στα Βαλκάνια την πιο κυνική επίδειξη δύναμης μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο για να εξασφαλίσει τα στρατηγικά του συμφέροντα και την επέκτασή του "προς Ανατολάς", τα αποτελέσματα της οποίας βλέπουμε σήμερα. Σαν πρόσχημα χρησιμοποίησε την κατάσταση των Αλβανών στο Κόσοβο, που αν και αποτελούσαν την πλειοψηφία στην περιοχή καταπιέζονταν άγρια από το καθεστώς του Βελιγραδίου.

Όμως η καταπίεση και οι διακρίσεις σε βάρος των Αλβανών Κοσοβάρων δεν ήταν καινούργια. Υπήρχε από την εποχή της ενιαίας Γιουγκοσλαβίας του Τίτο. Κλιμακώθηκε όταν ο Μιλόσεβιτς – το χαϊδεμένο ακόμα τότε παιδί της Δύσης – ξεκίνησε την εθνικιστική του εκστρατεία στα τέλη της δεκαετίας του 1980, προκειμένου να στρέψει αλλού την οργή του λαού της Γιουγκοσλαβίας που είχε εξεγερθεί ενάντια στο πρόγραμμα λιτότητας που ο ίδιος είχε επιβάλλει με εντολές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Ο Μιλόσεβιτς είχε την υποστήριξη των ΗΠΑ ακόμα και στη πρώτη φάση του πολέμου που διάλυσε την πρώην Γιουγκοσλαβία στις αρχές της δεκαετίας του '90. Στη συνέχεια συγκρούστηκαν μαζί του και έφτασαν μέχρι τους Νατοϊκούς βομβαρδισμούς στη Βοσνία το 1994. Αλλά αυτό δεν απέτρεψε τον Κλίντον και τους ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συνεργαστούν ξανά μαζί του στα πλαίσια της Συμφωνίας του Ντέιτον, που όχι μόνο επικύρωσε το διαμελισμό της Βοσνίας σε χωριστές εθνότητες, αλλά διατήρησε το Κόσοβο υπό τον έλεγχο της Σερβίας.

Μέχρι το 1996, το Στέιτ Ντιπάρτμεντ χαρακτήριζε "τρομοκράτες" τους Αλβανούς μαχητές του UCK – του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσόβου – που ήταν μια μικρή παραστρατιωτική ομάδα. Μόνο με τη βοήθεια της Δύσης, που τους βάφτισε ξαφνικά "μαχητές της ελευθερίας" για να τους χρησιμοποιήσει σαν χερσαίες δυνάμεις του ΝΑΤΟ στις επιθέσεις ενάντια στη Σερβία, οι εθνικιστές Αλβανοί πολέμαρχοι μετατράπηκαν σε "νόμιμη ηγεσία" στο Κόσοβο.

Η αλήθεια είναι ότι ο Κλίντον ξεκίνησε αυτήν την ιμπεριαλιστική επέμβαση για να εξασφαλίσει τα στρατηγικά συμφέροντα των ΗΠΑ και την επέκταση του ρόλου του ΝΑΤΟ σε επιχειρήσεις "εκτός των ορίων" που είχε μέχρι τότε. Οι βομβαρδισμοί και η μετατροπή του Κοσόβου σε προτεκτοράτο ήταν μια επίδειξη πυγμής δεμένη με την επέκταση του ΝΑΤΟ ανατολικά. Λίγο πριν ξεσπάσει ο πόλεμος, η Ουγγαρία, η Πολωνία και η Τσεχία είχαν συνδεθεί με την "Βορειοατλαντική Συμμαχία". Ταυτόχρονα, ο έλεγχος της περιοχής των Βαλκανίων ήταν το απαραίτητο βήμα για τον έλεγχο του Καυκάσου, των πετρελαίων και των πετρελαιαγωγών. Η βαρβαρότητα με την οποία εξαπέλυσε την επίθεσή του το ΝΑΤΟ ήταν και ένα μήνυμα προς τη Ρωσία, την Κίνα και άλλες δυνάμεις που

θα μπορούσαν στο μέλλον να απειλήσουν τα Δυτικά συμφέροντα – είναι χαρακτηριστικό ότι στη διάρκεια της επέμβασης βομβαρδίστηκε "κατά λάθος" και η κινεζική πρεσβεία στο Βελιγράδι.

Συνένοχοι σε αυτή την εγκληματική επίθεση ήταν οι Έλληνες καπιταλιστές και η τότε κυβέρνηση του Σημίτη. Μολονότι προσπάθησε να καλύψει τις ευθύνες της με συνεχείς δηλώσεις για "πολιτική λύση" και "ανθρωπιστικές βοήθειες", στην αλήθεια αυτό που προσπάθησε ήταν να αξιοποιήσει διπλωματικά τον πόλεμο προς όφελος του ελληνικού καπιταλισμού και των εξορμήσεών του στην "βαλκανική ενδοχώρα". Είναι χαρακτηριστικό, ότι την ώρα που ξεκινούσαν οι βομβαρδισμοί ο Σημίτης παζάρευε στο Βερολίνο το πόσες "διευκολύνσεις" θα έδινε η Ελλάδα στα Νατοϊκά στρατεύματα με αντάλλαγμα μεγαλύτερες επιδοτήσεις από τον προϋπολογισμό της ΕΕ και στήριξη για τις μπίσνες των Ελλήνων τραπεζιτών και βιομήχανων στα Βαλκάνια. Όμως η προσπάθεια της ελληνικής άρχουσας τάξης να βγει κερδισμένη από τον πόλεμο του ΝΑΤΟ αποδείχθηκε δύσκολη υπόθεση. Από την πρώτη στιγμή βρέθηκε αντιμέτωπη με την οργή των εργαζόμενων και της νεολαίας ενάντια στην ιμπεριαλιστική επέμβαση. Αντιμέτωπη με το μεγαλύτερο αντιπολεμικό κίνημα που είχε ξεσπάσει μέχρι τότε.

Στις 26 Μάρτη, δυο μέρες μετά την έναρξη των βομβαρδισμών, οι δρόμοι της Αθήνας σείστηκαν από πάνω από 100.000 διαδηλωτές που βάδισαν στην Αμερικάνικη πρεσβεία. Η ΓΣΕΕ, η ΑΔΕΔΥ, η ΟΛΜΕ κάλεσαν σε στάση εργασίας και συμμετοχή στο συλλαλητήριο ενάντια στην επέμβαση του ΝΑΤΟ. Όλες οι συγκοινωνίες νέκρωσαν εκείνη τη μέρα. Χιλιάδες εργαζόμενοι κατέβηκαν στο συλλαλητήριο με τα πανό των συνδικάτων. Ήταν τέτοια η δυναμική που η αστυνομία εξαπέλυσε ολόκληρη επιχείρηση με δακρυγόνα για να απωθήσει τους διαδηλωτές έξω από την Πρεσβεία. Παρά την καταστολή, ο κόσμος δεν διαλύθηκε, αλλά ξαναγύρισε πίσω στο κέντρο της Αθήνας με διαδήλωση κάνοντας τελικά την διαδρομή Προπύλαια – Πρεσβεία – Προπύλαια Στις 30 Μάρτη ακολούθησε νέο συλλαλητήριο, ακόμα μεγαλύτερο και πάλι με συμμετοχή πολλών συνδικάτων. Την ίδια μέρα η Πανελλήνια Ομοσπονδία Σιδηροδρομικών αποφάσισε να κηρύξει απεργία αν ζητηθεί η μεταφορά με τρένο οπλισμού του ΝΑΤΟ στο Κόσοβο.

Στις 2 Απρίλη 100.000 διαδήλωσαν στη Θεσσαλονίκη, χιλιάδες πολιόρκησαν τη βάση της Σούδας στα Χανιά. Στην Αθήνα οι εργαζόμενοι στους Δήμους μετέτρεψαν την προγραμματισμένη απεργιακή τους συγκέντρωση με αίτημα αυξήσεις στους μισθούς σε αντιπολεμική διαδήλωση και έκαναν πορεία στην αμερικάνικη πρεσβεία. Στο νοσοκομείο Ευαγγελισμός η γενική συνέλευση των γιατρών αποφάσισε στάση εργασία και πορεία από το νοσοκομείο στην Πρεσβεία. Στις 22 Απρίλη το Εργατικό Κέντρο Θεσσαλονίκης και ο Σύνδεσμος Σιδηροδρομικών Βόρειας Ελλάδας πολιόρκησαν τον σιδηροδρομικό σταθμό στη Θεσσαλονίκη. Στις 26 Απρίλη οι καλλιτέχνες οργανώνουν αντιπολεμική συναυλία στο Σύνταγμα που πλημμυρίζει από δεκάδες χιλιάδες.

Τα ξημερώματα της 28ης Απριλίου οι σιδηροδρομικοί της Θεσσαλονίκης σταμάτησαν στο λιμάνι ένα τρένο φορτωμένο με άρματα μάχης του ΝΑΤΟ.

Τα ξημερώματα της 28ης Απριλίου οι σιδηροδρομικοί της Θεσσαλονίκης έκαναν πράξη την απόφαση του συνδικάτου τους για αντιπολεμική απεργία. Σταμάτησαν στο λιμάνι ένα τρένο φορτωμένο με άρματα μάχης του ΝΑΤΟ. Ήταν η κορυφαία στιγμή εκείνου του τεράστιου αντιπολεμικού κινήματος που έδειξε στην πράξη το πώς η εργατική τάξη μπορεί να βάζει τέρμα στις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις. Η κυβέρνηση, μέσω της διοίκησης του ΟΣΕ, σε χρόνο ρεκόρ κατέφυγε στα δικαστήρια ζητώντας να κηρύσσεται "καταχρηστική" κάθε αντιπολεμική απεργιακή δράση. Όμως, τίποτα δεν μπόρεσε να σταματήσει το κύμα των εργατικών κινητοποιήσεων ενάντια στον πόλεμο. Τα συλλαλητήρια της Πρωτομαγιάς σε όλες τις πόλεις είχαν σαν κέντρο την αντίσταση στην επέμβαση του ΝΑΤΟ. Η ΟΛΜΕ και η ΔΟΕ κάλεσαν πανεκπαιδευτικό συλλαλητήριο στο Ηρώδειο με στάσεις εργασίας στις 5 Μάη. Το ίδιο έκανε και η ΕΛΜΕ Αχαΐας. Στο Τζάνειο και στο Κρατικό Νίκαιας τα σωματεία αποφάσισαν στάσεις εργασίας και αντιπολεμικές εξορμήσεις στις πύλες των νοσοκομείων στις 10 Μάη. Οι αντιπολεμικές κινητοποιήσεις συνεχίστηκαν μέχρι την υπογραφή της ανακωχής, ακόμα και μέσα στην προεκλογική περίοδο των Ευρωεκλογών του 1999.

Το περιοδικό Σοσιαλισμός από τα κάτω κυκλοφόρησε εκείνες τις μέρες του Μάρτη – Απρίλη 1999 με ένα τεύχος αφιερωμένο στον "Πόλεμο στα Βαλκάνια". Σε αυτό το τεύχος, που έγινε ανάρπαστο στις διαδηλώσεις, η "Διακήρυξη της Διεθνούς Σοσιαλιστικής Τάσης" στην οποία ανήκει το ΣΕΚ, κατέληγε ως εξής: *"Το πιο επείγον καθήκον για τους επαναστάτες σοσιαλιστές σήμερα είναι να αναλάβουν πρωτοβουλίες μαζικών αντιπολεμικών κινημάτων σε όλες τις χώρες... Για μας, όπως και για τον Καρλ Λήμπκνεχτ, ο κύριος εχθρός βρίσκεται μέσα στη χώρα μας... Μαζική αντίσταση στο εσωτερικό μπορεί να αναγκάσει τους ηγέτες του ΝΑΤΟ να σταματήσουν τη σφαγή".*

Στο επόμενο τεύχος, τον Ιούνη 1999, σε άρθρο με τίτλο "Αυτό το λένε ειρήνη;", διαπιστώναμε: *"Ο πόλεμος του ΝΑΤΟ συγκλόνισε τις συνειδήσεις των εργατών σε όλες τις χώρες, όχι μόνο στην Ελλάδα, όπως αυτάρεσκα θέλουν να λένε οι εθνικιστές. Ζήσαμε εμπειρίες δράσης ενάντια στον πόλεμο. Εμπειρίες, από τις μαζικές διαδηλώσεις, από τους σιδηροδρομικούς που έκαναν απεργίες ενάντια στη μεταφορά των τανκς, από τους εργάτες των Δήμων, τους νοσοκομειακούς, τους εκπαιδευτικούς. Όλα αυτά είναι πολύτιμος πολιτικός εξοπλισμός για να αντιμετωπίσουμε τις μελλοντικές μάχες. Δυναμώνοντας τις φωνές του Διεθνισμού. Και οργανώνοντας την πάλη ενάντια στις εξορμήσεις των 'δικών μας' καπιταλιστών".*

Τέσσερα χρόνια αργότερα, το 2003, η Αθήνα και ολόκληρος ο κόσμος σείστηκε ξανά από τα εκατομμύρια που βγήκαν στους δρόμους ενάντια στην ιμπεριαλιστική επέμβαση στο Ιράκ. Το αντιπολεμικό κίνημα αυτή τη φορά έγινε η "νέα υπερδύναμη" και καταλύτης πολιτικών εξελίξεων. Σήμερα, δέκα χρόνια μετά τους βομβαρδισμούς του ΝΑΤΟ στα Βαλκάνια και έξι χρόνια μετά το Ιράκ, έχουμε ξανά μπροστά μας να δώσουμε μάχες ενάντια στον πόλεμο και τις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις. Και η εμπειρία όλων αυτών των αγώνων είναι η μεγαλύτερη βοήθεια για να κάνουμε πράξη το σύνθημα "60 χρόνια ΝΑΤΟ, είναι αρκετά". ■

Το 18ο συνέδριο
ΚΚΕ και Σταλινισμός

Πού βαδίζει το ΚΚΕ; Στην "Αντεπίθεση" και στο Σοσιαλισμό ή μήπως στην καταπολέμηση των υπαρκτών διεκδικήσεων του κινήματος; Ο Θανάσης Καμπαγιάννης εξετάζει τα δεδομένα

Η στάση που τήρησε το ΚΚΕ στη διάρκεια της εξέγερσης του Δεκέμβρη ήτανε σοκ για πολλές αγωνίστριες και αγωνιστές της Αριστεράς, αλλά και για ανθρώπους που πρώτη φορά συμμετείχαν στο νέο κίνημα.

Στην πιο εκλεπτυσμένη της μορφή, η κριτική του ΚΚΕ στον Δεκέμβρη έκανε το λάθος να αντιπαραθέτει το οργανωμένο κίνημα στο αυθόρμητο, μιλώντας για απουσία περιφρούρησης και έλλειψη πολιτικής, τη στιγμή που χιλιάδες μαθητές πολιορκούσαν τα αστυνομικά τμήματα σε όλη την Ελλάδα και απαιτούσαν να παραιτηθεί η κυβέρνηση των δολοφόνων. Στη χειρότερη εκδοχή, ακούστηκαν επιχειρήματα για σωματέμπορους και μυστικές υπηρεσίες του εξωτερικού, που καθοδηγούσαν τα επεισόδια. Το περίφημο «διήγημα» που δημοσίευσε ο Ριζοσπάστης, ένας εσωτερικός μονόλογος του μπάτσου που σκότωσε τον Γρηγορόπουλο και που στην ουσία τον έβγαζε λάδι, ήταν η πιο ακραία εκδοχή αυτής της γραμμής, που εξυπηρέτησε την κυβέρνηση και τους κρατικούς θεσμούς στη διάρκεια της χειρότερης κρίσης.

Κι όμως, το 18ο συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στις 19-22 Φλεβάρη ήταν γεμάτο από επαναστατική φρασεολογία και κομμουνιστικά τσιτάτα. Το ΚΚΕ επέλεξε αυτό το συνέδριο για να προχωρήσει τη συζήτηση για τα αίτια της κατάρρευσης των σταλινικών καθεστώτων το 1989-1991, δείγμα του ότι όλη η Αριστερά νιώθει την πίεση για στρατηγικές απαντήσεις στις σημερινές συνθήκης κρίσης και ριζοσπαστικοποίησης. Ωστόσο, οι απαντήσεις του ΚΚΕ τόσο για τον «σοσιαλισμό που γνωρίσαμε» και που επιδιώκουμε, όσο και για το ξεδίπλωμα του κινήματος στο σήμερα είναι περισσότερο εμπόδιο παρά βοήθεια για τους αγωνιστές της Αριστεράς.

Η αποκατάσταση του Στάλιν

Αν θέλουμε να συνοψίσουμε τα πορίσματα για τα αίτια της «ανατροπής του σοσιαλισμού» σύμφωνα με το ΚΚΕ, το επιχείρημα πάει ως εξής: η ιστορία της Σοβιετικής Ένωσης χωρίζεται χοντρικά σε δύο περιόδους. Η πρώτη εκτείνεται από το 1917 μέχρι το 1956 οπότε η επανάσταση θριαμβεύει, το «συνεπές μαρξιστικό ρεύμα» εντός του μπολσεβίκικου κόμματος (με επικεφαλής τον Στάλιν) ηγεμονεύει και οι παραγωγικές δυνάμεις αναπτύσσονται με φρενήρη ρυθμό. Το αποτέλεσμα είναι η Σοβιετική Ένωση από αγροτική χώρα να μετατραπεί σε έναν βιομηχανικό κολοσσό που νίκησε τη ναζιστική Γερμανία στον Πόλεμο κι έχτισε το σοσιαλισμό. Η δεύτερη περίοδος εκτείνεται από το 1956 και πέρα, όταν μετά τον θάνατο του Στάλιν και την ανάληψη της εξουσίας από τον Χρουστσόφ ξεκινάει η «οπορτουνιστική» στροφή, που θα κορυφωθεί με την «ανοιχτά αντεπαναστατική και προδοτική περίοδο της Περεστρόικα» τη δεκαετία του '80 και την κατάρρευση της ΕΣΣΔ.

Το ιστορικό αυτό σχήμα έχει φυσικά πολλές μαύρες τρύπες: η εμφανέστερη, σίγουρα για τα μέλη του ίδιου του ΚΚΕ, είναι πως αποδέχεται την κυριαρχία μιας μη-επαναστατικής πολιτικής στην ηγεσία του κομουνιστικού κινήματος για τρεισήμισι δεκαετίες. *«Με τη νέα γραμμή»*, γράφει κάποιος στον προσυνεδριακό διάλογο, *«τα 35 χρόνια από τις «9 δεκαετίες» έχουν στοιχεία οπορτουνιστικής σκουριάς»* (Ριζοσπάστης, 30/01/09). Αλλά το ίδιο ισχύει και για πριν το 1956. Για πολλά χρόνια, η ηγεσία του ΚΚΕ αντιμετώπιζε όποιον ασκούσε κριτική στη Σοβιετική Ένωση σαν πράκτορα του ταξικού εχθρού. Τώρα, για να απαντήσει στο επιχείρημα πως και αυτή η στροφή του 1956 δεν μπορεί να προέκυψε από παρθενογένεση, αναγκάζεται να παραδεχτεί ότι υπήρχαν αντιτιθέμενα ταξικά συμφέροντα που αντανακλούσαν και σε διαφορετικές πολιτικές επιλογές. Το 1934, στο 17ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ που έμεινε στην ιστορία ως «Συνέδριο των Νικητών», ο Στάλιν κήρυξε την οριστική και αμετάκλητη νίκη του σοσιαλισμού. Η ηγεσία του ΚΚΕ έχει πλέον δεύτερες σκέψεις για τέτοιου τύπου μεγαλοστομίες, έστω κι αν ψάχνει την απάντηση σε λάθος κατεύθυνση.

Στην πραγματικότητα, τα αντιτιθέμενα ταξικά συμφέροντα που υπήρχαν στη Σοβιετική Ένωση ήταν κοινός τόπος για τους επαναστάτες μαρξιστές, ειδικά για εκείνους που πρωταγωνίστησαν στην επανάσταση. Ο ίδιος ο Οκτώβρης ήταν γέννημα δύο παράλληλων επαναστάσεων, μιας εργατικής στην πόλη που απαλλοτρίωσε τους καπιταλιστές και μιας αγροτικής στο χωριό που απαλλοτρίωσε τους γαιοκτήμονες. Το γεγονός ότι οι εργάτες έγιναν συλλογικά ιδιοκτήτες μέσω των σοβιέτ, ενώ οι αγρότες έγιναν ατομικά – καταλαμβάνοντας ο καθένας ένα κομμάτι γης από τα μεγάλα αγροκτήματα – ήταν μια πραγματικότητα που βασάνιζε το νεαρό κράτος των Σοβιέτ. Η συμμαχία των εργατών και των αγροτών ήταν ισχυρή επειδή οι εργάτες της πόλης νομιμοποίησαν το μοίρασμα της γης και για όσο οι αντεπαναστατικές δυνάμεις απειλούσαν να τσακίσουν το κράτος των Σοβιέτ και να αποκαταστήσουν την ιδιοκτησία των καπιταλιστών και των γαιοκτημόνων. Όταν όμως αυτός ο κίνδυνος απομακρύνθηκε, οι αγρότες άρχισαν να υπερασπίζονται την μικρή (ή μεγάλη) ιδιοκτησία τους απέναντι σε μια εξ ορισμού σοσιαλιστική εξουσία.

Το Σοβιέτ της Πετρούπολης συνεδριάζει τις παραμονές της Επανάστασης του Οκτώβρη 1917. Η επικράτηση του Στάλιν σήμανε το οριστικό θάψιμο της δημοκρατίας των Σοβιέτ.

Διεθνισμός ή «σοσιαλισμός σε μία μόνο χώρα»;

Τα πρώτα χρόνια, η καθολικά αποδεκτή λύση στο πρόβλημα αυτό ήταν η διεθνοποίηση της επανάστασης. Η νίκη της επανάστασης στη Γερμανία θα έλυνε την αντίφαση που αντιμετώπιζε το εργατικό κράτος στη Ρωσία (μια μικρή εργατική τάξη μέσα σε μια θάλασσα αγροτών): το γερμανικό ατσάλι θα συμπλήρωνε το ρωσικό στάρι. Κι ακόμα, η νίκη της επανάστασης αλλού, θα ανακούφιζε το ρωσικό προλεταριάτο που είχε σκορπιστεί στα πολεμικά μέτωπα ενάντια στους Λευκούς και είχε κατακερματιστεί λόγω της πείνας και της παραγωγικής καταστροφής που σήμανε η αντεπανάσταση. Ωστόσο, για όσο διάστημα η διεθνής επανάσταση δεν νικούσε, οι μπολσεβίκοι αναγκάζονταν να κάνουν συμβιβασμούς: αποκατέστησαν την αγορά στην ύπαιθρο για να μην σπάσει η συμμαχία των εργατών με τους αγρότες (αυτή ήταν η ουσία της Νέας Οικονομικής Πολιτικής, της ΝΕΠ). Και βάλθηκαν να κρατηθούν στην εξουσία, έστω κι αν αυτό σήμαινε ολοένα και περισσότερο την υποκατάσταση της εργατικής τάξης, αφού τα σοβιέτ εξαιτίας του πολέμου και της καταστροφής είχαν πάψει να λειτουργούν όπως παλιότερα. Ο Λένιν περιέγραψε την κατάσταση αυτή ως «εργατικό κράτος με γραφειοκρατικές παραμορφώσεις», αλλά δεν έζησε για να δει τη γιγάντωση της γραφειοκρατίας.

Οι αντιπαραθέσεις μετά τον θάνατο του Λένιν το 1924 έγιναν με κέντρο αυτές τις αντιφάσεις. Από τη μία υπήρχε η πτέρυγα που υπέκυπτε στον «ρεαλισμό» της εποχής με βασικό εκφραστή της τον Στάλιν. Η επανάσταση διεθνώς είναι μια ουτοπία, έλεγε το επιχείρημα. Αυτό που έχει μπροστά του το ρωσικό προλεταριάτο είναι να χτίσει το σοσιαλισμό στη δική του πατρίδα. Σύμφωνα με τον Μπουχάριν, βασικό σύμμαχο του Στάλιν, αυτό σήμαινε τη συνέχιση των υποχωρήσεων στους αγρότες, ιδίως στους πλούσιους αγρότες με το κάλεσμα «Πλουτίστε!». Από την άλλη, υπήρχε η Αριστερή Αντιπολίτευση του Τρότσκι, ενισχυμένη το 1926 και από τους διαπρεπέστερους παλιούς μπολσεβίκους, τον Ζηνόβιεφ και τον Κάμενεφ. Για την αντιπολίτευση η έμφαση έπρεπε να δοθεί στην εργατική τάξη, στην εκβιομηχάνιση που θα δυνάμωνε το βάρος της στην παραγωγή και θα αναζωογονούσε τη δημοκρατία των σοβιέτ, στην αποκατάσταση της εσωκομματικής δημοκρατίας, στη συμμαχία με τη φτωχή αγροτιά του χωριού. Και φυσικά, στη συνέχιση των προσπαθειών για εξάπλωση της επανάστασης, που ήταν και η μόνη λύση στην απομόνωση και τα διλήμματα που ζώνανε τη Σοβιετική Ένωση.

Διαβάζοντας τις Θέσεις του ΚΚΕ για το σοσιαλισμό, νομίζει κανείς πως ο Μπουχάριν εκείνη την περιοδο δεν ήταν σύμμαχος του Στάλιν, αλλά του Τρότσκι! Η Αντιπολίτευση στην ΕΣΣΔ τσακίστηκε με σκληρά κατασταλτικά μέτρα. Αλλά τα επιχειρήματα που χρησιμοποιήθηκαν γι αυτό θα έκαναν τους σημερινούς συντάκτες των Θέσεων του ΚΚΕ να κοκκινίζουν: το βασικότερο ήταν πως ο Τρότσκι και η Αντιπολίτευση υποτιμούσαν την αγροτιά και κήρυσσαν τον κομμουνισμό, ενώ αυτό που προείχε ήταν μια μακρά περίοδος συμβιβασμών και επικράτησης των αγοραίων σχέσεων με την ύπαιθρο. Είναι μόνον το 1928, μετά την καταστολή της Αντιπολίτευσης, που ο Στάλιν στρέφεται κατά του Μπουχάριν και της εκβιομηχάνισης «με ρυθμό χελώνας». Ξαφνικά οι σοβιετικές εφημερίδες ανακαλύπτουν πως στο χωριό υπάρχουν ταξικές αντιθέσεις και πληθαίνουν οι πλούσιοι αγρότες, οι «κουλάκοι», που ενοχοποιούνται γιατί έκαναν αυτό ακριβώς που τους καλούσαν ο Μπουχάριν και ο Στάλιν να κάνουν, δηλαδή να πλουτίσουν. Η νέα πολιτική που εγκαινιάζεται με το πρώτο πεντάχρονο πλάνο συνεπάγεται σκληρούς ρυθμούς εκβιομηχάνισης στην πόλη και πλήρη κολεκτιβοποίηση της γης (δηλαδή απαλλοτρίωση όλων των αγροτών, πλούσιων και φτωχών) στο χωριό. Αυτή είναι, σύμφωνα με τις Θέσεις του ΚΚΕ, και η απογείωση του σοσιαλισμού και η επιβεβαίωση του «συνεπούς μαρξιστικού» χαρακτήρα της γραμμής του Στάλιν.

Αντεπανάσταση

Η κολεκτιβοποίηση της γης μπορεί βέβαια να φιγουράρει ως εξαιρετικά ριζοσπαστικό μέτρο, έστω κι αν εκατομμύρια φτωχοί αγρότες δεινοπάθησαν από την εκτεταμένη καταστολή που χρησιμοποιήθηκε για να επιβληθεί, αλλά και από τον λιμό που προκάλεσαν οι «υπερβολές» της (όπως χαρακτηρίζονται στο κείμενο των Θέσεων). Ο θάνατος και η φτώχεια που σκόρπισε η κολεκτιβοποίηση μπορούν να συγκριθούν μόνο με την απαλλοτρίωση των αγροτών στη διάρκεια της εκβιομηχάνισης στη Μ. Βρετανία την εποχή της ανάδυσης του καπιταλισμού. Η διαφορά είναι πως αυτό που έκαναν οι καπιταλιστές στη Βρετανία σε κάποιες εκατοντάδες χρόνια, έγινε στη Σοβιετική Ένωση σε κάποιες εκατοντάδες μέρες. Το μίσος των αγροτών που στερήθηκαν τη γη τους αποδείχτηκε ασίγαστο και έθρεψε τα εθνικά και εθνικιστικά κινήματα κατά του σταλινικού καθεστώτος, με αποτέλεσμα ακόμα περισσότερα καταπιεστικά μέτρα.

Όμως ήταν στην πόλη που ο «σοσιαλι-

σμός» του Στάλιν έδειχνε καθαρά την πραγματική του φύση. Όσοι τον υποστηρίζουν, θα πρέπει να εξηγήσουν τι το σοσιαλιστικό υπάρχει στην μονοπρόσωπη διεύθυνση των εργοστασίων που επέβαλαν τα πεντάχρονα πλάνα, στην κατάργηση των συλλογικών συμβάσεων, στην απαγόρευση των απεργιών ως «αντεπαναστατικών σαμποτάζ». «Είναι ανάγκη να προχωρήσουμε με βάση την αντίληψη ότι ο διευθυντής είναι ο ανώτατος άρχοντας του εργοστασίου», έλεγε ο Μ.Μ. Καγκάνοβιτς, ανώτερος αξιωματούχος στο Κομισαριάτο Βαριάς Βιομηχανίας. Από το κράτος-κομούνα που «η κάθε μαγείρισσα μπορεί να κυβερνάει», το νέο δόγμα ήταν πως «όταν ο διευθυντής μπαίνει στο εργοστάσιο, η γη θα τρέμει».

Τα πεντάχρονα πλάνα εφαρμόστηκαν όχι μέσα από την αυτοοργάνωση της εργατικής τάξης, αλλά μέσα από το τσάκισμα της συλλογικότητάς της. Το ανώτατο συνέδριο των εργατικών συνδικάτων είχε να συγκληθεί 17 ολόκληρα χρόνια, από το 1932 μέχρι το 1949 (ανεξάρτητα του τι θα αποφάσιζε). Στο διάστημα αυτό αποφασίστηκαν μέτρα που ξήλωναν όλες τις κατακτήσεις του Οκτώβρη, όπως η κατάργηση του εφτάωρου, η μείωση των μισθών, τα βιβλιάρια εργασίας, κλπ. Το 1934, ήδη τα τρία τέταρτα της

Ποιό ήταν το σημείο καμπής στην πορεία της ΕΣΣΔ;

εργατικής τάξης συμμετείχαν στη «σοσιαλιστική άμιλλα», δηλαδή στο σύστημα της δουλειάς με το κομμάτι που αντί να συγκροτεί τους εργάτες σε τάξη, τους ανάγκαζε να παλεύουν ο ένας ενάντια στον άλλον για να επιβιώσουν. Ταυτόχρονα, η γραφειοκρατία είχε φροντίσει να καταργήσει τους νόμους του Οκτώβρη που περιόριζαν την εισοδηματική ανισότητα και απαγόρευαν στους διευθυντές-μέλη του ΚΚ να κερδίζουν περισσότερα από έναν ειδικευμένο εργάτη. Τα πρώτα μπόνους στους «κόκκινους διευθυντές» που υπερκάλυπταν το πλάνο (τα golden boys της ΕΣΣΔ το '30) έχουν την υπογραφή του Στάλιν.

Όσο προχωρούσε το «χτίσιμο του σοσιαλισμού», τόσο αφυδατωνόταν η οποιαδήποτε δημοκρατική διαδικασία ελέγχου από τα κάτω. Το Συνέδριο των Σοβιέτ, υποτιθέμενα η ανώτατη εξουσία στη χώρα, πραγματοποιήθηκε το 1931

Ο Τρότσκι μιλάει στην Κόκκινη Πλατεία το 1919

και μετά το 1935. Το Συνέδριο του Κόμματος πραγματοποιήθηκε το 1930 και μετά το 1934. Καμία σχέση δηλαδή με τη συχνότητα των συνεδριάσεων τα πρώτα χρόνια της Επανάστασης. Οι συνεδριάσεις αυτές θα γίνονταν όλο και πιο σπάνιες, οι δε αντιπρόσωποι θα προέρχονταν σε συντριπτικά πλέον ποσοστά από επαγγελματικά στελέχη του κόμματος και μέλη της γραφειοκρατίας. Δεν είναι λοιπόν παράδοξο που ο Στάλιν έπρεπε, εκτός από πολιτικά, να εξοντώσει και βιολογικά τους φορείς της παράδοσης του Οκτώβρη. Από το τελευταίο Πολιτικό Γραφείο του Λένιν, μόνο ο Στάλιν και ο Μολότοφ πέθαναν από φυσικά αίτια. Ο Κάμενεφ, ο Ζηνόβιεφ, ο Μπουχάριν, ο Ρύκοφ, ο Τρότσκι, όλοι δολοφονήθηκαν, με εξαίρεση τον Τόμσκυ που αυτοκτόνησε φοβούμενος τη σύλληψή του το 1936. Από τους 15 Λαϊκούς Επιτρόπους της πρώτης μπολσεβίκικης κυβέρνησης του Οκτώβρη, οι 10 είτε δολοφονήθηκαν από τον Στάλιν είτε πέθαναν στις φυλακές του.

Αυτό που έχτισε ο Στάλιν με τα πεντάχρονα πλάνα δεν ήταν σοσιαλισμός, αλλά κρατικός καπιταλισμός, ένα καινούργιο σύστημα κυριαρχίας μιας γραφειοκρατίας που ανέτρεψε όλες τις κατακτήσεις της εργατικής επανάστασης του 1917.[1] Το κύρος που απολάμβανε το σταλινικό καθεστώς λόγω της κληρονομιάς του Οκτώβρη χρησιμοποιήθηκε δυστυχώς για να μακελέψει τις επαναστατικές ευκαιρίες, μέσω των ΚΚ, σε πολλές γωνιές του κόσμου. *«Το σημείο καμπής της σοβιετικής ιστορίας, δηλαδή το χρονικό διάστημα που ο συσχετισμός δύναμης αλλάζει σε βάρος της εργατικής τάξης, ανατρέπεται δηλαδή η εξουσία της, πρέπει να αναζητηθεί στη διάρκεια της λεγόμενης περιόδου Στάλιν και όχι στο 20ό Συνέδριο»*, γράφει ένας συνδικαλιστής της ΔΕΗ στον προσυνεδριακό διάλογο (Ριζοσπάστης, 24.12.08). Αυτή θα έπρεπε να είναι και η αφετηρία οποιασδήποτε ειλικρινούς αποτίμησης του σοσιαλισμού στον 20ό αιώνα.

«Λαϊκή οικονομία» και Μέτωπο

Παρότι η συζήτηση για τον σοσιαλισμό μονοπώλησε το ενδιαφέρον στο 18ο Συνέδριο, ξετυλίχτηκε παράλληλα και μια δεύτερη συζήτηση για το «Αντιιμπεριαλιστικό Αντιμονοπωλιακό Δημοκρατικό Μέτωπο» που προτείνει το ΚΚΕ ως διέξοδο από την κρίση. Οι Θέσεις της Κεντρικής Επιτροπής αφήνουν εδώ περιθώρια για διαφορετικές αναγνώσεις. Από το 1934, από τότε δηλαδή που το ΚΚΕ αποδέχτηκε τη σταλινική θεωρία των σταδίων και υπέταξε τον στόχο της σοσιαλιστικής επανάστασης σε μια κυβέρνηση πλατύτερων πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων στο έδαφος του καπιταλισμού, το ζήτημα ήταν πάντοτε στην ημερήσια διάταξη. Τα ονόματα που χρησιμοποιήθηκαν ήταν πολλά ανάλογα με την περίσταση: «λαϊκή δημοκρατική κυβέρνηση όλων των αντιφασιστικών δυνάμεων» το 1935, «λαϊκή δημοκρατία που θα διευκολύνει τους πατριώτες βιομήχανους» το 1945, «πατριωτική κυβέρνηση συνασπισμού» τη δεκαετία του '50, «εθνική δημοκρατική αλλαγή» το 1961, «Νέα Δημοκρατία» το 1973 (ατυχής όρος που τροποποιήθηκε το 1978), «κυβέρνηση του συνασπισμού των δυνάμεων της Αριστεράς και της προό-

δου» το 1987.[2]

Κι όμως, ηγετικά στελέχη του ΚΚΕ αμφισβητούν πλέον στα άρθρα τους την αναγκαιότητα ενός σταδίου πριν τον σοσιαλισμό. «*Η ζωή απέρριψε τις επονομαζόμενες «αντιμονοπωλιακές ή αριστερές» κυβερνήσεις*», γράφει χαρακτηριστικά ο Μάκης Μαΐλης στον Ριζοσπάστη στις 23.11.08. Ο χαρακτήρας της επανάστασης στην Ελλάδα θα είναι σοσιαλιστικός, λέει πλέον και επίσημα το ΚΚΕ. Και μαζί, έρχονται τα άρθρα που αμφισβητούν ακόμα και αυτή την «εξάρτηση» του ελληνικού καπιταλισμού από τα «ξένα μονοπώλια», ανάλυση που δικαιολογούσε πάντοτε την θέση για μια αντιμονοπωλιακή κυβέρνηση.[3] Οι παρεμβάσεις αυτές προκάλεσαν αντιδράσεις και σύγχυση στις γραμμές του κόμματος. «*Τέτοιες απόψεις αντικειμενικά γλιστράνε προς τον τροτσκισμό*», όπως γράφτηκε στον προσυνεδριακό διάλογο (Ριζοσπάστης, 13.02.09).

Είναι αλήθεια πως η πιο συντριπτική απάντηση στις θεωρίες της εξάρτησης και τα αντιμονοπωλιακά στάδια έχει δοθεί από τον Παντελή Πουλιόπουλο, πρώτο γραμματέα του ΚΚΕ και μετέπειτα ηγέτη της αριστερής Αντιπολίτευσης και του Σπάρτακου, της οργάνωσης που αναφερόταν στις ιδέες του Τρότσκι τη δεκαετία του '30. «*Για το ελληνικό προλεταριάτο*», έγραφε ο Πουλιόπουλος το 1934, «*η πάλη για την εθνικοποίηση της Πάουερ, της Φαουντέισιον, κλπ, δεν είναι άλλη παρά μία μόνο και ενιαία επαναστατική πάλη για την προλεταριακή εθνικοποίηση τόσο της Πάουερ όσο και της Ελληνικής Οινοπνευματοποιίας, τόσο της «ξένης» Τράπεζας Αθηνών όσο και της «δικής μας» Εθνικής Τράπεζας. Είναι πάλη για την απαλλοτρίωση όλων των απαλλοτριωτών, δηλαδή πάλη για την προλεταριακή επανάσταση και για το σοσιαλισμό*».[4] «Γλυστράει αντικειμενικά» προς τον Πουλιόπουλο λοιπόν, το ΚΚΕ;

Η απάντηση είναι όχι. Καταρχήν, σε τυπικό επίπεδο, οι αποφάσεις των Συνεδρίων του 1996 και του 2000 παραμένουν ενεργές. Στο έδαφος του καπιταλισμού, «*μπορεί να προκύψει κυβέρνηση αντιμπεριαλιστικών, αντιμονοπωλιακών δυνάμεων, με βάση το Κοινοβούλιο*» και το ΚΚΕ μέσω του Μετώπου «*θα αξιοποιήσει αυτή τη δυνατότητα, να ελέγχει την κυβέρνηση, να στηρίζει τις πολιτικές επιλογές της υπέρ των λαϊκών συμφερόντων*».[5] Όμως, πέρα από το τυπικό κομμάτι, η ουσία είναι πολιτική. Παρότι η ηγεσία του ΚΚΕ ορκίζεται πως δεν τη συνδέει τίποτα με τον Συνασπισμό, η μετατόπιση της ηγεσίας του ΣΥΝ στη στρατηγική της αριστερής κυβέρνησης στριμώχνει την κυβερνητική στρατηγική του ΚΚΕ. Τα μέτρα της «κυβέρνησης της Αριστεράς» που ευαγγελίζεται ο ΣΥΡΙΖΑ δεν διαφέρουν ποιοτικά από αυτά μιας «κυβέρνησης των αντιμονοπωλιακών δυνάμεων με βάση το Κοινοβούλιο» στην οποία θα συμμετείχε το ΚΚΕ. Έτσι, οι ιστορικές και ιδεολογικές αντιπαραθέσεις στο 18ο Συνέδριο για την εξάρτηση, τα στάδια κ.ο.κ. έχουν να κάνουν με την πολιτική επικαιρότητα. Η ηγεσία του ΚΚΕ συνεχίζει τον ίδιο κοινοβουλευτικό δρόμο που έχει επιλέξει εδώ και δεκαετίες, αλλά ταυτόχρονα προσπαθεί να τον επενδύσει με υποσχέσεις για σοσιαλισμό, έστω και αν αυτό ανοίγει πλήθος ιδεολογικές αντιφάσεις τόσο για τον "σοσιαλισμό που γνωρίσαμε" όσο και για την πορεία του ΚΚΕ που γνωρίσαμε.

Στρατηγική ήττας

Στην πραγματικότητα, η πολιτική του ΚΚΕ αμφισβητεί τη δυνατότητα των αγώνων να νικήσουν στο σήμερα και την ικανότητα των μαζών να αλλάξουν τις ιδέες τους μέσα από τις μάχες. Γι' αυτό και πλέον δεν αρκείται όπως παλιότερα να διασπά τις εργατικές συγκεντρώσεις και τα αντιπολεμικά συλλαλητήρια ή να καταψηφίζει τις καταλήψεις, αλλά επιτίθεται σε όλα τα αιτήματα του εργατικού και νεολαιίστικου κινήματος, κάνοντας στροφή δεξιά ακόμα και από δικές του παλιότερες θέσεις. Έτσι πλέον μαθαίνουμε ότι «*είναι γραφικό το σύνθημα "να αφοπλιστεί η Αστυνομία", ενώ πέρα από ουτοπικό είναι και αποπροσανατολιστικό "να διαλυθούν τα ΜΑΤ". Και να διαλύονταν κάτι άλλο θα ερχόταν στη θέση τους, πέρα από αυτά που θα απέμεναν, όσο η εξουσία της πλουτοκρατίας παραμένει*»,[6] «δεν είναι σωστό το αίτημα της κατάργησης στρατιωτικών δαπανών ως πηγή εξοικονόμησης πόρων για την κοινωνική πολιτική», δεν έχει νόημα η «επανακρατικοποίηση ορισμένων επιχειρήσεων» και πάει λέγοντας. Όταν οι μαθητές φωνάζουν «δώστε λεφτά για την παιδεία πουλήστε κανά πύραυλο να κάνουμε σχολεία» ή οι εργάτες ζητάνε κρατικοποίηση χωρίς αποζημίωση, όλα αυτά είναι απόδειξη «ενσωμάτωσης» των από κάτω. Η συνειδητοποίηση θα προέλθει μάλλον μέσα από την ήττα: «*όσο ενοποιούνται οι εργασιακοί όροι και οι γενικότεροι όροι διαβίωσης προς το χειρότερο, δημιουργούνται προϋποθέσεις ενοποίησης της πάλης και ευρύτερης αφύπνισης με τη δράση του Κόμματος και του ΠΑΜΕ*».[7]

«*Φαίνεται ότι το κόμμα*», γράφει ένα μέλος του ΚΚΕ στον διάλογο, «*βασίζει την ελπίδα ανόδου της λαϊκής πάλης στη χειροτέρευση των συνθηκών διαβίωσης... Η αντίληψη αυτή... εκφράζει απαισιοδοξία, μειωμένη εμπιστοσύνη στη δύναμη της εργατικής τάξης να αποσπά κατακτήσεις ακόμα και κάτω από αντίξοες συνθήκες. Μπορεί να οδηγήσει το κόμμα και το κίνημα στην αναμονή, στερώντας από την ε.τ. την αισιοδοξία που αποφέρουν οι επιμέρους νίκες, στην κατεύθυνση βελτίωσης του βιοτικού της επιπέδου. Στερεί τελικά την εμπιστοσύνη στην ικανότητά της να διεκδικήσει την εξουσία...*» (Ριζοσπάστης, 10.02.09). Η αναμονή ενός «περιφρουρημένου» κινήματος με «καθαρούς» στόχους έκανε το ΚΚΕ να χάσει την εξέγερση του Δεκέμβρη. Κι επειδή τέτοια «καθαρά» κινήματα απλά δεν υπάρχουν, αυτό που απομένει είναι μια κοινοβουλευτική στρατηγική εκλογικής ενίσχυσης του ΚΚΕ «για να αλλάξουν οι συσχετισμοί». Αυτή η γραμμή, μαζί με την αποκατάσταση του Στάλιν, δεν προοιωνίζεται τίποτα καλό για τους αγώνες της εργατικής τάξης και της νεολαίας. Το καθήκον για μια νέα αντικαπιταλιστική Αριστερά είναι, μετά και από το 18ο Συνέδριο του ΚΚΕ, πιο επείγον από ποτέ. ■

1. Το βιβλίο του Τόνι Κλιφ, Κρατικός Καπιταλισμός στη Ρωσία – Μια μαρξιστική ανάλυση των σταλινικών καθεστώτων, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2005, περιέχει εκτός από τη θεωρία του Κλιφ έναν μεγάλο όγκο στοιχείων από πρωτότυπες πηγές για τον χαρακτήρα της ΕΣΣΔ επί Στάλιν.

2. Όλη η πορεία στο: Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, 90 χρόνια ΚΚΕ, Προγραμματικά Ντοκουμέντα, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2008.

3. Βλ. χαρακτηριστικά: Στέφανός Λουκάς, «Σχέσεις εξάρτησης ή σχέσεις αλληλεξάρτησης;», Ριζοσπάστης, 25.01.09.

4. Παντελής Πουλιόπουλος, Δημοκρατική ή Σοσιαλιστική Επανάσταση στην Ελλάδα;, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2006, σελ. 97.

5. Απόφαση του 16ου Συνεδρίου του ΚΚΕ, στο: Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, ο.π., σελ. 476.

5. Μάκης Μαΐλης, «"Μπάτσοι γουρούνια δολοφόνοι" ή ανατροπή της εξουσίας των μονοπωλίων;», Ριζοσπάστης, 08.01.09.

6. Εισήγηση της ΚΕ του ΚΚΕ στο 18ο Συνέδριο – Πρώτο Θέμα, Ριζοσπάστης, 19.02.09.

7. Θέσεις για το 18ο Συνέδριο, Θέση 82, σελ. 62.

Βιβλιοκριτική

Αμετανόητος μαρξιστής

Bruno Arpaia

Ο άγγελος της ιστορίας

Τιμή: 23€, 380 σελίδες
Ινδικτος

Μόμε Μπρόντερσεν

Βάλτερ Μπένγιαμιν

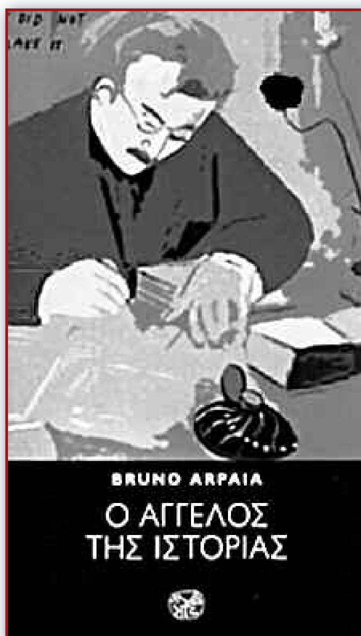
Τιμή: 13€, 180 σελίδες
Αλεξάνδρεια – Suhrkamp

"Γιατί η μάχη δεν δίνεται ανάμεσα στον καπιταλισμό και το πνεύμα, αλλά ανάμεσα στον καπιταλισμό και το προλεταριάτο"

Βάλτερ Μπένγιαμιν "Ο συγγραφέας ως παραγωγός" (1934)

Τον τελευταίο καιρό έχουν κυκλοφορήσει μια σειρά βιβλία για τον Βάλτερ Μπένγιαμιν (1892-1940). Στη σύντομη βιογραφία του, γραμμένη από τον Μόμε Μπρόντερσεν, συγκεντρώνονται οι βασικοί σταθμοί της ζωής και του έργου του Μπένγιαμιν. Το περιβάλλον που μεγάλωσε, οι σπουδές του, οι πνευματικές επιρροές του, οι σταθμοί της ζωής και του έργου του. Η βιογραφία χωρίζεται σε τρία μέρη, "η ζωή", το "έργο" και "η επίδραση" του Μπένγιαμιν, που τη κάνει πιο ευκολοδιάβαστη.

Ο Μπένγιαμιν γεννήθηκε σε ένα ευκατάστατο αστικό περιβάλλον, έκανε καλές σπουδές, η τέχνη κι η λογοτεχνία ήταν από νωρίς τα ενδιαφέροντά του. Σ' αντίθεση από πολλούς φίλους και συμμαθητές του δεν παρασύρθηκε από την εθνικιστική υστερία με το ξέσπασμα του πολέμου. Όμως, μόνο από τα μέσα της δεκαετίας του '20 άρχισε να στρέφεται πιο αποφασιστικά στο μαρξισμό μια "μεταστροφή" που δηλώνεται πιο ευθαρσώς με ένα βιβλίο του το 1928 τον "Μονόδρομο". Μετά την επικράτηση των ναζί το 1933, ο Μπένγιαμιν –εκτός από αριστερός ήταν και Εβραίος- βρέθηκε πολιτικός εξόριστος στη Γαλλία, που αν και κοινοβουλευτική δημοκρατία αντιμετώπιζε τους αντιφασίστες Γερμανούς περίπου σαν λεπρούς.

Με το ξέσπασμα του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, γράφει ο Μπρόντερσεν *"τον Σεπτέμβριο του 1939, συνέβη κάτι που μάλλον δεν το περίμεναν καθόλου οι πρόσφυγες στη Γαλλία: αυτούς, τους αντιπάλους του Χίτλερ, τους απομόνωσαν σε γαλλικά στρατόπεδα, θεωρώντας τους κατά κάποιον τρόπο 5η φάλαγγα του Χίτλερ. Τον Μπένγιαμιν τον έστειλαν στη Βερνίς, ένα μέρος περίπου στα μισά της διαδρομής μεταξύ Παρισιού και Λυόν".*

Απελευθερώνεται από κει τον Νοέμβρη του 1939. Όταν η Γαλλία παραδόθηκε τον Ιούνη 1940, η θέση του έγινε απελπιστική. Προσπάθησε να διαφύγει διασχίζοντας τα Πυρηναία. Δεν άντεξε και στις 26 προς 27 Σεπτέμβρη 1940, άρρωστος και εξαντλημένος αυτοκτόνησε για να μην πέσει στα χέρια της Γκεστάπο.

Σ' αυτά τα τελευταία χρόνια της βασανισμένης ζωής του διαδραματίζεται το μυθιστόρημα του Μπρούνο Αρπάϊα. Ο "Άγγελος της ιστορίας" του τίτλου αναφέρεται σε μια ακουαρέλα του ζωγράφου Πάουλ Κλέε με την ονομασία Angelus Novus που είχε μαζί του ο Μπένγιαμιν. Λίγο πριν το θάνατό του, τα βήματά του Μπένγιαμιν διασταυρώνονται με τον άλλο κεντρικό χαρακτήρα του μυθιστορήματος, τον Λαουρεάνο Μαόγιο. Είναι πρώην ανθρακωρύχος από τις Αστούριας, είχε πολεμήσει στην εξέγερση του 1934 την "Κομμούνα των Αστούριας" και κατόπιν στον Ισπανικό Εμφύλιο. Το μυθιστόρημα έχει μερικές δυνατές σελίδες –ιδιαίτερα εκεί που ο Λαουρεάνο αφηγείται τους αγώνες και τις ήττες του που είναι κι αγώνες και ήττες μιας ολόκληρης επανάστασης.

Υπάρχουν δυο αδυναμίες στο μυθιστόρημα που αφορούν τον Μπένγιαμιν: χρειάζεται κάποιος/α να είναι ιδιαίτερα "διαβασμένος" για τη ζωή και το έργο ώστε να καταφέρει να παρακολουθήσει τις αναφορές στη ζωή του και τα πρόσωπα που διαδραμάτισαν ρόλο σ' αυτήν. Ίσως βέβαια αυτό να μην είναι υποχρέωση ενός συγγραφέα μυθιστορήματος –αν και θα έπρεπε να είναι η δουλειά ενός φιλότιμου επιμελητή.

Αυτή η αδυναμία δεν είναι άσχετη με μια δεύτερη, βαθύτερη: ο Αρπάϊα φαί-

νεται να υποτιμάει τη πολιτική διάσταση του Μπένγιαμιν, τον μαρξισμό του. Στο βιβλίο του Μπρόντερσεν αυτή η υποτίμηση είναι ρητή. Βάζει για παράδειγμα σε εισαγωγικά τη "λεγόμενη μαρξιστική μεταστροφή'" του Μπένγιαμιν (σελ. 40). Άλλο παράδειγμα: ο τρόπος που αντιμετωπίζει τις "Θέσεις για την Εννοια της Ιστορίας". Πρόκειται για την "πολιτικό-φιλοσοφική διαθήκη" του Μπένγιαμιν. Οι "Θέσεις" –και το υλικό που τις συνόδευαν γράφτηκαν λίγο πριν αυτοκτονήσει και δημοσιεύτηκαν για πρώτη φορά το 1942. Μόλις τέσσερις σελίδες αφιερώνονται και μάλιστα μ' ένα τρόπο που το αδικεί πλήρως, όπως θα δούμε στη συνέχεια..

Είναι αλήθεια ότι ο ίδιος ο Μπένγιαμιν δεν ήταν ακτιβιστής, βρέθηκε στην περιφέρεια του γερμανικού κομμουνιστικού κόμματος σχετικά αργά, από τα μέσα της δεκαετίας του '20 και ποτέ δεν έγινε μέλος του. Η σκέψη του και ο λόγος του επηρεάστηκαν όχι μόνο από τον μαρξισμό αλλά και από τον γερμανικό ρομαντισμό και τον ιουδαϊκό μυστικισμό. Είναι εύκολο να υποτιμήσει κάποιος τη μαρξιστική του στράτευση περίπου ως καπρίτσιο ενός εκλεκτικού διανοούμενου, ωστόσο μια τέτοια αντιμετώπιση είναι αφόρητα επιφανειακή.

Το κέντρο βάρους των ενασχολήσεων του Μπένγιαμιν δεν ήταν η οικονομία, η πολιτική, η ιστορία, ή η φιλοσοφία όπως συνέβαινε με όλους τους εκπρόσωπους του επαναστατικού μαρξισμού της γενιάς του, από τον Τρότσκι και τη Λούξεμπουργκ μέχρι τον Γκράμσι και τον Λούκατς (του οποίου το έργο "Ιστορία και Ταξική Συνείδηση" ήταν από τα βασικά κείμενα που τον έκαναν μαρξιστή). Ο Μπένγιαμιν ασχολήθηκε κυρίως με την τέχνη και μάλιστα με συγκεκριμένες πλευρές της, αλλά με έναν τρόπο που τον ξεχωρίζει από τις στρατιές των ακαδημαϊκών που έχουν ασχοληθεί με το ίδιο το έργο του.

Για παράδειγμα στο κείμενό του "Το έργο της τέχνης στην εποχή της τεχνικής αναπαραγωγιμότητάς του" (1936) έθιξε με ένα πολύ πρωτότυπο και γόνιμο τρόπο το ζήτημα της σχέσης της λεγόμενης "υψηλής τέχνης", ένα πίνακα του Ρέμπραντ, μια Συμφωνία του Μπετόβεν, με τη "μαζική κουλτούρα" -

όπως ο κινηματογράφος. Δεν θεοποιούσε την πρώτη και δεν υποτιμούσε τη δεύτερη. Γράφει για παράδειγμα: *"Η τεχνική αναπαραγωγιμότητα του έργου τέχνης αλλάζει τη σχέση της μάζας με τη τέχνη. Από οπισθοδρομική, όπως για παράδειγμα μπροστά σε έναν Πικάσο, η σχέση αυτή γίνεται προοδευτική, όπως για παράδειγμα μπροστά σε έναν Τσάπλιν".*

Ωστόσο, κάποια κόκκινα νήματα διαπερνάνε πολλά από τα έργα του και ιδιαίτερα τις Θέσεις για την Έννοια της Ιστορίας. Η πίστη στην επικαιρότητα και την αναγκαιότητα της σοσιαλιστικής επανάστασης ήταν το ένα. Το κείμενο για την "τεχνική αναπαραγωγιμότητα" τελειώνει με μια συντριπτική καταδίκη της καπιταλιστικής κοινωνίας: *"Τα φρικιαστικά χαρακτηριστικά του ιμπεριαλιστικού πολέμου καθορίζονται από τη διάσταση ανάμεσα στα τεράστια παραγωγικά μέσα και την ανεπαρκή αξιοποίησή τους στη διαδικασία της παραγωγής (μ' άλλα λόγια απ' την ανεργία και την έλλειψη αγορών)…Αντί ν' αλλάζει την κοίτη των ποταμών, οδηγεί το ανθρώπινο ποτάμι στη κοίτη των χαρακωμάτων αντί να σπέρνει σπόρο με τα αεροπλάνα της σπέρνει εμπρηστικές βόμβες πάνω στις πόλεις…"* και γι' αυτό αν *"ο φασισμός αισθητικοποιεί την πολιτική, ο κομμουνισμός του απαντά με την πολιτικοποίηση της τέχνης".*

Το άλλο νήμα ήταν η σύγκρουση με μια αντίληψη της ιστορίας που μοιράζονταν τόσο η σοσιαλδημοκρατία όσο κι ο σταλινισμός η οποία θεωρούσε ότι η κοινωνική πρόοδος τρέχει σε σιδερένιες ράγες και οι άνθρωποι, συγκεκριμένα η εργατική τάξη, είναι ένα απλό αντικείμενο της εξέλιξης *που "πλέει με το ρεύμα"*, όχι το υποκείμενο, ο δημιουργός της. Αυτή η αντίληψη, σύμφωνα με τον Μπένγιαμιν, αφόπλισε το εργατικό κίνημα.

Μια άλλη της πλευρά αυτής της αντίληψης των σοσιαλδημοκρατών και των σταλινικών ήταν η εξιδανίκευση της κοινωνικής εξέλιξης που γέννησε τον καπιταλισμό και τα πολιτιστικά επιτεύγματά του. Χωρίς να τα υποτιμάει, ο Μπένγιαμιν υπενθυμίζει που στηρίχτηκαν, γράφοντας στην Θέση VII:

"Όποιοι κέρδισαν μέχρι σήμερα τη νίκη, συμβαδίζουν στη θριαμβευτική πομπή, που μεταφέρει τους σημερινούς κυρίαρχους πάνω από τους υποταγμένους. Τα λάφυρα συνοδεύουν, όπως συνηθίζεται πάντοτε, τη θριαμβευτική πομπή. Χαρακτηρίζονται αυτά σαν πολιτιστικά αγαθά. Θα συναντήσουν στο πρόσωπο του ιστορικού υλιστή έναν αποστασιοποιημένο παρατηρητή. Γιατί τα πολιτιστικά αγαθά που υποπίπτουν στην αντίληψή του έχουν γι' αυτόν χωρίς εξαίρεση μια καταγωγή, που δεν μπορεί να τη σκέφτεται δίχως φρίκη. Δεν οφείλουν την ύπαρξή τους μόνο στον κόπο των μεγαλοφυών, που τα δημιούργησαν, αλλά και στην ανώνυμη βαριά εργασία των συγχρόνων τους. Δεν υπάρχει ποτέ τεκμήριο του πολιτισμού, που να μην είναι ταυτόχρονα τεκμήριο βαρβαρότητας. Κι όπως δεν στερείται αυτό το ίδιο βαρβαρότητας, έτσι κι η διαδικασία της παράδοσης, με την οποία μεταφέρεται από την μια γενιά στην άλλη. Την αποποιείται γι' αυτό το λόγο ο ιστορικός υλιστής στο μέτρο του δυνατού. Θεωρεί καθήκον του την ενάντια στο ρεύμα κάθαρση της ιστορίας".

Όταν έγραφε τις Θέσεις του, ο Μπένγιαμιν είχε δει τα καταστροφικά αποτελέσματα που είχαν φέρει στο εργατικό κίνημα οι πολιτικές της σοσιαλδημοκρατίας και του σταλινι-

σμού. Η επικράτηση των ναζί στην Γερμανία, η ήττα του κινήματος στη Γαλλία, η συντριβή της επανάστασης στην Ισπανία, η συμμαχία του Στάλιν με τον Χίτλερ το 1939 (το περίφημο Σύμφωνο Ρίμπεντροπ-Μολότοφ). Έγραφε στη Θέση Χ *"Η σειρά των σκέψεων που ακολουθούμε εδώ....Αποσκοπεί σε μια στιγμή που έχουν υποταχθεί οι πολιτικοί, στους οποίους στήριζαν οι εχθροί του φασισμού τις ελπίδες τους, και οι οποίοι επικυρώνουν την ήττα τους με την προδοσία των ίδιων των ιδανικών τους, στην απεμπλοκή του πολιτικού ανθρώπου από τα δίχτυα, όπου παγιδεύτηκε από εκείνους. Ο συλλογισμός έχει σαν αφετηρία, το ότι η άκαμπτη πίστη αυτών των πολιτικών στην πρόοδο, η εμπιστοσύνη στη 'μαζική βάση' τους και τέλος η δουλική ένταξή τους σ' έναν ανεξέλεγκτο μηχανισμό αποτέλεσαν τρεις όψεις του ίδιου πράγματος"*.

Απ' αυτό το απόσπασμα ο Μπρόντερσεν βγάζει το εκπληκτικό συμπέρασμα ότι ο Μπένγιαμιν λέει πως *"Αν ο ιστορικός που έχει γαλουχηθεί με τον υλισμό θέλει να απελευθερωθεί από τα βρόχια μιας ντετερμινιστικής θεωρίας, τότε έχει στη διάθεσή του μόνο ένα οπλοστάσιο, του οποίου τα βασικά συστατικά αποδίδονται συνήθως στη θεολογία"*. (σελ. 148). Με την ίδια λογική, οι μεταφορές που κάνει ο Μαρξ στο "Κεφάλαιο" όταν βάζει τον καπιταλισμό να "πίνει αίμα από το κρανίο των νεκρών" είναι απόδειξη ότι ο Μαρξ ήταν σατανιστής.

Ο Μπένγιαμιν δεν πρότεινε λοιπόν, επιστροφή στο μυστικισμό και τη θεολογία. Ηττημένος σίγουρα, απογοητευμένος κατά πάσα πιθανότητα, επέμενε ωστόσο σε κάτι βασικό που μας "μιλάει" και σήμερα: *"Υποκείμενο της ιστορικής γνώσης είναι η ίδια η μαχόμενη, καταπιεζόμενη τάξη. Στον Μαρξ, εμφανίζεται σαν η τελευταία υποδουλωμένη, σαν η εκδικήτρια τάξη, που ολοκληρώνει το έργο της απελευθέρωσης στο όνομα γενεών ηττημένων"*. (Θέση XII).

Λέανδρος Μπόλαρης

Ανεπαρκείς ερμηνείες

Eric Hobsbawm

Επαναστάτες

Τιμή: 21€, 300 σελίδες
Θεμέλιο

Ένα βιβλίο με θεματολογία από την ιστορία των σημαντικότερων Κομμουνιστικών Κομμάτων της Δυτικής Ευρώπης μέχρι τον Μάη του '68 και από τις αντιπαραθέσεις για τη μαρξιστική παράδοση στον 20ό αιώνα μέχρι το κίνημα που νίκησε τους ιμπεριαλιστές στο Βιετνάμ, ανήκει σίγουρα στα ενδιαφέροντα των αναγνωστών αυτού εδώ του περιοδικού. Ένα τέτοιο βιβλίο είναι οι Επαναστάτες που (επανα)κυκλοφορούν από τις εκδόσεις Θεμέλιο, με συγγραφέα τον Eric Hobsbawm, τον γνωστό μας βρετανό κομμουνιστή ιστορικό.

Ο Hobsbawm προειδοποιεί - από τον πρόλογό του ακόμα - πως τα θέματα που πραγματεύεται στο συγκεκριμένο βιβλίο δεν ανήκουν στα πεδία της επαγγελματικής ειδημοσύνης του και πως ελάχιστα βασίζονται σε έρευνα από πρώτο χέρι. Αυτό που φέρνει συζητώντας τα θέματά του είναι περισσότερο ο αέρας της προπολεμικής σχολής των μαρξιστών διανοουμένων (ειδικότερα «της μεσοαστικής εβραϊκής κουλτούρας της Κεντρικής Ευρώπης μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο» της οποίας αποτελεί ένα από τα νεαρότερα επιζώντα μέλη). Οι διανοούμενοι αυτοί εξοικειώθηκαν με τον μαρξισμό στα πλαίσια της οργανωμένης πάλης για την αλλαγή της κοινωνίας (όχι δηλαδή ως ακαδημαϊκοί, αλλά ως επαναστάτες) έχοντας επιπλέον στις αποσκευές τους μια τεράστια ευρυμάθεια και βιβλιογραφία. Γι' αυτό και το βιβλίο διαβάζεται λιγότερο ως ακαδημαϊκό σύγγραμμα και περισσότερο ως εγχειρίδιο πολιτικής στρατηγικής, γραμμένο από έναν ακτιβιστή του κομμουνιστικού κινήματος του 20ού αιώνα.

Εκτός όμως από την ευρυμάθεια και την πλούσια μαρξιστική παιδεία, ο Hobsbawm κουβαλάει στις αποσκευές του και το κομματικό του διαβατήριο. Ο Hobsbawm ήταν ένας από τα επιφανή μέλη της Ομάδας Ιστορικών του Κομμουνιστικού Κόμματος Μεγάλης Βρετανίας (στους οποίους συγκαταλέγονται ο Edward Thompson, ο Christopher Hill και άλλοι σημαντικοί βρετανοί ιστορικοί). Η σταλινική γραμμή του κόμματος σήμαινε πως στις γραμμές της Ομάδας υπήρχε μια σιωπηρή συμφωνία μη ενασχόλησης με την ιστορία του 20ού αιώνα, ώστε να αποφευχθούν οι συγκρούσεις με τις πολιτικές της ηγεσίας. Κι αν η πλειοψηφία της ομάδας έσπασε από το ΚΚ το 1956 λόγω της σοβιετικής επέμβασης στην Ουγγαρία, ο Hobsbawm έμεινε πιστός στην πολιτική του ένταξη. Έτσι, ένα βιβλίο του Hobsbawm αφιερωμένο στην Αριστερά του 20ού αιώνα δεν μπορεί παρά να φέρνει τα ίχνη αυτών των επιλογών.

Πουθενά δεν φαίνεται αυτό περισσότερο από ό,τι στη σειρά των άρθρων του που αφορούν την ιστορία των σημαντικότερων κομμουνιστικών κομμάτων της Δυτικής Ευρώπης. Το ερώτημα που απασχολεί τον Hobsbawm είναι πώς μπορούν να επιβιώσουν επαναστατικά κόμματα σε μη επαναστατικές καταστάσεις, όπως αναγκάστηκαν να το κάνουν τα κομμουνιστικά κόμματα μετά την ήττα του κύματος των επαναστάσεων τα χρόνια 1917-1923. Κοντολογίς, ο Hobsbawm απαντά ως εξής: οι χώρες της Δύσης, πέραν από εξαιρέσεις, ήταν χώρες χωρίς προοπτικές εξέγερσης (η μεγαλύτερη απόδειξη γι' αυτό είναι ότι επαναστάσεις σε τέτοιες χώρες είτε δεν έγιναν είτε δεν νίκησαν). Γι' αυτό και τα επαναστατικά κόμματα έπρεπε να ευθυγραμμιστούν με την παραπάνω εκτίμηση και να αποδεχτούν το πλαίσιο της αστικής δη-

μοκρατίας (με τον τρόπο που το έπραξαν μετά την υιοθέτηση της πολιτικής των Λαϊκών Μετώπων το 1936 και αργότερα με τη μαζική αντιφασιστική πάλη τη δεκαετία του '40). Οποιαδήποτε άλλη πολιτική θα σήμαινε την περιθωριοποίηση και την ήττα.

Το σχήμα αυτό απλώς ξεγράφει την ιστορία της κομμουνιστικής Αριστεράς την δεκαετία του '20 (μια κατάσταση στην οποία και εδώ στην Ελλάδα είμαστε συνηθισμένοι με την επίσημη αποσιώπηση της ιστορίας του ΣΕΚΕ και του πρώιμου ΚΚΕ). Ξεγράφει τις υπαρκτές επαναστατικές δυνατότητες στην Ευρώπη του Μεσοπολέμου, αλλά και στα τέλη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, και την προσπάθεια που κατέβαλλαν οι μπολσεβίκοι να χτιστούν κομμουνιστικά κόμματα, ξέχωρα από τη συμβιβασμένη σοσιαλδημοκρατία, όχι όμως ως αναχωρητικές επαναστατικές σέχτες, αλλά ως κόμματα μαζών. Τέλος το σχήμα αυτό αδυνατεί να εντοπίσει την τομή στην ιστορία του κομμουνιστικού κινήματος, όταν δηλαδή τα ΚΚ υποτάχτηκαν στον ρεαλισμό των «ανύπαρκτων» προοπτικών εξέγερσης με την συνδρομή της σταλινικής καθοδήγησης και πλέον αποτελούσαν κι αυτά παράγοντες όχι ανάδειξης αλλά κατάπνιξης της επαναστατικής δυναμικής, όπου αυτή εκδηλωνόταν.

Αυτό δεν σημαίνει πως ο Hobsbawm δεν μας προσφέρει διορατικά σχόλια για την ιστορία των Κομμουνιστικών Κομμάτων της Δύσης. Το συμπέρασμά του για την ήττα της επανάστασης στη Γερμανία λόγω της ανυπαρξίας ενός επαναστατικού κόμματος και μιας έμπειρης ηγεσίας που να μην συγχέει την επαναστατική πολιτική με την αριστερίστικη ρητορεία είναι ορθό. Οι παρατηρήσεις του για την μπολσεβικοποίηση του γαλλικού εργατικού κινήματος τη δεκαετία του '20 και τον μετασχηματισμό του συντεχνιακού και απαρχαιωμένου γαλλικού σοσιαλισμού είναι χρήσιμες (ειδικά απέναντι σε απόψεις που και σήμερα αποδίδουν διάφορες λάθος πολιτικές επιλογές της Αριστεράς σε δήθεν παγιωμένες εθνικές παραδόσεις). Ωστόσο, αυτά δεν τον εμποδίζουν να κάνει λογικά άλματα, όπως για παράδειγμα ότι *«η Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας... ήταν παιδί του KPD»* ή ότι το Γαλλικό ΚΚ *«στις αποφασιστικές στιγμές... είχε ταχθεί υπέρ του διεθνισμού»* (σε ένα κείμενο γραμμένο το 1965, με πρόσφατη την ντροπιαστική σωβινιστική στάση που τήρησε το κόμμα αυτό απέναντι στο απελευθερωτικό κίνημα της Αλγερίας).

Η ενδεικτικότερη ανεπάρκεια αυτού του ιστορικού σχήματος είναι η αποτίμηση της Ισπανικής Επανάστασης του 1936. Οι σκέψεις του Hobsbawm για τον αναρχισμό σίγουρα καταδεικνύουν πολλά από τα πολιτικά αδιέξοδα του συγκεκριμένου ρεύματος. Όμως η αναγκαιότητα του συγκεντρωτισμού στον πόλεμο κατά των φασιστών πραξικοπηματιών του Φράνκο δεν σήμαινε απαραίτητα τη διάλυση της αυτενέργειας των εργατικών μαζών, προς όφελος της αναζήτησης κάποιων ανύπαρκτων αστών «δημοκρατών συμμάχων». Το αντίθετο: η ανάγκη του συγκεντρωτισμού έθετε επί τάπητος τον συντονισμό των συμβουλίων των εργατών και των στρατιωτών, με τον τρόπο που το έκαναν οι μπολσεβίκοι το 1917. Το δυστύχημα ήταν ότι το ισπανικό ΚΚ είχε αποκλείσει αυτόν τον δρόμο (επιλογή την οποία συμμερίζεται απόλυτα ο Hobsbawm) και γι' αυτό κατέληξε να γίνει ο νεκροθάφτης του εργατικού ριζοσπαστισμού και, στη συνέχεια, ο οργανωτής της ήττας στη μάχη με τους φασίστες.

Απ' αυτή την άποψη, οι θεωρητικές συμβολές του Hobsbawm που περιέχονται στους Επαναστάτες είναι γονιμότερες από τις ιστορικές. Τα κεφάλαια για τον Μαρξ και το βρετανικό εργατικό κίνημα, τον Λένιν και την εργατική αριστοκρατία, τη συζήτηση για το μαρξιστικό έργο και τις περιοδολογήσεις του παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον. Το κεφάλαιο «Το Βιετνάμ και η δυναμική του ανταρτοπολέμου» είναι η απόδειξη για το πόσες δυνατότητες προσφέρει η μέθοδος του ιστορικού υλισμού, όταν εφαρμόζεται με επιτυχία. Ο Hobsbawm δεν έχει άδικο που περηφανεύεται *«για την ευχαρίστηση της καταγραφής μιας ακριβούς πρόβλεψης»*: αν οι στρατιωτικές σχολές των ΗΠΑ προβάλλουν την ταινία «Η μάχη της Αλγερίας» στα εκπαιδευόμενα στελέχη τους, καλά θα έκαναν να εντάξουν στην ύλη τους και αυτό το εκπληκτικό κείμενο του Hobsbawm.

Τα τελευταία κείμενα της ενότητας «Εξεγερμένοι και Επανάσταση» έχουν κατά βάση δημοσιευτεί ξανά στους Ξεχωριστούς Ανθρώπους. Υπενθυμίζουν τις σχέσεις αγάπης-μίσους που συνέδεαν τον Hobsbawm με τη Νέα Αριστερά των κινημάτων του '60 και του '70. Ο Hobsbawm παραδέχεται πως τα κινήματα του Μάη του '68 ξαναέφεραν στο προσκήνιο την επαναστατική στράτευση και πολιτική, αμφισβητώντας μάλιστα τις αποτυχίες του σταλινισμού. Ωστόσο, επισημαίνει πως η αμφισβήτηση βασικών αξιωμάτων του μαρξισμού (όπως η κεντρικότητα της εργατικής τάξης) προς όφελος μιας πολιτικής «ταυτοτήτων» των νέων κινημάτων (περισσότερο ενάντια στην καταπίεση παρά ενάντια στην εκμετάλλευση στο χώρο δουλειάς) κάνει αυτά τα κινήματα λιγότερο και όχι περισσότερο ριζοσπαστικά. *«Το να σκανδαλίσεις τον αστό είναι δυστυχώς ευκολότερο από το να τον ανατρέψεις»*, λέει κάπου σαρκαστικά, κρατώντας για τον εαυτό του τον ρόλο του «παλαιάς κοπής» επαναστάτη.

Οι αντιφάσεις και οι αδυναμίες του Hobsbawm δεν είναι τίποτα λιγότερο από τις αντιφάσεις και τις αδυναμίες της Αριστεράς στον 20ό αιώνα. Όσο γρηγορότερα αναμετρηθούμε μαζί τους, τόσο πιο εξοπλισμένοι θα είμαστε στην τωρινή πάλη μας ενάντια στον καπιταλισμό.

Θανάσης Καμπαγιάννης

Μια φωνή που ξέχασαν οι αστοί

Ροβεσπιέρος
Αρετή και Τρομοκρατία

πρόλογος: Σλαβόϊ Ζίζεκ

Τιμή: 17€, 277 σελίδες
εκδόσεις 21ου αιώνα

Φέτος συμπληρώνονται 220 χρόνια από την έναρξη της Γαλλικής Επανάστασης, φαντάζει όμως απίθανο να επαναληφθεί η προβολή που είχε σημαδέψει την επέτειο των 200 χρόνων. Τότε, το 1989, ιστορικοί και πολιτικοί καταδίκαζαν τις "ακρότητες" του Ροβεσπιέρου και των Γιακωβίνων και αμφισβητούσαν την ίδια την αναγκαιότητα της Μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης. Επρόκειτο άλλωστε για τη χρονιά της κατάρρευσης

του ανατολικού μπλοκ, που υποτίθεται ότι αποδείκνυε πως κάθε εναλλακτική λύση απέναντι στο σύστημα της αγοράς είναι τόσο ανέφικτη, όσο και ολοκληρωτική. Η έκδοση αυτής της συλλογής λόγων του Ροβεσπιέρου γίνεται σε μια τελείως διαφορετική συγκυρία, Οι απαντήσεις του Ροβεσπιέρου, ηγέτη των Γιακωβίνων, του ριζοσπαστικού δηλαδή ρεύματος της Μεγάλης Επανάστασης, είναι επίκαιρες και στο σήμερα, στο βαθμό που δείχνουν και το πώς η αστική τάξη στην πάλη της ενάντια στο "Παλιό Καθεστώς" της φεουδαρχίας χρησιμοποίησε μέσα που έκτοτε καταδικάζει συλλήβδην ως "τρομοκρατικά", αλλά και το πώς η πρωτοβουλία των από τα κάτω συνιστούσε ένα διαρκή καταλύτη για τη ριζοσπαστικοποίηση της επαναστατικής διαδικασίας.

Πρώτα απ'όλα, σε αντίθεση με κάθε ολοκληρωτικό σύστημα, οι Γιακωβίνοι αναγνώρισαν δικαιώματα σε καταπιεσμένε για αιώνες μειονότητες, όπως οι Εβραίοι και οι μαύροι. Η δουλεία στη Γαλλία καταργήθηκε το Φλεβάρη του 1794, ήδη όμως από το 1791 ο Ροβεσπιέρος τόνιζε ότι *"απ'τη στιγμή που θα αναφέρετε, σε μια από τις διατάξεις σας, τη λέξη δούλος θα έχετε αναγγείλει την απαξίωση τη δική σας και του Συντάγματός σας.... Ας χαθούν οι αποικίες σας αν είναι να τις διατηρήσετε με τέτοιο τίμημα"* (σελ. 90-91).

Επίσης, οι Γιακωβίνοι έδωσαν σκληρή μάχη υπέρ της κατοχύρωσης του δικαιώματος ψήφου για όλους τους (άνδρες) πολίτες. Τα ανώτερα στρώματα της αστικής τάξης και οι "φωτισμένοι" ευγενείς διεκδικούσαν τη συμμετοχή στην πολιτική ζωή για τους ίδιους και όχι για τις μάζες των "ξεβράκωτων", που είχαν εκπορθήσει τη Βαστίλλη και ανέτρεψαν το βασιλιά. Ο Ροβεσπιέρος ήταν ξεκάθαρα υπέρ της ισότητας των πολιτικών δικαιωμάτων ανεξαρτήτως περιουσίας διότι αλλιώς θα εγκαθιδρυόταν μια νέα "αριστοκρατία των πλουσίων". Δεν έμενε όμως εκεί. Μέσα από την πείρα της επανάστασης διαπίστωνε ότι η κερδοσκοπία ήταν βασικό εμπόδιο στον αγώνα ενάντια στην τυραννία. Γι αυτό και υποστήριξε τον περιορισμό του δικαιώματος στην ιδιοκτησία από το θεμελιωδέστερο δικαίωμα στην ύπαρξη: *"κανένας άνθρωπος δεν έχει το δικαίωμα να σωρεύει στοίβες σιταριού πλάι στο συνάνθρωπό του που πεθαίνει από την πείνα... Αχαλίνωτη ελευθερία του εμπορίου και ξιφολόγχες για να σωπάσει ο συναγερμός και να καταλαγιάσει η πείνα, αυτή ήταν η μακαριστή πολιτική των πρώτων μας νομοθετών."*(σελ. 132-133). Πέρα από τους αναπόφευκτους συνειρμούς με το σήμερα ("στις τράπεζες λεφτά, στη νεολαία σφαίρες..."), είναι σαφές ότι για τους επαναστάτες της εποχής σκοπός της κοινωνίας ήταν η διασφάλιση της επιβίωσης των μελών της, όχι η συσσώρευση πλούτου.

Επιπλέον, σε αντίθεση με τους μύθους περί "αιματωβαμμένου τυράννου", ο Ροβεσπιέρος ήταν αποφασιστικά κατά του πολέμου ακριβώς επειδή ήταν υπέρ της επανάστασης. Οταν οι πολιτικά μετριοπαθείς Γιρονδίνοι πίεζαν το 1792 για τη διεξαγωγή ενός δήθεν επαναστατικού πολέμου με τις γειτονικές χώρες, έχοντας ως απώτερο στόχο το πάγωμα της επαναστατικής διαδικασίας και την εδραίωση της συνταγματικής μοναρχίας, οι Γιακωβίνοι επέμεναν ότι πρόκειται για μια κίνηση αποπροσανατολισμού ώστε να στρατιωτικοποιηθούν και να πειθαρχηθούν οι λαικές μάζες και τόνιζαν ότι θέλουν να μεταφέρουν τα οικουμενικά μηνύματα της επανάστασης στο εξωτερικό, όχι όμως με τη βία αλλά με το παράδειγμά τους. Έτσι, όταν το 1793 οι δημοκρατικές στρατιές σταμάτησαν την εισβολή των πανευρωπαικά συνασπισμένων βασιλιάδων, ο Ροβεσπιέρος διακήρρυσε με πάθος: *"Ποιος δε νιώθει να ενισχύονται όλες του οι δυνάμεις, ποιος δεν ανυψώνεται πιο πάνω από την ανθρωπότητα όταν αναλογίζεται ότι δεν πολεμάμε για ένα λαό, αλλά για την οικουμένη, για τους ανθρώπους που ζούνε σήμερα, αλλά και όλους όσους θα υπάρξουν αύριο".* (σελ. 187).

Οι περισσότεροι λόγοι του Ροβεσπιέρου που υπάρχουν στο βιβλίο εκφωνήθηκαν στην πιο ριζοσπαστική φάση της επανάστασης, αυτή του 1793-1794, που χαρακτηρίστηκε ως περίοδος της Τρομοκρατίας. Στην πραγματικότητα, επρόκειτο για την άμυνα του λαού, και ιδιαίτερα των πιο φτωχών στρωμάτων του, απέναντι στις διαρκείς μηχανορραφίες των αντεπαναστατών, που χρησιμοποιούσαν κάθε μέσο: τη διαφθορά, τη συκοφαντία, τις πλεκτάνες, και φυσικά την ωμή βία. Τα κατασταλτικά μέτρα της επαναστατικής κυβέρνησης ήταν συνδεδεμένα με τις εσωτερικές και εξωτερικές πολεμικές επιχειρήσεις, καθώς και με τα οικονομικά μέτρα που στόχο είχαν τη μεγαλύτερη ισότητα και την πάταξη της κερδοσκοπίας. Όπως υποστηρίζει συγκεκριμένα ο Ροβεσπιέρος σε μια φράση που αποτελεί τη λυδία λίθο της επαναστατικής πολιτικής διαχρονικά: *"ελατήριο της λαικής κυβέρνησης σε επαναστατική κατάσταση είναι συγχρόνως η αρετή και ο τρόμος: η αρετή, δίχως την οποία ο τρόμος είναι ολέθριος-ο τρόμος, δίχως τον οποίο η αρετή είναι ανίσχυρη."* (σελ. 226).

Τον Ιούλη (Θερμιδώρ) 1794, ο Ροβεσπιέρος και άλλοι Γιακωβίνοι συνελήφθησαν και καρατομήθηκαν και ακολούθησε μια περίοδος πραγματικά μεγάλης τρομοκρατίας σε βάρος των μαζών, των "ξεβράκωτων". Ωστόσο η Ιστορία δεν μπορούσε να γυρίσει πίσω. Η φεουδαρχία είχε δεχτεί ένα αποφασιστικό πλήγμα και τη θέση της κατέλαβε το νέο, δυναμικό καπιταλιστικό σύστημα.

Σήμερα που είναι φανερό ότι ο καπιταλισμός δεν έχει να προσφέρει στην ανθρωπότητα τίποτα άλλο πέρα από κρίσεις και πολέμους, ενώ οι διακηρύξεις του για ελευθερία, ισότητα και αδελφοσύνη αποδείχτηκαν υποκριτικές, ήρθε η ώρα να ξανανοίξει η συζήτηση για την επαναστατική ανατροπή του, για το σοσιαλισμό. Οπως εύστοχα τονίζει στον πρόλογο του βιβλίου ο Σλάβοϊ Ζίζεκ: *"Το φράγμα του ήχου θα πρέπει να σπάσει, θα πρέπει να αναληφθεί ο κίνδυνος να υιοθετήσουμε και πάλι μεγάλης κλίμακας συλλογικές αποφάσεις – ίσως αυτή να είναι η κληρονομιά του Ροβεσπιέρου και των συντρόφων του προς εμάς σήμερα".*

Μπάμπης Κουρουνδής

Τα ανεξίτηλα ίχνη των αγώνων

Η «σύντομη» δεκαετία του ‘60

Ελληνική Εταιρεία Πολιτικής Επιστήμης

Τιμή: 26€, 450 σελίδες

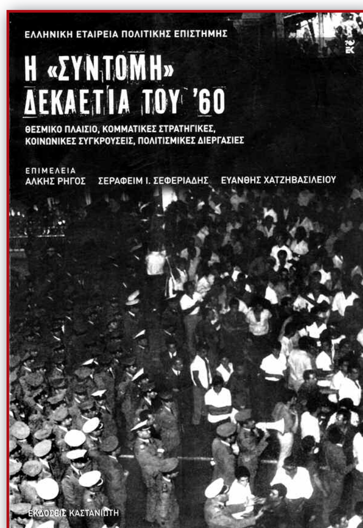
Εκδόσεις Καστανιώτη

Ο χαρακτηρισμός «σύντομη» στον τίτλο του βιβλίου χρειάζεται να διαβαστεί σε δυο επίπεδα, όπως λέει και η εισαγωγή. Από τη μια το στρατιωτικό πραξικόπημα που ήρθε να σταματήσει βίαια το κίνημα και να δώσει λύση στην κρίση της κυρίαρχης τάξης. Και από την άλλη, ίσως το πιο σημαντικό, η ένταση των εξελίξεων που κάνει τη συγκεκριμένη δεκαετία πυκνή αν όχι σύντομη. Είναι αυτό που δένει τις εξελίξεις στην Ελλάδα με τις εξελίξεις διεθνώς.

Το βιβλίο κυκλοφόρησε το 2008, συμβολικά πάνω στην επέτειο των 40 χρόνων από τον Μάη του 68. Είναι πολύ χρήσιμη έκδοση, γιατί μέσα σε 24 άρθρα που λειτουργούν συμπληρωματικά μεταξύ τους, προσπαθεί να δώσει την εικόνα μιας συγκλονιστικής περιόδου σε τρία επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο είναι η ανάπτυξη του κινήματος. Το δεύτερο, η κρίση της άρχουσας τάξης και η αδυναμία της να ελέγξει τις αντιδράσεις. Και το τρίτο, η Αριστερά και η δική της αδυναμία να παίξει τον ηγετικό ρόλο που απαιτούσαν οι συνθήκες.

Όταν τελείωσε ο εμφύλιος το 1949, κανένας δεν φανταζόταν ότι δέκα χρόνια αργότερα το κίνημα θα ξαναφούντωνε και στα Πανεπιστήμια και στα σχολεία και στους χώρους δουλειάς και στα συνδικάτα. Στις αρχές της δεκαετίας του 60 δεν μιλάμε πια μόνο για φοιτητικές διαδηλώσεις αλλά για τη γενιά του 114 και του 15%. Το άρθρο του Νίκου Σερντεδάκη περιγράφει την πορεία του φοιτητικού κινήματος από το 1959 μέχρι το 1964.

«Την Τρίτη και την Τετάρτη 14 Ιανουαρίου 1959 θα δημοσιευθούν ειδήσεις σχετικά με την σαρανταοκτάωρη αποχή των φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθήνας. Η κινητοποίηση οργανώνεται από τη ΔΕΣΠΑ με αιχμή την ελλειπή

χρηματοδότηση με αποτέλεσμα το Ιδρυμα να αναστείλει τις ατελείς εγγραφές των δικαιούχων φοιτητών...Το φοιτητικό κίνημα γοργά μετασχηματίζεται σε κίνημα του 1-1-4 της υπεράσπισης του ακαδημαϊκού ασύλου και των ακαδημαϊκών ελευθεριών, ενώ στις αρχές Δεκεμβρίου πλάϊ στο 114 θα εμφανιστεί και το σύνθημα για το 15% για τις δαπάνες για την Παιδεία.»

Το κίνημα απλώνεται από το Πανεπιστήμιο στα σχολεία. Το Γενάρη του 1963 οι μαθητές θα κηρύξουν αποχή από τα μαθήματα και οι φοιτητές τους συμπαραστέκονται. Αλλά δεν είναι μόνο η νεολαία που συγρούεται με την κυβέρνηση.

Το άρθρο της Δήμητρας Λαμπροπούλου περιγράφει την «Άγρια» απεργία των οικοδόμων το Δεκέμβρη του 1960.

«Το 1960 είναι μάλλον ταραγμένη χρονιά από την άποψη εκδήλωσης της κοινωνικής δυσαρέσκειας και των απεργιακών κινητοποιήσεων... Στις 1 Δεκεμβρίου οι οικοδόμοι κατεβαίνουν σε απεργία. Περίπου 15 χιλιάδες απεργοί συγκεντρώνονται έξω από το Εργατικό Κέντρο... Όταν οι απεργοί ξεκινούν να πάνε πορεία για να δώσουν ψήφισμα στον υπουργό Εργασίας, η αστυνομία τους εμποδίζει. Οι απεργοί χρησιμοποιούν πέτρες, πλάκες από τα πεζοδρόμια, ξύλα από γειτονικές αποθήκες και στήνουν οδοφράγματα. Η αστυνομία χρησιμοποιεί κάθε μέσο, δακρυγόνα, καπνογόνα και την Πυροσβεστική για να τους διαλύσει. Την επόμενη μέρα γίνεται νέα απεργία για να διαμαρτυρηθούν για τους τραυματισμούς και τις συλλήψεις που έγιναν.»

Αυτή η απεργία ήταν η αρχή. Την καλύτερη περιγραφή για το πώς αισθάνθηκαν οι απεργοί εκείνη τη μέρα τη δίνει ένας οικοδόμος.

«Ηταν η πρώτη φορά που έμπαινα σε τέτοιο πανηγύρι. Βέβαια είχα ζήσει σε έναν εμφύλιο πόλεμο και πολύ έντονα αλλά δεν είχαμε φτάσει ποτέ σε μαζικούς αγώνες... ήταν μια άλλη πρωτόγνωρη εμπειρία, η οποία από ένα σημείο και ύστερα αισθάνεσαι να μεθάς, έτσι? Αισθάνεσαι να μεθάς, να είσαι ικανός για όλα.» (σελίδα 239).

Η συνέχεια ήταν ακόμα πιο σκληρή για την κυρίαρχη τάξη και τη δεξιά (ΕΡΕ) που ήταν στην κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Κωνσταντίνο Καραμανλή. Η πρώτη φορά που είχε κερδίσει τις εκλογές ο Καραμανλής ήταν το 1956. Το 1958 αναγκάστηκε να κάνει ξανά εκλογές τις οποίες κέρδισε με μεγάλο κόστος. Αξιωματική αντιπολίτευση έγινε η ΕΔΑ με 25% και 78 βουλευτές. Οι επόμενες εκλογές έγιναν το 1961, οι γνωστές εκλογές της «βίας και νοθείας». Για την ΕΡΕ και την κυρίαρχη τάξη ήταν θέμα επιβίωσης. Ηθελαν με κάθε τρόπο να εξασφαλίσουν τη σταθερότητα εσωτερικά και αυτό σήμαινε την απόπειρα να τσακίσουν το κίνημα.

Οι ευκαιρίες για τον ελληνικό καπιταλισμό εκείνη την περίοδο ήταν μεγάλες. Ψυχρός Πόλεμος και Βαλκάνια, εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα και Μέση Ανατολή, η Ελλάδα ήταν ο δυνατός κρίκος των ιμπεριαλιστών ΗΠΑ και Ευρώπης στην περιοχή. Αυτό μεταφραζόταν ότι το «Ανήκουμε στη Δύση» ήταν το διαβατήριο προς κάθε ευκαιρία. Η Ελλάδα είχε γίνει μέλος του ΝΑΤΟ από την αρχή, η Ελλάδα συνδέεται με την ΕΟΚ σχεδόν από το ξεκίνημά της, η Ελλάδα διεκδικεί προνομιακή θέση στη νοτιοανατολική Μεσόγειο απέναντι στην Τουρκία. Αυτή την εικόνα προσπαθούν να παρουσιάσουν πέντε άρθρα μέσα στο βιβλίο κάτω από τον κοινό τίτλο «Εξωτερικές σχέσεις και εσωτερικές προεκτάσεις».

Το άρθρο του Ιάκωβου Μιχαηλίδη «Επώδυνη γειτονία – Μακεδονικό 1960-62» θυμίζει πως το Μακεδονικό δεν είναι μια σημερινή ιστορία. Γενικότερα στη δεκαετία του ‘60 το ελληνικό κράτος είχε αναδείξει ξανά την ελληνικότητα σε κυρίαρχο ιδεολόγημα με αντίστοι-

χες εδαφικές διεκδικήσεις στη Βόρεια Ηπειρο σε βάρος της Αλβανίας, στη Δημοκρατία της Μακεδονίας που τότε ήταν τμήμα της Ομοσπονδιακής Γιουγκοσλαβίας και στην Κύπρο. Αυτό σήμαινε καταπίεση για τις μειονότητες που ζούσαν μέσα στα ελληνικά σύνορα. Την εικόνα για τη Θράκη τη δίνει ο Χρίστος Ηλιάδης στο άρθρο του «Ένα «απωθημένο αρχείο» - το Συντονιστικό Συμβούλιο Μειονοτικής Πολιτικής Θράκης». Το Συμβούλιο Μειονοτικής Πολιτικής ιδρύεται το 1959, βρίσκεται κάτω από τον έλεγχο του υπουργού εξωτερικών Ευάγγελου Αβέρωφ και αντιμετωπίζει τη μειονότητα σαν θέμα «εθνικής ασφάλειας».

Αυτές οι πολιτικές λογοδοτούσαν στην ανάπτυξη του ελληνικού καπιταλισμού. *«Η συνέχεια στην εξωτερική πολιτική των ελληνικών κυβερνήσεων δικαιολογείται από την αποδοχή εκ μέρους των κυρίαρχων πολιτικών δυνάμεων της ένταξης της χώρας στο δυτικό συνασπισμό. Το ΝΑΤΟ, η Ευρώπη, η ΕΟΚ και βέβαια η οικονομική βοήθεια από τη Δύση (και συγκεκριμένα από τη Γερμανία) αποτελούν τα σημεία στα οποία συγκλίνουν οι πολιτικές των ελληνικών κυβερνήσεων της σύντομης δεκαετίας του 60» (σελ. 349, στο άρθρο του Δημήτρη Αποστολόπουλου «Ελλάδα-Γερμανία 1961-67, εξωτερική πολιτική»).*

Με τέτοιες φιλόδοξες βλέψεις, η κυρίαρχη τάξη είχε ανάγκη να ελέγξει το εσωτερικό μέτωπο. Οι απεργίες, το φοιτητικό κίνημα, η αριστερά που μεγάλωνε έπρεπε να χτυπηθούν με κάθε δυνατό μέσο. Αυτό οδηγούσε στη δημιουργία ενός κράτους που μπορούσε σε κάθε στιγμή να χρησιμοποιεί νόμους, διατάγματα και θεσμούς «έκτακτης» ανάγκης. Αυτή είναι η ρίζα του λεγόμενου «παρακράτους» της δεκαετίας του ‘50 και του ‘60. Αυτά τα μέτρα έδιναν τη δυνατότητα στα δικαστήρια να δικάζουν και να καταδικάζουν μέλη του ΚΚΕ με κατηγορίες «περί κατασκοπίας» και να στέλνουν αγωνιστές του κινήματος σε ξερονήσια. Το «παρακράτος», όταν δεν έμπαινε σε εφαρμογή, λειτουργούσε σαν «σκιάχτρο» για την αντιμετώπιση του «εσωτερικού εχθρού». (άρθρο του Νίκου Αλεβιζάτου, «Η αδύνατη μεταρρύθμιση»).

Αυτό που χρειάζεται ξεκαθάρισμα είναι ότι η δυνατότητα να συνυπάρχουν ταυτόχρονα η κοινοβουλευτική δημοκρατία και τα έκτακτα μέτρα δεν ήταν αποτέλεσμα της υπανάπτυξης, αλλά τουναντίον εργαλεία της κυρίαρχης τάξης για την «ανάπτυξη», για να ελέγξει τις αντιδράσεις. Η Ελλάδα δεν είναι ο μόνος καπιταλισμός που χρησιμοποίησε τέτοιες μεθόδους εκείνη την περίοδο. Το παράδειγμα της Γαλλίας το 1958 είναι χαρακτηριστικό. Η άνοδος του Ντε Γκολ στην εξουσία συνοδεύτηκε με αναστολή του Συντάγματος και δικτατορικές δυνατότητες του νέου Προέδρου της Δημοκρατίας.

Τα άρθρα της Κωνσταντίνας Μποτσίου «Η αρχή του τέλους της Βασιλευόμενης Δημοκρατίας» και του Στράτου Δορδανά «Η οργάνωση της Καρφίτσας στη Θεσσαλονίκη τη δεκαετία του 1960» δίνουν την εικόνα μιας κυβέρνησης και μιας άρχουσας τάξης που πατάνε επί πτωμάτων για να εξασφαλίσουν τη συνέχεια τους. Εκλογές βίας και νοθείας το 1961, δολοφονία του Γρηγόρη Λαμπράκη τον Μάη του ‘63, ανακτορικό πραξικόπημα τον Ιούλη του ‘65 και στρατιωτική δικτατορία το 1967.

Ομως, όλη αυτή η πορεία δεν ήταν γραμμική. Ηταν μια περίοδος με μεγάλες ταξικές συγκρούσεις όπου το ποιος θα έβγαινε νικητής ήταν ανοιχτό. Ο Σεραφείμ Σεφεριάδης στο άρθρο του «Συλλογικές δράσεις, κινηματικές πρακτικές» δίνει τα χαρακτηριστικά εκείνης της εποχής από άποψη κινήματος. *«Στα βασικά γνωρίσματα των συγκρουσιακών κύκλων περιλαμβάνονται η εμφάνιση νέων διεκδικητικών οργανώσεων, η ανάδυση νέων διεκδικητικών συμβόλων..., η ανανέωση μορφών συλλογικής δράσης και βέβαια η συγκρουσιακή διάχυση- γρήγορη μετάδοση διεκδικητικών δράσεων από παραδοσιακά ενεργούς και δραστήριους σε λιγότερο ευεπίφορους κλάδους».*

Αυτά τα χαρακτηριστικά είναι χρήσιμα εργαλεία και για τότε και για σήμερα. Οπως το Δεκέμβρη του 2008 είδαμε το άπλωμα από «παραδοσιακά ενεργούς και δραστήριους» σε νέα κομάτια, έτσι λειτούργησε και τότε. Η δολοφονία του Λαμπράκη έβγαλε στους δρόμους ένα κίνημα που συνέχισε να παλεύει ακόμα και όταν η Ενωση Κέντρου έγινε κυβέρνηση. Τον Ιούλη του ‘65 και για ‘70 μέρες παιζόταν μέχρι πού θα έφτανε εκείνο το κίνημα και εκείνη η εξέγερση. Δεν ήταν μόνο το 114 και το 15%, ούτε μόνο η κίνηση των 115 σωματείων, ήταν η σύνθεση όλων εκείνων των αντιστάσεων που προχωρούσε να απαιτήσει να φύγει η Μοναρχία και τα στηρίγματά της.

Το ότι αυτό το κίνημα ηττήθηκε δεν ήταν φταίξιμο δικό του. Ηταν ευθύνη της ηγεσίας του και κύρια της Αριστεράς. Η παρατήρηση που κάνει ο Σεφεριάδης ότι *«το καθεστωτικό δεν θα τεθεί και αντ' αυτού θα καταβληθεί προσπάθεια ώστε το κίνημα να περιχαρακωθεί στο αίτημα περί περιορισμού των βασιλικών παρεμβάσεων στα συνταγματικά όρια»* περιγράφει την πραγματικότητα που προέκυψε μέσα από το συμβιβασμό της ηγεσίας της ΕΔΑ με τις αστικές πολιτικές δυνάμεις και τα Ανάκτορα.

Το άρθρο της Ιωάννας Παπαθανασίου «Η Βουλή εμανταλώθη...εκτροπή ολοκληρώθη- αριστερές αυταπάτες τις παραμονές του πραξικοπήματος της 21ης Απριλίου» είναι χρήσιμο γιατί αναφέρεται στις ευθύνες της ΕΔΑ. Αυτό όμως δεν φτάνει. Και ίσως αυτή είναι η μεγάλη αδυναμία και έλλειψη αυτού του συλλογικού αφιερώματος.Το πρόβλημα με την τότε αριστερά δεν είναι τα λάθη που έκανε, και έκανε πολλά, αλλά η άρνηση της να οργανώσει τη σύγκρουση μέχρι την ανατροπή μιας αδίστακτης κυρίαρχης τάξης και να ανοίξει την προοπτική μιας άλλης κοινωνίας. Το πιο εμπνευστικό είναι το απόσπασμα του Μεϋνό που καταγράφει ο Σεφεριάδης (σελ. 74).

«Συμβαίνει συχνά ορισμένες εκδηλώσεις που επιφανειακά δεν φέρνουν κανένα αποτέλεσμα, να αφήνουν ανεξίτηλα ίχνη στη συνείδηση του λαού και να αποτελούν τελικά την αφετηρία ή την υπόσχεση νέων αγώνων...»

Αυτά τα «ανεξίτηλα ίχνη» γέννησαν το Πολυτεχνείο, δημιούργησαν την επαναστατική αριστερά στην Ελλάδα και άνοιξαν τη δυνατότητα μέσα στον νέο «συγκρουσιακό κύκλο» να οργανώνει όχι μόνο τους αγώνες αλλά και την προοπτική τους. Η «Σύντομη Δεκαετία του 60», με όλες τις παρατηρήσεις και κριτικές που μπορεί κανείς να έχει, είναι πολύτιμη για όλους μας.

Μαρία Στύλλου